

چاپ بیست و نهم

دفتر دوم

فتاویٰ

پرسش‌ها و پاسخ‌های مهدوی
جمعی از محققین مرکز تخصصی مهدویت

آفتاب مهر

پرسش‌ها و پاسخ‌های مهدوی
(دفتر دوم)

جمعی از محققین مرکز تخصصی مهدویت

آفتاب مهر؛ پرسش‌ها و پاسخ‌های مهدوی (دفتر دوم) / مؤلف جمعی از محققین مرکز تخصصی مهدویت، ویراستار: محمد رضا مجیری. - قم: بنیاد فرهنگی حضرت مهدی موعود علیه السلام. مرکز تخصصی مهدویت، ۱۳۹۱.

۱۵۱ ص. - (بنیاد فرهنگی حضرت مهدی موعود علیه السلام؛ مرکز تخصصی مهدویت؛ ۱۱۱) ۹۷۸-۶۰۰-۶۲۶۲-۳۳-۸

فهرست نویسی بر اساس اطلاعات فیپا.

کتابنامه: ص. ۱۴۹ - ۱۵۱؛ همچنین به صورت زیرنویس.

۱. مهدویت - پرسش‌ها و پاسخ‌ها. ۲. محمد بن حسن علیه السلام امام دوازدهم، ۲۵۵ ق. - پرسش‌ها و پاسخ‌ها. ۳. مهدویت - انتظار - پرسش‌ها و پاسخ‌ها. الف. مجیری، محمد رضا، - ویراستار. ب. بنیاد فرهنگی حضرت مهدی موعود علیه السلام. مرکز تخصصی مهدویت. ج. عنوان: پرسش‌ها و پاسخ‌های مهدوی (دفتر دوم).

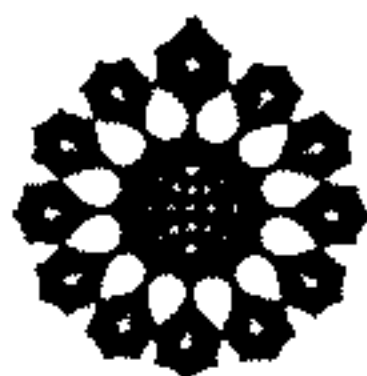
۲۹۷/۴۶۲

Bp ۲۲۴ / ۴ / ۱۶

۲۳۲۳۵۷۳

۱۳۹۱

آفتاب مهر ۲ (پرسش‌ها و پاسخ‌های مهدوی)

بنیاد فرهنگی حضرت مهدی علیه السلام
انتشارات

• مؤلف: جمعی از محققین مرکز تخصصی مهدویت

• ناشر: بنیاد فرهنگی حضرت مهدی موعود علیه السلام

• چاپ: چاپخانه بوستان کتاب

• ویراستار: محمد رضا مجیری

• نوبت چاپ: بیست و ششم / زمستان ۱۴۰۰ (چاپ اول ۱۳۹۱)

• شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۶۲۶۲-۳۳-۸

• شمارگان: هزار نسخه (تاکنون: هفتاد و هفت هزار نسخه)

• قیمت: ۲۵.۰۰۰ تومان

تمامی حقوق © محفوظ است.

○ قم: خیابان شهدا / کوچه امار (۲۲) / بن بست شهید علیان / پ: ۲۶ / تلفن: ۰۲۵-۳۷۸۴۱۱۳۰-۱

نمابر: ۰۲۵-۳۷۷۴۴۲۷۳

○ تهران: خیابان طالقانی / میدان فلسطین / شماره ۳۸۷ / تلفن: ۰۲۱-۸۸۹۰۰۰۵۹

○ www.mahdaviat.ir

○ info@mahdaviat.ir

○ Entesharatbonyad@chmail.ir

دفاتر بنیاد حضرت مهدی موعود علیه السلام در استان‌ها پاسخگوی درخواست‌های متقاضیان کتاب و

محصولات فرهنگی بنیاد می‌باشد.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

فهرست مطالب

- مقدمه..... ۱۰
- ۱ سیره حکومتی امام زمان علیه السلام چگونه است؟ مهم‌ترین اقدام حضرت چیست؟..... ۱۲
۲. رشد و شکوفایی علم در زمان پس از ظهور به چه معنا است؟..... ۱۳
۳. چگونه می‌توان فهمید شخص ظهور کرده، امام زمان علیه السلام است؟..... ۱۵
۴. راه شناسایی مدعیان دروغین سفارت و نیابت خاص چیست؟..... ۱۸
۵. بهره‌مندی از امام غائب در زمان غیبت چگونه است؟ آیا امکان ارتباط معنوی با امام زمان علیه السلام وجود دارد؟..... ۲۱
- ۶ ادعای دروغین نیابت یا ارتباط از کجا آغاز شد؟..... ۲۲
۷. پدیده ظهور چیست و حدیث «هر صبح و شام منتظر فرج باشید» به چه معنا است؟(انتظار دائم و همیشگی داشتن، چگونه با علایم و شرایط جمع می‌شود؟)..... ۲۳
- ۸ حضرت مهدی علیه السلام هنگام ظهور با چه موانع و مشکلاتی روبه‌رو خواهد شد؟..... ۲۵
۹. درباره ظهور امام زمان علیه السلام چه استدلال عقلی یا آیات و روایاتی وجود دارد؟..... ۲۹
۱۰. چه شباهت‌هایی میان پیامبران الهی علیهم السلام و امام مهدی علیه السلام وجود دارد؟..... ۳۱
۱۱. حضور حضرت مهدی علیه السلام میان مردم و امرار معاش آن حضرت چگونه است؟..... ۳۳
۱۲. آیا ممکن است امام زمان علیه السلام را در شکل و قیافه شخص دیگری ببینیم؟..... ۳۴
۱۳. حضرت مهدی علیه السلام چگونه شیعیان را در مشکلاتشان هدایت و راهنمایی می‌کند؟..... ۳۶
۱۴. با توجه به کتاب نوستر آداموس، آیا می‌توان زمان ظهور حضرت را پیش‌بینی نموده، به گفته آن‌ها اعتماد کرد؟..... ۳۸

۱۵. آیا دین ما، همان دینی است که پیامبر صلی الله علیه و آله آورده و امام زمان علیه السلام به آن معتقد است و آیا در طول زمان، تحریف نشده است؟ ۳۸
۱۶. آیا غیبت، مخصوص امام زمان علیه السلام است یا در ادوار گذشته نیز رخ داده است؟ ۴۰
۱۷. نظر حضرت امام علیه السلام و مقام معظم رهبری «مدظله العالی» درباره زمین‌ساز بودن انقلاب اسلامی ایران چیست؟ ۴۱
۱۸. رهبری حضرت مهدی در دوران غیبت کبرا به چه شکلی است؟ ۴۷
۱۹. آیا شمشیر ذوالفقار، نزد حضرت مهدی علیه السلام است؟ لطفاً درباره آن توضیح دهید؟ ۴۹
۲۰. توجه و عنایت حضرت به مردم و شیعیان در دوران غیبت چگونه است؟ ۵۱
۲۱. این حدیث که می‌فرماید: «مهدی عدالت را وارد خانه‌های مردم می‌کند، همچنان که سرما و گرما وارد خانه‌ها می‌شود» به چه معنا است؟ ۵۲
۲۲. چه اموری موجب جلب دعای حضرت در حق انسان می‌شود؟ ۵۵
۲۳. آیا یاران امام زمان علیه السلام جوان هستند و امام زمان در حکومت خود از جوانان استفاده می‌کند؟ ۵۷
۲۴. به نظر شما آیا ظهور نزدیک است؟ ۵۸
۲۵. وضعیت دین در آخرالزمان و حفظ آن توسط مؤمن چگونه خواهد بود؟ ۶۰
۲۶. آیا کتابی هست که دعاهای مربوط به حضرت، و نیز دعاهایی را که حضرت تعلیم داده اند، جمع‌آوری کرده باشد؟ ۶۱
۲۷. لطفاً درباره زمان خواندن دعای عهد توضیح دهید؟ ۶۲
۲۸. دعای «اللهم کن لولیک الحجة بن الحسن...» به چه منظوری خوانده می‌شود؟ ۶۲
۲۹. فتنه‌هایی که در آخرالزمان شیعیان را تهدید می‌کنند، کدامند و راه مقابله با آنها چیست؟ ۶۷
۳۰. آیا دعای ما، در ظهور حضرت علیه السلام تأثیر دارد؟ ۷۰
۳۱. چه اعمال و ادعیه‌ای باعث خشنودی و خرسندی حضرت می‌شود؟ ۷۲
۳۲. با توجه به سلاح‌های پیشرفته دشمنان، امام زمان علیه السلام چگونه با آنها مقابله کرده، سرنوشت جهان و بشریت را تغییر می‌دهد؟ ۷۳

- ۳۳ . آیا نمی‌شود امام زمان علیه السلام ظهور کند و جنگ‌هایی که می‌گویند در آخرالزمان اتفاق می‌افتد، رخ ندهد؟ ۷۵
- ۳۴ . آیا فعالیت‌های غرب، در روند ظهور تأثیری دارد؟ اصولاً غریبان چه نقشی در جریان ظهور حضرت مهدی علیه السلام دارند؟ ۷۷
- ۳۵ . در زمان ظهور آیا انسان به محض کوچک‌ترین اشتباه و خطا، مجازات می‌شود؟ اصولاً امام زمان علیه السلام درباره چه گناهایی اقدام به مجازات می‌کند؟ آیا راه توبه باز است؟ ۷۹
- ۳۶ . منظور از صیحه آسمانی چیست؟ ۸۰
- ۳۷ . چنانچه امام زمان علیه السلام به قرآن و سنت پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم عمل می‌کند؛ آوردن «کتاب جدید» در روایات به چه معنا می‌باشد؟ ۸۲
- ۳۸ . صدای حضرت در زمان ظهور چگونه به گوش، همه می‌رسد؟ ۸۵
- ۳۹ . نتایج معرفت به امام چیست؟ ۸۶
- ۴۰ . آیا همه یاران حضرت، جوان بوده، افراد کهن سال میان آنان نیست؟ چرا بیشتر آنها جوان هستند؟ ۸۸
- ۴۱ . آینده سیاست از دیدگاه شیعه چگونه خواهد بود؟ ۸۹
- ۴۲ . آیا یاران حضرت مهدی علیه السلام همه از اقوام گذشته هستند یا ما هم می‌توانیم از یاران حضرت باشیم و به او کمک کنیم؟ اگر پیش از ظهور از دنیا رفتیم، آیا راهی هست که برگردیم و در رکاب حضرت با دشمنان بجنگیم؟ ۹۱
- ۴۳ . آیا امام زمان علیه السلام منتظر است و مانند منتظران برای ظهورش تلاش می‌کند؟ ۹۲
- ۴۴ . پایتخت حکومت حضرت مهدی علیه السلام کجا است؟ ۹۳
- ۴۵ . چه کسانی مقابل حضرت ایستاده، با او به مبارزه مسلحانه بر می‌خیزند؟ ۹۴
- ۴۶ . آیا زمان ظهور، از وسایل پیشرفته استفاده می‌شود؟ ۹۶
- ۴۷ . منظور از این حدیث «نحن صنائع ربنا و الخلق بعد صنائعنا...» که از امام زمان علیه السلام در توقیعی صادر شده، چیست؟ ۹۷
- ۴۸ . در روایت آمده است امام زمان علیه السلام چهار مسجد را تخریب می‌کند؛ آن مساجد کدامند و چرا تخریب می‌شوند؟ ۹۸

۴۹. شیوه قضاوت حضرت بقیه الله علیه السلام چگونه خواهد بود؟..... ۱۰۱
۵۰. آیا جنیان نیز مانند شیعیان به یاری حضرت مهدی علیه السلام می‌آیند؟..... ۱۰۴
۵۱. درباره ابعاد انتظار امام مهدی علیه السلام توضیحاتی ارائه کنید؟..... ۱۰۵
۵۲. انتظار فرج چه فوایدی دارد؟..... ۱۰۹
۵۳. اولین شخص بیعت کننده با حضرت، چه کسی است؟..... ۱۱۰
۵۴. آیا با ظهور امام زمان علیه السلام همه انسانهای کافر کشته خواهند شد و فقط یاران واقعی آن حضرت، باقی میمانند؟ آیا افراد دیگری که در مرتبه پایین تر ایمانی هستند، باقی نمی‌مانند؟..... ۱۱۱
۵۵. مطابق حدیث پیامبر گرامی اسلام صلی الله علیه و آله که فرمود: «من مات و لم يعرف امام زمانه مات میتة جاهلیة» چرا شناختن امام، مرگ جاهلی را به دنبال خواهد داشت؟..... ۱۱۳
۵۶. تعداد امامان و امر امامت به ویژه مهدویت، در روایات چگونه مطرح شده است؟..... ۱۱۵
۵۷. آیا میان «جهانی شدن» و «جهانی سازی» فرقی هست؟ آیا این روند، به حکومت حضرت منتهی می‌شود یا خیر؟..... ۱۱۷
۵۸. ظهور، چگونه می‌تواند خاستگاه ارادی داشته باشد؟..... ۱۲۰
۵۹. آیا صحیح است که در عصر ظهور، پستی و بلندی‌های زمین رفع شده، بعد مسافت، مانع دید نخواهد شد؟..... ۱۲۲
۶۰. ولادت امام دوازدهم علیه السلام چگونه اثبات می‌شود؟..... ۱۲۳
۶۱. سیمای جهان در دوران پیش از قیام حضرت مهدی علیه السلام چگونه خواهد بود؟..... ۱۲۶
۶۲. پیشرفت و شکوفایی علمی و معنوی در دوران ظهور حضرت مهدی علیه السلام چگونه خواهد بود؟..... ۱۲۷
۶۳. وظیفه جامعه اسلامی در برابر اخباری که از سوی حضرت مهدی علیه السلام می‌رسد، چیست؟..... ۱۳۱
۶۴. در نامه حضرت مهدی علیه السلام به شیخ مفید به چه مطالبی اشاره شده است؟..... ۱۳۲
۶۵. جامعه منتظر، دارای چه ویژگی‌هایی است؟..... ۱۳۵
۶۶. علت ترس بعضی افراد از ظهور امام زمان علیه السلام چیست؟..... ۱۳۸

۶۷. کیفیت خواندن نماز امام زمان علیه السلام در مسجد جمکران چگونه است؟ ۱۳۹
۶۸. درباره چهره ظاهری و شمایل حضرت توضیح دهید؟ ۱۴۰
۶۹. چرا امامان علیهم السلام قبل از حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه برای تشکیل حکومت قیام مسلحانه انجام ندادند؛ ولی حضرت ولی عصر عجل الله تعالی فرجه این کار را انجام می‌دهد؟ ۱۴۱
۷۰. در قرآن آمده است که ابلیس از خداوند تا روز قیامت مهلت خواست؛ اما خداوند فرمود: «الی یوم الوقت المعلوم» منظور از آن، کدام روز و وقت است؟ ۱۴۳
۷۱. حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه در آستانه مبارزه خود از کدام یک از امدادهای الهی برخوردار است؟ ۱۴۶
- کتابنامه ۱۵۰

مقدمه

شناخت امام زمان علیه السلام در عصر غیبت موجب افزایش بصیرت و گسترش معرفت به امام زمان علیه السلام خواهد شد؛ چرا که شناخت امام علیه السلام به ویژه امام دوازدهم علیه السلام؛ در اندیشه اسلامی جدا کننده حق از باطل دانسته شده است و چنانچه شخصی نسبت به آن امام هم‌ام در جهل و گمراهی باشد به مرگ جاهلیت دچار می‌گردد. به همین جهت کسب معرفت در مورد امام زمان علیه السلام امری ضروری به نظر می‌آید، به ویژه که مهدویت به عنوان مسئله‌ای اساسی و بنیادین در اندیشه اسلامی همواره مسئله‌ای راهگشا و راهنما دانسته شده است و توجه به آن آثار و برکات فراوانی را برای جامعه اسلامی به ارمغان داشته است. تحقق این امر نسبت به این آموزه آن هنگام مشاهده می‌شود که به این آموزه از منظری صحیح و روزنه‌ای شفاف نظر افکنده شود، چرا که هرگونه حرکت فردی و سلیقه‌ای نسبت به این مسئله خسارت‌های سنگینی را بر جامعه اسلامی تحمیل می‌کند. قطع به یقین پی‌جویی و واکاوی مهدی‌یاوران نسبت به این مساله در سطوح مختلف به طرح سوالات و پرسش‌هایی از سوی پرسشگران در مقاطع سنی مختلف می‌انجامد. بدیهی است برای پاسخ به سوالات و مجهولات و تجهیز در برابر شبهات و گرایش‌های فکری ناصواب در مورد مهدویت به فضایی شایسته و علمی و به دور

از هرگونه آسیب و خطا و لغزش نیاز است؛ برای انجام این منظور مرکز تخصصی مهدویت با اهتمام به پرسش و پاسخ مهدوی در اقدامی علمی - تخصصی به تدوین مجموعه‌ای از پرسش و پاسخ‌های مهدوی تحت عنوان کتاب «آفتاب مهر» پرداخته است. استقبال پرشور مهدی باوران از فضای پرسمان و گفتمان مهدویت موجب شد این مرکز با رویکرد تخصصی و ارتقاء سطح علمی مهدی باوران در راستای تعمیق فرهنگ مهدویت و ترویج بیشتر و تبیین بهتر ابعاد مسئله مهدویت مجموعه‌ای دیگر از پرسش‌ها و پاسخ‌های مهدی پژوهان، در راستای این حرکت ارزشمند را تحت عنوان «آفتاب مهر ۲» منتشر نماید. امید است این تلاش ناچیز مورد عنایت حضرت مهدی علیه السلام قرار گرفته و با نظرات مهدی باوران در مورد آن ارتقا یابد. همچنین از مدیریت محترم و دلسوز مرکز تخصصی مهدویت جناب حجت الاسلام و المسلمین مجتبی کلباسی (زید عزه) و اعضای محترم پاسخگویی به سوالات مهدوی، آقایان محمدامین بالادستیان، محمد مهدی حائری پور و به ویژه سیدمجتبی معنوی مسئول واحد پرسش و پاسخ که مسئولیت اجرا و هماهنگی امور و در پاره‌ای از موارد زحمت نوشتن بخش‌هایی از این کتاب را بر عهده داشته‌اند صمیمانه تشکر می‌کنم.

مهدی یوسفیان

معاونت پژوهش مرکز تخصصی مهدویت

قم، بهار ۱۳۹۱

۱. سیره حکومتی امام زمان علیه السلام چگونه است؟ مهم‌ترین اقدام حضرت چیست؟

بررسی و مرور روایات، نشان می‌دهد مهدویت تداوم و استمرار حکومت انبیا و اوصیای الهی است؛ از این رو نمود رفتار و عملکرد امام دوازدهم، تداعی گر حرکت انبیا است. سیره امام مهدی علیه السلام همان سیره و روش اهل بیت علیهم السلام به ویژه رسول خدا و امیر مؤمنان علیه السلام است. در حدیثی از امام باقر آمده است:

إذا قام القائم سار بسيرة رسول الله صلى الله عليه وآله؛

حضرت مهدی علیه السلام همانند پیامبر صلى الله عليه وآله رفتار می‌کند.^۱

منش و روش امام دوازدهم علیه السلام در حکومت، عمل به سنت پیامبر صلى الله عليه وآله و سیره او خواهد بود.^۲

امیرالمؤمنین می‌فرماید:

سیرته العدل و حكمه الحق؛^۳

سیاست و راه و روش او (پیامبر صلى الله عليه وآله) عدالت و حکم فرمان او حق است.

در حدیث دیگری نیز از پیامبر صلى الله عليه وآله آمده است:

شیوة او، شیوة من است و مردم را بر آیین و شریعت من قرار

۱. غیبت نعمانی، ص ۱۶۸.

۲. همان، ص ۲۳۶.

۳. بحارالانوار، ج ۴، ص ۲۲۳.

می‌دهد.^۱ در برخی روایات نیز آمده است حضرت مهدی عج بر اساس سیره حضرت علی ع عمل خواهد کرد. طبق روایات متواتر شیعه و اهل سنت، مهمترین اقدام حضرت گسترش عدالت در سراسر جهان و برپایی حکومت اسلامی در ذیل اجرای عدالت می‌باشد.^۲

بشر همواره خواهان عدالت حقیقی بوده و در راه رسیدن به آن، بهای سنگینی پرداخته و می‌پردازد؛ چون عدالت را از آب، گواراتر و از شهد، شیرین‌تر می‌داند. امام صادق ع می‌فرماید:

العدل احلی من الشهد؛

عدالت، شیرین‌تر از شهد است.^۳

بررسی مجموع روایات مهدوی نشان می‌دهد مهم‌ترین اقدام حضرت مهدی ع گسترش عدالت و برپایی حکومت بر اساس آن است؛ به گونه‌ای که سرتا سر گیتی، از آن سرشار می‌شود.

۲. رشد و شکوفایی علم در زمان پس از ظهور به چه معنا است؟

ظهور امام دوازدهم ع و اهتزاز پرچم مهدی موعود ع در شرق و غرب، موجب درخشش آفتاب امامت در سرتاسر هستی است. بررسی روایات نشان می‌دهد رخداد عظیم و قابل توجه عصر ظهور، افزایش بینش و معرفت جامعه مهدوی است و جامعه، تحت

۱. کمال الدین، ج ۲، ص ۱۲۲.

۲. کافی، ج ۱، ص ۴۱۴.

۳. بحار الانوار، ج ۷۲، ص ۳۹؛ کافی، ج ۲، ص ۱۴۷.

تعالیم و تربیت امام دوازدهم علیه السلام رشد و کمال خواهد یافت. برای انجام این منظور در روایتی از امام باقر علیه السلام آمده است:

اذ قام قائمنا وضع الله يده على رؤوس العباد فجمع بها
عقولهم و كملت به احلامهم؛^۱

هنگامی که قائم ما اهل بیت علیهم السلام قیام کند، دستش را روی سر بندگان خدا قرار می‌دهد؛ پس به سبب این کار، عقول ایشان جمع شده، رشد کامل می‌یابد.

از این رو توان مهدی یاوران تشدید یافته، قدرت هریک از آنها به اندازه چهل نفر می‌رسد. در روایتی از حضرت علی علیه السلام به جهت اشاره به این مطلب آمده است:

إذا اهتز رايتہ أضاء له ما بین المشرق و المغرب و وضع يده
على رؤوس العباد فلا يبقى مؤمن إلا صار قلبه أشد من زبر
الحديد و أعطاه الله تعالى قوة أربعين رجلاً؛^۲

زمانی که پرچم حضرت مهدی افراشته شود، از نور او میان مشرق و مغرب درخشش می‌یابد و دستش را بر سر بندگان خدا می‌نهد و آنها را مورد عنایت خویش قرار می‌دهد. در این هنگام، قلب ایشان از آهن، قوی تر شده، خداوند به آنها توان چهل نفر عنایت می‌کند.

در حدیث دیگری آمده است:

و تؤتون الحكمة حتى أن المرأة لتقضى في بيتها بكتاب الله
تعالى و سنة رسول الله^۳

۱. رک: کافی، ج ۱، ص ۲۵.

۲. رک: کمال الدین، ص ۶۵۳ ج ۱۷.

۳. رک: غیبت نعمانی، ص ۳۴۵.

در زمان ظهور حضرت مهدی علیه السلام به شما حکمت داده خواهد شد، به اندازه‌ای که زن در خانه خویش قادر به قضاوت بر اساس کتاب خدا و سنت پیامبر خواهد بود.

به یقین این بصیرت، موجب تحقق عبودیت خواهد شد؛ چرا که معرفت در آن زمان گسترش خواهد یافت. در حدیثی از امام صادق علیه السلام آمده است:

مجموعه علوم ۲۷ حرف است. آنچه انبیاء در اختیار جامعه قرار داده‌اند، تنها دو حرف است؛ پس هنگامی که حضرت مهدی علیه السلام قیام کند، ۲۵ حرف دیگر آن را رونمایی کرده، آن را به ۲۷ حرف توسعه می‌دهد.^۱

بنابراین رشد و شکوفایی در عصر ظهور، به لحاظ افزایش توانمندی علمی مهدی باوران برای زندگی آرمانی در عرصه‌های سیاسی عبادی، اجتماعی و اختصاصی است.

۳. چگونه می‌توان فهمید شخص ظهور کرده، امام زمان علیه السلام است؟

برای شناخت حضرت هنگام ظهور، راه‌های متعددی وجود دارد که همه در کنار هم می‌توانند مکمل یک دیگر باشند و ما را از دام مدعیان نجات دهد که عبارتند از:

ایمان به حضرت مهدی و شناخت آن حضرت علیه السلام؛ به این معنا که انسان باید تقوا و ایمان به خدا را در روح خود تقویت کند. مؤمن باید شناخت مناسبی درباره‌ی مقام امامت پیدا کرده، اطلاعات کافی

۱. رک: الخرائج والجرائح، ج ۲، ص ۸۴

در مورد صفات و ویژگی‌های حضرت به دست آورد. امام صادق علیه السلام می‌فرماید:

هنگامی که ظهور واقع شد، کسی آن را تصدیق می‌کند که
قبل از وقوعش به آن ایمان داشته باشد.^۱

ظهور امام زمان علیه السلام همراه علایم و نشانه‌هایی است که در صورت عدم تحقق آن نشانه‌ها، می‌توانیم علم پیدا کنیم که حضرت هنوز ظهور نکرده است و کسی که ادعای امامت می‌کند، فردی دروغ گو و شیاد است؛ برای مثال، خروج سفیانی و فرو رفتن لشگر او در سرزمین بیداء (مکانی بین مکه و مدینه) یکی از علایم و راه شناخت حضرت مهدی علیه السلام است

علایم حتمی که خبر از ظهور حضرت می‌دهند، عبارتند از: خروج سفیانی، خسف بیداء، (فرو رفتن در سرزمین بیداء)، خروج یمانی، قتل نفس زکیه، ندای آسمانی که توضیح این مطالب در جای خود آمده است.

آن حضرت برای معرفی و شناساندن خود به مؤمنان، از امدادهای الهی مثل: نزول عیسی علیه السلام و فرو رفتن لشگر سفیانی در زمین و ... بهره‌مند خواهند بود.

حرکت حضرت و ظهور او حقیقت پنهانی نیست که فقط عده کمی از آن آگاهی یابند و دیگران مطلع نشوند؛ بلکه یک حرکت جهانی است و همه از جریان ظهور مطلع می‌شوند؛ بنابراین هرگونه

۱. بحار الانوار، ج ۵۲، ص ۲۹۴.

ادعا، آن هم در جلسات مخفیانه و میان گروهی خاص و ... نمی‌تواند به ظهور حضرت بینجامد و مسلماً ادعا کننده، دروغ گو است.

یکی دیگر از راه‌های شناسایی، مراجعه به علمای دین است که حضرت، ما را به آن‌ها ارجاع داده و فرموده است: در دوران غیبت از آن‌ها اطاعت کنید. مواضع علما برضد مدعیان دروغین می‌تواند دلیل روشنی باشد که فرد مدعی، دروغ گو است. موضع‌گیری علما، یکی از حجت‌ها و برهان‌های ما در شناسایی حضرت است.

با توجه به معصوم بودن امام زمان علیه السلام، صداقت بیان و نفوذ کلام حضرت، هماهنگ بودن دعوت او با فطرت انسان‌ها و ...، مردم به سرعت به سمت او جذب شده، دعوت حضرتش را لبیک خواهند گفت.

محل ظهور و نقطه شروع دعوت حضرت، از کنار خانه خدا می‌باشد؛ از این رو اگر فردی ادعا دارد که همان مهدی موعود علیه السلام است ولی دعوت خود را از جایی غیر از خانه خدا و کعبه آغاز کرد، دلیل دیگری بر کذب بودن ادعای او است.

دعوت حضرت به دین پیامبر اعظم صلی الله علیه و آله و اهل بیت علیهم السلام است و مردم را به اطاعت از قرآن و پیامبر خدا و اهل بیت علیهم السلام دعوت می‌کند. اگر کسی ادعای مهدویت کرد و در عین حال، در دعوت خود به غیر مکتب اهل بیت علیهم السلام دعوت کرد، دلیل بر بطلان ادعای او است. بررسی روایات نشان می‌دهد چنانچه شخصی مدعی امامت و مهدویت شد، شایسته است با سؤالاتی که کسی جز امام معصوم

توان پاسخ‌گویی به آن را ندارد، مورد سنجش قرار گیرد. در روایتی از امام صادق علیه السلام آمده است:

اذا ادعى مدعى فاسألوه عن تلك العظام التي يجيب فيها مثله؛
چنانچه کسی مدعی مهدویت شد، از او بخواهید به این
مسائل بزرگ همانند امام پاسخ دهد.^۱

۴. راه شناسایی مدعیان دروغین سفارت و نیابت خاص چیست؟

شناخت سفیران و افرادی که نیابت امام دوازدهم علیه السلام بر عهده آن‌ها نهاده شده است، اهمیت زیادی دارد؛ چرا که به واسطه ایشان، ارتباط وثیق و مطمئن با امام زمان ساماندهی می‌شود و در پاره‌ای از موارد، وکیل و نایب و سفیر امام به مثابه امام معصوم تلقی می‌گردد و التزام به دستورات او، التزام به منویات امام زمان به شمار می‌آید؛ از این رو برای احراز نیابت و اطمینان از رابطه ایشان با امامت و ولایت، لازم است تاریخ سیاسی عصر غیبت و کارکرد سازمان وکالت مورد توجه قرار گیرد و تصویر صحیحی از نیابت و سفارت ترسیم شود.

بررسی روایات نشان می‌دهد افرادی که نیابت و سفارت امام دوازدهم علیه السلام بر عهده آن‌ها نهاده شده است، همواره هماهنگ با آموزه امامت، به ویژه مهدویت رفتار کرده، در حفظ حریم امامت و دفاع از مهدویت مقابل شبهات و سؤالات کوشیده‌اند و به کسب زهد

۱. غیبت نعمانی، ص ۱۷۳؛ بحارالانوار، ج ۵۲، ص ۱۵۷.

و تقوا و فضیلت در محضر امام زمان پرداخته‌اند. این افراد به دلیل حرکت در سایه امامت، به کراماتی همانند اخبار از غیب نائل آمده، از احوال و اخبار شیعیان خبر داده‌اند. در *کمال‌الدین* شیخ صدوق آمده است:

محمد بن حسن صیرفی که در سرزمین بلخ اقامت داشته، می‌گوید: سالی قصد رفتن به حج نمودم مقداری طلا و نقره به من سپرده شد، تا آن‌ها را به حسین بن روح، وکیل امام دوازدهم تحویل دهم. آن‌ها را به سکه طلا و نقره تبدیل کردم. در بین راه به سرخس رسیدم. در زمین شن زار خیمه زده، مشغول جدا نمودن آن سکه‌ها از یک دیگر شدم که یکی از آن‌ها در شن زار ناپدید شد و من متوجه نشدم تا وارد همدان شدم. بار دیگر به سبب اهمیت ادای مال امام علیه السلام مشغول جداسازی سکه‌ها از یک دیگر شدم که متوجه شدم یکی از آن‌ها مفقود گردیده است. از مال خودم یک سکه به جای آن قرار دادم و وارد بغداد شده، خدمت حسین بن روح نوبختی رسیدم. سلام کردم و طلا و نقره‌ای را که به من سپرده بودند تحویل دادم. در این هنگام دست میان سکه‌ها برد و سکه‌ای را که از مال خودم به عنوان جایگزین سکه مفقود قرار داده بودم، خارج کرد و به من فرمود: «این سکه که تو از مال خود جایگزین نموده‌ای، از آن ما نیست و تو آن سکه‌ای که از مال امام بود را در سرخس هنگام برپایی خیمه‌ات در شن زار گم کردی. به آن جا برگرد و مکان اقامت را جست و جو کن. آن را

از زیر شن‌ها می‌یابی و بر می‌گردانی، در حالی که مرا نمی‌بینی».

محمد بن حسن صیرفی می‌گوید طبق گفته حسین بن روح عمل کرده، سکه را یافتیم و در سال بعد که عازم حج بودم آن را با خود داشتم تا وارد بغداد شدم؛ در حالی که حسین بن روح نوبختی از دنیا رفته بود و علی بن محمد سمري عهده دار وکالت حضرت صاحب الزمان عجلت شده بود، آن را به او تحویل دادم.^۱

روایات نشان می‌دهد وکیل امام، قادر به آگاهی از اخبار غیبی است. وفادار به بیت امام و مقید به مراعات حلال و حرام است و از هرگونه خطا و لغزش دوری می‌نماید؛ لذا شایسته است برای شناخت سفیران واقعی از مدعی، به مطالعه احوال آن‌ها پرداخته شود و مهدی یاوران، ایشان را مورد امتحان و آزمایش قرار دهند. در روایتی از ابو علی بغدادی آمده است:

زنی در بغداد در باره وکیل امام دوازدهم عجلت از من سؤال کرد و پرسید. چه کسی وکالت آن حضرت را عهده دار شده است؟

بعضی از اهل قم، حسین بن روح را معرفی کردند و آن زن به محضر او شرفیاب شد؛ من نیز نزد او حاضر بودم. آن زن خطاب کرد: «ای بزرگواری که نیابت امام زمان عجلت را بر عهده داری! چه چیزی همراه دارم؟» حسین بن روح به

۱. رک: کمال الدین، ص ۵۱۶، ح ۴۴.

او فرمود: «آنچه همراه داری، درون دجله بیانداز تا از آن به تو خبر دهم». ابو علی بغدادی می‌گوید: «آنچه آن زن به همراه خود آورده بود، به دجله انداخت و برگشت و حسین بن روح امر کرد خادم او اهدایی آن زن به بیت امام علیه السلام را آورد و به او فرمود: اهدایی تو گردنبندی از طلاست و دو جواهر و انگشتر همراه آن است که یکی از فیروزه و دیگری از نقره است.^۱

بنابراین امتحان مدعی سفارت و نیابت، راه مناسبی برای بررسی صدق و کذب گفتار ایشان خواهد بود.

۵. بهره‌مندی از امام غائب در زمان غیبت چگونه است؟ آیا امکان ارتباط معنوی با امام زمان علیه السلام وجود دارد؟

منافع امام علیه السلام به منافع مادی و درک حضور جسمانی امام منحصر نیست؛ برای کسانی که شیفته امام هستند، راه ارتباط معنوی و روحی با امام باز است.

سیدبن طاووس در *کشف‌المحجّه* به فرزند خود می‌فرماید:

برای کسانی که اهل باشند، درهای ارتباط با حضرت باز است.^۲

امام، همچون خورشید تابناکی است که عالم ملک و ملکوت را به نور خود منور می‌کند و نزدیک‌ترین مردم به خدا است و بزرگ‌ترین

۱. رک: همان.

۲. *کشف‌المحجّه*، ص ۱۵۱.

معلم اولیا و سالکان الهی در راه رسیدن به کمالات الهی و انسانی است.

اگر انسان نفس خود را تزکیه کرده، با چنین حالی به حجت خدا توجه کند و به او عشق ورزیده، فانی در او شود، مورد هدایت‌های خاصه ولی خدا قرار می‌گیرد و مدارج کمال را به سرعت طی می‌کند. امام صادق علیه السلام در روایتی به اصحاب خود می‌فرماید:

میان شما و امامتان هیچ حجابی نیست، هرگاه سخنی داشتید، به ما بگویید که به ما می‌رسد.

بنابراین راه برای کسی که بصیر باشد، کاملاً باز است.

۶. ادعای دروغین نیابت یا ارتباط از کجا آغاز شد؟

شروع تزویر در امر سفارت و ارتباط، به عصر سفیر دوم «محمد بن عثمان غمری» باز می‌گردد؛ زیرا نیابت پدر او «عثمان بن سعید» به قدری معروف بود که امکان مخالفت و مقاومت برابر آن، وجود نداشت؛ به همین روی در زمان او، کسی مدعی نیابت نشد. پس از وی، نخستین کسی که به دروغ ادعای سفارت کرد «ابو محمد شریعی» بود.^۱ «محمد بن نصیر نمیری»^۲ و «احمد بن هلال کرخی»^۳ و «ابوطاهر محمد بن علی بن بلال»^۴ و «اسحاق احمر»^۵ و

۱. بحار الانوار، ج ۵۱، ص ۳۶۷.

۲. همان، ص ۳۶۷.

۳. همان، ۳۶۸.

۴. همان، ص ۳۶۹.

۵. همان، ص ۳۰۱.

مردی معروف به «باقطانی»^۱.

برخی آنان ابتدا از مردان صالح بودند؛ ولی به دلایل مختلف، راه انحراف را پیشه کردند. سفیر دوم با تمام قدرت به مقابله با آنها پرداخت و از ناحیه مقدس امام عصر علیه السلام نیز توقیعات (نامه‌ها) و سخنان شدیدی در لعن و تبری از آنان صادر شد که بر دروغ‌گویی و سوء باطن آنان دلالت داشت.

در زمان سفارت سفیر سوم، حسین بن روح، شخصی به نام محمد بن علی شلمغانی معروف به «ابن ابی العزاقر»^۲ ادعای سفارت کرده، بیشترین تأثیر را در انحراف جامعه به جای گذاشت.^۳ ابتدای امر، وی مردی مؤمن به نظر می‌رسید و وکیل حسین بن روح بود؛ ولی عاقبت به انحراف کشیده شد. آخرین کسی که در دوران غیبت صغرا ادعای دروغین سفارت داشت «ابودلف» کاتب بود. او بر ادعای خود تا بعد از وفات سفیر چهارم، سمی باقی بود.^۴

۷. پدیده ظهور چیست و حدیث «هر صبح و شام منتظر فرج باشید» به چه معنا است؟ (انتظار دائم و همیشگی داشتن، چگونه با علایم و شرایط جمع می‌شود؟)

ظهور، پایان غیبت امام دوازدهم علیه السلام و رسیدن مردم به باطن

۱. همان.

۲. همان، ص ۳۷۳.

۳. غیبت طوسی، ص ۳۰۳.

۴. موعود شناسی، شماره ۲۶۳، ص ۳۵۸.

حکومت اسلامی و حقیقت ناب امامت و ولایت است؛ به گونه‌ای که جامعه، پذیرای رشد مطلوب و منظور حجت خداوند متعال می‌شود و زمینه ارتباط همه جانبه با امام عصر علیه السلام فراهم می‌آید؛ چرا که امر ظهور، پدیده‌ای است که در بستر حرکت جامعه انسانی رخ داده، روند تحقق آن، با تحولات جامعه و سیر اراده و خواست انسان‌ها کاملاً ارتباط دارد؛ به عبارت دیگر، امر ظهور این گونه نیست که از هویت جامعه و زندگی انسان‌ها جدا باشد، به صورتی که جامعه و انسان‌ها ناگهان با پدیده‌ای رو به رو شوند که هیچ سازگاری و تناسبی با سیر حرکتی آن‌ها ندارد؛ بلکه بستر جامعه آماده پذیرش این رویداد عظیم تاریخ بشری خواهد بود؛ زیرا زمینه‌ها و شرایط تحقق آن، در جامعه فراهم شده است.

از آنچه بیان شد، دانسته می‌شود امر ظهور چنان با حوادث و رویدادهای جامعه عجین است که گویی وضعیت جامعه آماده تحقق و دگرگونی و پیدایش یک امر جدید است؛ بنابراین ظهور را باید فرایندی دانست که آخرین مرحله آن، ظاهر شدن حضرت مهدی علیه السلام در مسجد الحرام است؛ در حالی که پرچم قیام و پیروزی را به اهتزاز درآورده است. پس باید همیشه منتظر ظهور بود. شاید جامعه در متن خود آستن رویدادهایی باشد که ظهور نهایی را رقم می‌زند. در روایات دستور داده شده است که هر صبح و هر شب منتظر ظهور باشید؛ زیرا ظهور، ناگهانی است. گمان نبرید حرکت جامعه به قدری شفاف و روشن است که شما می‌توانید زمان ظهور را تخمین زده، آن را نزدیک یا دور بدانید. به راستی علم ما به

وضعیت جامعه و آمادگی آن برای ظهور چه مقدار است. در واقع کسی نمی‌تواند بگوید: الآن جامعه، آماده ظهور است یا نه؛ پس هر لحظه منتظر اجازه الهی باشید. شاید وضعیت الآن جامعه، بستر مناسبی برای ظهور باشد.

۸. حضرت مهدی علیه السلام هنگام ظهور با چه موانع و مشکلاتی روبه‌رو خواهد شد؟

امام مهدی علیه السلام هنگام ظهور، به اجرای برنامه‌های اصلاحی خود می‌پردازد تا سراسر جهان طعم شیرین دینداری و عدالت را بچشند و در سایه برنامه‌های دینی، به سعادت دنیا و آخرت دست یابند؛ اما این امر مهم به راحتی قابل دستیابی نبوده، موانع متعددی سر راه آن است که با تلاش و مجاهدت فراوان قابل رفع می‌باشد. این موانع و مشکلات را می‌توان به دو بخش کلی تقسیم کرد:

۱. طاغوت‌ها و دشمنان؛

۲. منافقان و جاهلان.

۱. طاغوت‌ها و دشمنان: حضرت مهدی علیه السلام پس از ظهور، همه انسان‌ها را به دین اسلام دعوت کرده، آن‌ها را به پیروی از دستورات الهی و اطاعت از امام زمان خویش فرا می‌خواند. عده بی‌شماری از آنان چون او را بر حق و کلامش را سعادت بخش می‌بینند، به اطاعت و پیروی از او برمی‌خیزند. در این میان، گروه‌ها و افرادی نیز هستند که بیداری و دینداری مردم، منافع آنان را به خطر می‌اندازد. آنان تحمل عدالت را ندارند و وقتی امام برای برپایی عدالت قیام می‌

کند، به دشمنی با آن پرداخته، مانع اجرای عدالت می‌شوند.
 ۲. منافقان و جاهلان: از مشکلات بزرگی که سر راه امام مهدی علیه السلام قرار دارد، انحراف‌ها، برداشت‌ها و تفسیرهای نادرستی است که از دین خدا و اصول و فروع احکام الهی پدید آمده و قرن‌ها در ذهن برخی افراد جامعه اسلامی نفوذ کرده است. این موضوع، مانع عظیمی سر راه امام مهدی علیه السلام است.

برای حل این مشکل، امام علیه السلام با دو گروه از مردم باید رو به رو شود: یکی توده‌های نا آگاه و جاهل جامعه که دین را اشتباه فهمیده و به آن عمل کرده‌اند و دیگر، قشر آگاه و تحصیل کرده‌ای که با وجود تعداد محدود یا عمداً دین را از مسیر حق منحرف کرده‌اند یا انحرافات را پذیرفته و معارف دینی را آن گونه توجیه کرده‌اند که خود دوست داشته و منافع آنان اقتضا کرده است.

روبه رو شدن با گروه اول، بسیار آسان‌تر و حل این مشکل بسی سهل‌تر است؛ زیرا ممکن است این افراد با شنیدن کلام حق آن را بپذیرند و دست از عقاید غلط خود بردارند، اما مشکل اصلی، گروه دوم هستند که با آگاهی و غرض خاص، به تحریف معارف دینی پرداخته‌اند. امام صادق علیه السلام فرمود:

زمانی که قائم ما قیام می‌کند، آزاری که از ناحیه افراد جاهل به او می‌رسد، سخت‌تر است از اذیتی که از سوی جاهلان دوره جاهلیت به پیامبر صلی الله علیه و آله رسید. راوی پرسید: «چگونه چنین چیزی ممکن است؟» حضرت فرمود: «پیامبر صلی الله علیه و آله میان مردم آمد؛ در حالی که مردم سنگ و

صخره و چوب و تخته‌های تراشیده را می‌پرستیدند و قائم
ما که به سوی مردم می‌آید، آنان آیه‌های قرآن را توجیه
کرده؛ با آنان بر ضد [امام زمان علیه السلام] استدلال می‌کنند.^۱

از دیگر مشکلات سر راه حضرت، وجود بدعت‌ها و مبارزه با آن‌ها
است. این مسأله، مانع هدایت برخی افراد بوده و حضرت مهدی علیه السلام
ناگزیر به مبارزه با آن‌ها است. امام باقر علیه السلام در توصیف زمان ظهور
امام مهدی علیه السلام می‌فرماید:

..هیچ بدعتی را وانگذارد، مگر اینکه آن را از ریشه برکند و
از هیچ سستی نمی‌گذرد، مگر اینکه آن را برپا خواهد
کرد...^۲

ظهور امام مهدی علیه السلام به عنوان منجی و مصلح کل، بسیار شیرین
و منتهای آرزوها است؛ ولی به تغییری کلی و اساسی در روند
اجتماع کنونی انسان‌ها از حیث نوع حکومت و زندگی مردم
می‌انجامد؛ از این رو با موانع و چالش‌هایی رو به رو می‌شود؛ از
جمله:

۱. موانع ساختاری: که حاکمان ستمگر و طاغوت هستند. آن‌ها
چون حکومت اصلاحی حضرت را در تضاد با منافع استعمارگرانه و
حکومت ظالمانه خود می‌بینند، به دشمنی با حضرت پرداخته، با
ایشان وارد جنگ می‌شوند و برای این کار، اقدام به لشکر کشی
می‌کنند.

۱. غیبت نعمانی، ص ۲۹۷.

۲. بحار الانوار، ج ۵۲، ص ۳۳۹.

۲. موانع انسانی:

الف. شهوت پرستان و حیوان صفتان؛ اینان افرادی هستند که شهوات دنیایی درتار و پودشان رخنه کرده، خوی حیوانی بر وجودشان سیطره افکنده است. اینان خود را انسانی مانند سایر انسان‌ها می‌دانند؛ هرچند در جامعه آرمانی زندگی می‌کنند.

ب. متظاهران به دین؛ این گروه به چند بخش تقسیم می‌شوند؛ گروهی مانند خوارج زمان امیرالمؤمنین علیه السلام برداشت خاصی از دین داشته، هرکس غیر از خود را کافر و مه‌دور الدم می‌دانند. گروه دوم، روشنفکر مآبانی هستند که به برداشت‌ها و تفسیرهای انحرافی از دین دچار و به جهل مرکب، گرفتار شده‌اند. گروه سوم، توده ناآگاه و جاهلی هستند که دین، به صورت غلط به آن‌ها رسیده، در مسیر انحراف از حق گام بر می‌دارند و این انحرافات، به صورت عادت شده است. همه این موارد، به بدعت‌هایی در دین می‌انجامد.

ج. فرقه‌ها و مکاتب انحرافی؛ علت پیدایش آن‌ها، نیاز مردم به معنویت است. خلأ معنویت، امری است که از دیرباز افراد فاصله گرفته از امام حق و دین راستین اسلام را دچار مشکل کرده است. در این میان، برخی افراد سودجو، با ایجاد مکاتب به ظاهر عرفانی انواع انحرافات فکری و رفتاری را ایجاد می‌کنند.

از طرفی وضعیت نابسامان اقتصادی عمومی و سیاست‌های کلی جوامع و تسلیحات نامتعارف نیز مطرح است.

۹. درباره ظهور امام زمان علیه السلام چه استدلال عقلی یا آیات و روایاتی وجود دارد؟ محیط و اجتماع و تعامل با دیگران، در حرکت آدمی تأثیرگذار است. تأثیر مطلوب و کامل، زمانی است که جامعه به گونه‌ای اداره شود تا محیط رشد فراهم آید و این، زمانی است که مدیر جامعه، فردی آگاه به نیازهای انسان و دانا به راه رسیدن به تکامل باشد؛ فردی باشد که قانون الهی را - که بهترین مقررات برای یک جامعه است - به خوبی دانسته، به درستی عمل کند. این مهم، فقط در توان فردی معصوم از خطا و مؤید به علم الهی است که در قالب امام و انسان کامل معرفی می‌شود. همان‌گونه که از دید عقل، لطف الهی ایجاب می‌کند خدا راهنمایی بفرستد تا راه را نشان دهند همان‌گونه این لطف می‌طلبد راهنمایی را برگزیند تا جامعه را به نحو مطلوب، آماده رشد افراد بشری کنند. حال اگر شرایط به گونه‌ای شد که مردم، آماده پذیرش و گردن نهادن به امامت و زعامت حجت حق، به صورت ظاهری شده، خواهان سپردن رهبری جامعه به فردی الهی شدند که در سایه مدیریت او، محیط سالم اجتماعی فراهم شود، عقل می‌گوید لطف خدا می‌طلبد که این نعمت را به بشریت ارزانی کند. لطف نیز از خدا، جدا و منفک نیست؛ پس عقل، نیاز به ظهور حجت حق را درک می‌کند.

از طرفی، فطرت و نهاد آدمی، به آرامش و درست‌زندگی کردن تمایل دارد. عدالت طلبی، میل به خوبی و بی‌زاری از بدی، در وجود آدمی نهفته است. فطرت آدمی، الهی است و آنچه در درون آن نهادینه شده، مطابق با هدف خلقت و متناسب با وجود او است. این

مسأله در چارچوب دین کاملاً نمایان و هویدا است. به هر حال، میل و نیاز انسان به عدالت و کشش درونی او به سوی خوبی‌ها، ایجاب می‌کند که برای رسیدن به آن، هرچه مورد نیاز است، بطلبید. طبیعی است اجرای عدالت، مجری عادل لازم دارد؛ پس مجری عادل و دوران عدالت، خواست و آرزوی درونی آدمی است.

نیز اعتقاد به ظهور منجی و مصلح، امری است که همه ادیان آن را نوید داده‌اند. این حیث اعتقاد به منجی و ظهور را «حیث نقل» می‌گویند. قرآن کریم، کتاب آسمانی ما مسلمانان و فرمایش‌های گهربار وجود مقدس پیامبر ﷺ و امامان معصوم علیهم‌السلام سرشار از وعده‌ها و بشارت‌های ظهور است؛ به گونه‌ای که ظهور حضرت مهدی علیه‌السلام مورد اجماع مسلمانان بوده، کتاب‌هایی در این زمینه به رشته تحریر درآمده است. نزد اهل سنت و شیعه و در طول قرون، شعرا، شعرها سروده‌اند و حتی عده‌ای، ادعای مهدویت کرده‌اند.

آیات درباره امام مهدی علیه‌السلام و ظهور او، فراوان است که زوایای مختلف این پدیده بزرگ را به تصویر کشیده است. در برخی کتب، بیش از دویست و پنجاه آیه، در باره حضرت جمع‌آوری شده است؛ مانند جلد هفتم از کتاب *معجم احادیث امام مهدی علیه‌السلام*.

معروف‌ترین آیات که به روشنی به ظهور دولت حق امام زمان علیه‌السلام اشاره دارد، عبارت است از:

«و لقد كتبنا فی الزبور من بعد الذکر أن الأرض یرثها عبادی الصالحون»^۱.

«وعد الله الذين آمنوا منكم و عملوا الصالحات ليستخلفنهم في الأرض...»^۱

«هو الذي أرسل رسوله بالهدى و دين الحق ليظهره على الدين كله...»^۲

«و تريد أن نمن على الذين استضعفوا في الارض...»^۳

ظاهر این آیات، به روشنی، دلالت دارد بر اینکه خداوند، خلافت و وراثت زمین را به بندگان مؤمن و صالح خود وعده داده است و او، تخلف در وعده نمی‌کند: «ان الله لا يخلف الميعاد؛ به درستی که خدا، خلف وعده نمی‌کند»^۴.

روایات نیز در این باره، بسیار زیاد است؛ به همین دلیل، شیعه و سنی تواتر روایات درباره حضرت مهدی علیه السلام را ادعا کرده‌اند. معروف‌ترین آن‌ها، فرمایش نبی گرامی، حضرت محمد صلی الله علیه و آله است که فرمود: مهدی، از فرزندان من است و جهان را پر از عدل و داد می‌کند، همان‌گونه که از ظلم و ستم پر شده است.^۵

۱۰. چه شباهت‌هایی میان پیامبران الهی علیهم السلام و امام مهدی علیه السلام وجود دارد؟

بررسی روایات نشان می‌دهد شباهت‌های زیادی میان حضرت مهدی و انبیای گذشته علیهم السلام وجود دارد. آنچه مورد اشاره قرار می‌گیرد، تنها بخش محدودی از آن‌ها است.

۱. در قائم ما نشانه‌ای از آدم علیه السلام و نوح علیه السلام وجود دارد و آن، طول

۱. نور: ۵۵.

۲. توبه: ۳۳.

۳. قصص: ۵.

۴. رعد: ۳۱؛ آل عمران: ۹.

۵. منتخب‌الانثر، فصل دوم.

عمر است.^۱

۲. نشانه‌ای که از ایوب علیه السلام در او هست، فرج پس از گرفتاری و آزمایش است.^۲

۳. شباهت حضرت مهدی علیه السلام به حضرت آدم علیه السلام؛ طول عمر است.

۴. شباهت حضرت مهدی علیه السلام به حضرت نوح علیه السلام؛ طول عمر و تحقق وعده الهی مبنی بر اصلاح جامعه است.

۵. شباهت حضرت مهدی علیه السلام به حضرت ابراهیم علیه السلام پنهان بودن ولادت و کناره‌گیری از مردم است.

۶. شباهت حضرت مهدی علیه السلام به حضرت یوسف علیه السلام مفهوم غیبت است که او را می‌دیدند؛ ولی نمی‌شناختند.

۷. شباهت حضرت مهدی علیه السلام به حضرت موسی علیه السلام پنهان بودن ولادت، خوف از قتل، فرار از مصر و غیبت است.

۹. شباهت حضرت مهدی علیه السلام به حضرت عیسی علیه السلام اختلاف مردم پیرامون او در باره زندگی و مرگ او و خوف و هراس او از «تسلط» یهود و تحت نظر داشتن ایشان است.^۳

۱۰. شباهت حضرت مهدی علیه السلام به پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله هدایت‌گری، سیره و روش، حرکت جهانی بر پایه حکومت اسلامی، وجود رعب و هراس در دل کافران و امدادهای خاص به آن حضرت است.

۱. بحار الانوار، ج ۵۱، ص ۲۱۷.

۲. همان.

۳. همان، ص ۲۱۸.

۱۱. حضور حضرت مهدی عج میان مردم و امرار معاش آن حضرت چگونه است؟

تحقیقات نشان می‌دهد پدیده غیبت امام زمان عج و چگونگی حضور و کیفیت امرار معاش آن بزرگوار، امری خارق العاده و غریب نیست؛ هر چند برای دیگران قابل مطالعه و بررسی نباشد؛ چرا که این اقتضا، ویژگی غیبت است. البته در باره معاش آن بزرگوار می‌توان گفت: ایشان امام حاضر و زنده است و با بدن جسمانی زندگی می‌کند و طبیعی است دارای زندگی عادی و مادی مانند سایر انسان‌ها می‌باشند؛ زیرا بدن مادی، نیازهای مادی متناسب خود را می‌طلبد و بر این اساس است که خداوند به پیامبرش فرمود: «قل إنما أنا بشر مثلكم؛ بگو: من بشری همچون شما هستم».^۱ امام مهدی عج نیز چنین است.

درباره حضور آن بزرگوار میان مردم، باید گفت: اینکه حضرت میان مردم حضور دارد، مستند روایات است. از امام صادق عج نقل شده است:

چگونه این امت انکار می‌کنند که خدای تعالی با حجتش همان کند که با یوسف عج کرد که برادرانش او را دیدند؛ ولی نشناختند. او [قائم عج] در بازارهایشان راه می‌رود و بر بساط آن‌ها گام می‌نهد؛ اما آن‌ها [هر چند او را می‌بینند] او را نمی‌شناسند.^۲

۱. کهف: ۱۱۰.

۲. بحار الانوار، ج ۵۱، ص ۱۴۲.

همچنین امیرالمؤمنین علیه السلام می‌فرماید:

سوگند به پروردگار علی! حجت خدا، میان مردم هست و در راه‌ها [کوچه و بازار] گام برمی‌دارد، به خانه‌های آن‌ها سر می‌زند و در شرق و غرب زمین رفت و آمد می‌کند. گفتار مردم را می‌شنود و بر ایشان سلام می‌کند و می‌بیند؛ لکن تا وقت معین و وعده الهی شناخته نمی‌شود.^۱

به ویژه که امام زمان علیه السلام رهبر و مقتدای مردم بوده، سرپرستی امور آنان را به عهده دارد؛ از این رو، بسیار طبیعی است که میان مردم و دوستان خود برود و ضمن سرکشی، به نیازها و حاجت‌هایشان رسیدگی کند.

البته باز هم اشاره می‌کنیم کیفیت این حضور و نحوه امرار معاش حضرت برای ما روشن نیست.

۱۲. آیا ممکن است امام زمان علیه السلام را در شکل و قیافه شخص دیگری ببینیم؟

حکمت الهی چنین اقتضا کرده که حضرت به وسیله ناشناس ماندن، از خطرات احتمالی ستمگران و ظالمان در امان بماند. از امام صادق علیه السلام روایت شده است:

در صاحب این امر [حضرت مهدی] سنت‌هایی از پیامبران است.

جایی دیگر فرمود:

۱. غیبت نعمانی، ص ۱۴۶، ح ۳.

صاحب الامر از این جهت با یوسف شباهت دارد که برادران یوسف با اینکه عاقل و دانا بوده، در گذشته هم با وی معاشرت داشتند، وقتی به محضرش شرفیاب شدند، تا خودش را معرفی نکرد، او را نشناختند و با اینکه میان او و یعقوب علیه السلام بیش از هجده روز راه فاصله نبود، یعقوب از وی اطلاعی نداشت؛ پس چرا این مردم انکار می‌کنند خداوند همین عمل را درباره حجت خویش [امام زمان علیه السلام] صاحب الامر نیز انجام دهد؟ او هم میان مردم تردد کند و در بازارشان راه برود و بر فرش‌هایشان قدم بگذارد؛ ولی او را نشناسند و به همین وضع زندگی کند تا هنگامی که خداوند به او اذن معرفی به مردم را بدهد.^۱

با این بیان مشخص می‌شود امام زمان علیه السلام هم، مانند همه انسان‌ها و امامان گذشته، فردی است با بدن فیزیکی و شکل و قیافه مخصوص به خود و هرگز به شکل فرد دیگر در نمی‌آید. بررسی روایات نشان می‌دهد امکان رؤیت حضرت مهدی در شکل و قیافه دیگری وجود ندارد.

در روایات نیز مطلبی که اشاره به این داشته باشد که حضرت تغییر قیافه می‌دهند وجود ندارد؛ بلکه خلاف آن قابل استفاده است.

۱۳. حضرت مهدی علیه السلام چگونه شیعیان را در مشکلاتشان هدایت و راهنمایی می‌کند؟

امام زمان علیه السلام از احوال مسلمانان و شیعیان اطلاع داشته، هر زمان مصلحت بداند، با آنان ارتباط برقرار می‌کند. آن حضرت در این باره فرموده است:

انا غیر مهملین لمراعاتکم و لا ناسین لذکرکم و لولا
ذلک لنزل بکم اللأواء و اصطلمکم الأعداء؛

ما در رسیدگی به احوال شما کوتاهی نکرده، یاد شما را از خاطر نبرده‌ایم. اگر جز این بود، دشواری‌ها و مصیبت‌ها بر شما فرود می‌آمد و دشمنان شما را ریشه کن می‌کردند.^۱

این ارتباط برای هدایت شیعیان، می‌تواند به دو صورت انجام گیرد:

۱. هدایت ظاهری

منظور از این هدایت، این است که انسان در خواب یا بیداری موفق به زیارت و تشریف به محضر حضرت ولی عصر شود؛ هر چند ممکن است این ارتباط در قالب مکاشفه و یاروئیای صادق تحقق یابد که گاه برای شخص و گاه برای جامعه اتفاق می‌افتد.

شایان ذکر است که اصل این موضوع، به صورت کلی قابل پذیرش و اثبات است؛ اما جزئیات آن پس از بررسی و دقت در صحت آن، قابل التزام است. ارتباط با امام عصر علیه السلام به اراده و اجازه

۱. احتجاج طبرسی، ج ۲، ص ۵۹۶.

امام عصر علیه السلام است، نه به خواست افرادی که موفق به ملاقات و دیدار می‌شوند؛ مانند دیدار محمد بن عیسی بحرینی که موجب نجات شیعیان بحرین از طرح توطئه دشمنان برای نابودی آنان شد.^۱ توجه ویژه حضرت، به علما به عنوان نایبان عام و دستگیری خاص از آنها به دلیل سرپرستی شیعه در عصر غیبت است؛ لذا در طول غیبت کبرا، ملاقات‌های متعددی از بزرگان در تاریخ به ثبت رسیده است.

۲. هدایت باطنی

منظور از هدایت باطنی این است که فرد به صورت آشکار راهنمایی نمی‌شود؛ اما از آنجا که کار ویژه امام، هدایت مردم است و حجت خداوند متعال در مقام رهایی جامعه از جهل و گمراهی است، طالب حقیقت و سالک شریعت به شکلی از سوی امام هدایت می‌شود. این اتفاق به صورت‌های گوناگون مشاهده می‌شود؛ گاه در صورت الهام قلبی، گاه حادث شدن برخی رویدادها و اتفاقات که به ظاهر تصادفی است؛ اما با این هدایت بی ارتباط نیست و راه را برای انسان نیازمند به هدایت روشن می‌کند، گاه رو به رو شدن با برخی بندگان صالح خدا و گاه شکلی دیگر به خود می‌گیرد. شایان ذکر است که در همه این موارد، قرائن و شواهد مطمئنی دال بر صحت و تأیید این ارتباط به منظور اعتماد به آنها لازم است.

۱. نگین آفرینش، ص ۸۰.

۱۴. با توجه به کتاب نوستر آداموس، آیا می‌توان زمان ظهور حضرت را پیش‌بینی نموده، به گفته آن‌ها اعتماد کرد؟

کتاب پیش‌گویی‌های نوستر آداموس، به صورت اشعار چندپهلوی، سروده شده است و مصادیق و معانی زیادی می‌توان برای آن یافت؛ از این رو، دلیلی قابل اعتماد بر صحت آن‌ها درباره مهدویت وجود ندارد؛ بنابراین کتاب و مطالب موجود در آن، معتبر نیست. شایان ذکر است، هرگونه تعیین وقت درباره ظهور حضرت مهدی علیه السلام مورد نکوهش بوده، گوینده آن از منظر اهل بیت علیهم السلام فردی دروغ‌گو است. در روایت آمده است: «كذب الوقتون»^۱.

۱۵. آیا دین ما، همان دینی است که پیامبر صلی الله علیه و آله آورده و امام زمان علیه السلام به آن معتقد است و آیا در طول زمان، تحریف نشده است؟

دین اسلام، آخرین دین آسمانی است که از سوی خداوند، برای همه انسان‌ها نازل شده است. این دین، باید مصون از تحریف بماند، تا همه بتوانند با دین واقعی آشنا شده، از آن بهره‌گیرند. یکی از وظایف امام نیز حفظ دین است. امام صادق علیه السلام در روایتی می‌فرماید:

«ان الأرض لا تخلو إلا و فيها إمام كيما أن زاد المؤمنون شيئاً ردهم و إن نقصوا شيئاً أتمه لهم؛

به درستی که خداوند زمین را خالی نمی‌گذارد جز اینکه باید در آن امامی باشد؛ تا اگر مؤمنان چیزی [به احکام

خدا] افزودند آنها را [به حق] بگرداند و اگر چیزی کاستند، برای آنها تکمیل نماید»^۱.

دین، در طول تاریخ از هرگونه تزویر و تحریف مضمون مانده است.

برای انجام این منظور، تلاش فراوانی از ناحیه علما صورت گرفته است. در حدیثی از امام هادی علیه السلام چنین آمده است:

لولا من یبقی بعد غیبة قائمنا علیه السلام من العلماء الداعین الیه و الدالین علیه و الذابین عن دینه بحجج الله و المنقذین لضعفاء عباد الله من شباک ابلیس و مردته و من فشاخ النواصب لما بقی أحد إلا ارتد عن دین الله و لكنهم الذین یمسکون أزمة قلوب الشیعة کما یمسک صاحب السفینة سُکَّانُهَا اولئک هم الأفضلون عند الله عزوجل؛^۲

اگر بعد از غیبت امام دوازدهم علما با دعوت مردم به این آموزه و دلالت بر آن، به اتمام حجت و دفاع از دین نمی‌پرداختند و جامعه را از دست شیطان و ایادی ولایت ستیز و مهدی گریز او نجات نمی‌دادند، مردم دین خود را از دست داده، به ارتداد گرفتار می‌شدند؛ لکن تلاش علما موجب قوت قلب و ثبات قدم شیعیان می‌شود؛ همان گونه که ناخدا سکانداری می‌کند. به راستی علما نزد خداوند متعال بهترین خواهند بود.

طبق این حدیث، در عصر غیبت، تلاش علما برای دعوت مردم و

۱. همان، ج ۱، ص ۱۷۸، ح ۲.

۲. رک: احتجاج، ج ۱، ص ۹.

توجه ایشان به مهدویت، موجب مصون ماندن جامعه از ایادی شیطان و شیطان صفتان و مهدی ستیزان خواهد بود؛ چرا که علما مانع لغزش جامعه خواهند شد و همانند ناخدای کشتی که آن را در دریا حفظ می‌نماید، شیعیان را از طوفان حوادث و فتن عصر غیبت حفظ می‌کنند؛ از این رو هیچ آسیبی در جامعه اسلامی بدون درمان نخواهد بود و متون دینی و معرفتی بدون هیچ کم و کاستی و به دور از هر گونه تحریف و تصحیف در اختیار ما قرار می‌گیرد؛ در نتیجه دین مبین اسلام در زمان غیبت، همان دین اسلام ناب محمدی عصر حضور پیامبر و اهل بیت علیهم‌السلام است. بنابراین محافظت علما از دین، مانع از تحریف آن در طول زمان شده است.

۱۶. آیا غیبت، مخصوص امام زمان علیه‌السلام است یا در ادوار گذشته نیز رخ داده است؟

غیبت و نهان زیستی، پدیده‌ای نیست که برای اولین بار و تنها درباره آخرین حجت پروردگار روی داده باشد؛ بلکه از روایات فراوان استفاده می‌شود که تعدادی از پیامبران بزرگ الهی، بخشی از زندگی خود را در پنهانی و غیبت بوده‌اند و این امر، به مقتضای حکمت خداوند متعال برای امام دوازدهم علیه‌السلام نیز پدید آمده است. غیبت، یکی از سنت‌های الهی^۱ است که در زندگی پیامبرانی

۱. تفسیر نمونه، ج ۱۷، ص ۴۳۵، با تلخیص. قرآن کریم در آیاتی متعدد از جمله غافر، ۵۸، فتح، ۲۳ و اسراء، ۷۷ سخن از سنت الهی مطرح کرده است. از مجموع این‌ها استفاده می‌شود مقصود از سنت الهی، قوانین ثابت و اساسی الهی است که هرگز...

همچون ادریس، نوح، صالح، ابراهیم، یوسف، موسی، شعیب، الیاس، سلیمان، دانیال و عیسی علیهم‌السلام جریان یافته است. هر یک از آن سفیران الهی به تناسب شرایط، سال‌هایی را در غیبت به سر برده‌اند.^۱

به همین دلیل است که در روایات، غیبت حضرت مهدی علیه‌السلام یکی از سنت‌های پیامبران دانسته شده و یکی از دلایل غیبت آن حضرت، اجرا شدن سنت انبیاء علیهم‌السلام در زندگی حضرت مهدی علیه‌السلام شمرده شده است.

امام صادق علیه‌السلام فرموده است:

به راستی که برای قائم ما غیبتی است که مدت آن، طولانی خواهد بود. راوی گوید: «دلیل این غیبت چیست ای فرزند رسول خدا صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم؟»

حضرت می‌فرماید: «خداوند، می‌خواهد سنت‌های انبیاء در غیبت‌هایشان، درباره آن حضرت روی دهد».^۲

۱۷. نظر حضرت امام علیه‌السلام و مقام معظم رهبری «مدظله العالی» درباره زمینه ساز بودن انقلاب اسلامی ایران چیست؟

با تأمل و درنگ در حقیقت انقلاب و اهداف آن می‌توان دریافت

دگرگونی در آن، روی نمی‌دهد. این قوانین، هم بر اقوام گذشته حاکم بوده است و هم بر اقوام امروز و آینده حکومت خواهد کرد.

۱. کمال‌الدین، ج ۱، ص ۲۵۴ - ۳۰۰.

۲. بحارالانوار، ج ۵۲، ص ۹۰.

حکومت اسلامی ایران زمینه‌ساز ظهور امام زمان علیه السلام است و بر همین اساس، امام راحل و رهبر معظم انقلاب به این مطلب اشاره داشته‌اند.

این انقلاب اسلامی و تحولات جهانی متأثر از آن، به میزان بسیار زیادی در نزدیک شدن به زمان ظهور و فراهم شدن شرایط حکومت مهدوی، تأثیرگذار بوده است. این حقیقت را از زبان معمار کبیر انقلاب، امام خمینی و جانشین برحق ایشان نیز بشنویم که فرمودند:

۱. انقلاب مردم ایران، نقطه شروع انقلاب بزرگ جهانی اسلام به پرچم داری حضرت حجت است که [امیدواریم] خداوند بر همه مسلمانان و جهانیان منت نهد و ظهور و فرجش را در عصر حاضر قرار دهد.^۱
۲. دست عنایت خدای تبارک و تعالی بر سر این ملت کشیده شده است و ایمان آن‌ها را تقویت فرموده است که یکی از علایم ظهور بقیة الله است.^۲
۳. ما امروز دورنمای صدور انقلاب اسلامی را در جهان مستضعفان و مظلومان، بیش از پیش می‌بینیم و جنبشی که از طرف مستضعفان و مظلومان جهان، علیه مستکبران و زورمندان شروع شده و در حال گسترش است، امید بخش آینده روشن است. وعده خداوند تعالی را نزدیک و نزدیک تر می‌نماید. گویی جهان مهیا می‌شود برای طلوع آفتاب

۱. صحیفه نور، ج ۲۱، ص ۳۲۷.

۲. همان، ج ۱۶، ص ۱۳۰.

ولایت از افق مکه معظمه و کعبه آمال محرومان و حکومت مستضعفان.^۱

۴. ما با خواست خدا، دست تجاوز و ستم همه ستمگران را در کشورهای اسلامی می‌شکنیم و با صدور انقلاب‌مان که در حقیقت، صدور انقلاب راستین و بیان احکام محمدی صلی الله علیه و آله است، به سیطره و سلطه و ظلم جهان‌خواران خاتمه می‌دهیم و به یاری خدا، راه را برای ظهور منجی، مصلح کل و امامت مطلق حق، امام زمان عجل الله فرجه هموار می‌کنیم.^۲

۵. مقام معظم رهبری می‌فرماید:

انقلاب ما در راه آن هدفی که امام زمان عجل الله فرجه برای تأمین آن هدف مبعوث می‌شود و ظاهر می‌شود، یک مقدمه لازم و یک گام بزرگ بوده است. اگر این گام بزرگ را بر نمی‌داشتید، یقیناً ظهور ولی عصر عجل الله فرجه به عقب می‌افتاد. شما مردم ایران و شما مادران شهید داده و پدران داغدار و افرادی که در طول این مبارزه زحمت کشیدید، بدانید و شما ای امام بزرگوار! امت بدانید که بهتر از ما می‌دانید - شما موجب پیشرفت حرکت انسانیت به سوی سرمنزل تاریخ و موجب تسریع در ظهور ولی عصر شدید. شما یک قدم این بار را به منزل نزدیک تر کردید.^۳

۶. نزدیک شدن به امام زمان عجل الله فرجه، نه نزدیک شدن در مکان هست و نه نزدیک شدن به زمان. شما که می‌خواهید به

۱. همان، ج ۱۷، ص ۴۸۰.

۲. فصلنامه انتظار، ش ۱، ص ۲۱.

۳. خطبه‌های نماز جمعه، ۵۹/۴/۶.

ظهور امام زمان عجله الله فرجه نزدیک بشوید، ظهور امام زمان عجله الله فرجه یک تاریخ معینی ندارد که صد سال دیگر مثلاً یا پنجاه سال دیگر... تا ما بگوییم از این پنجاه سال، یک سال و دو سال و سه سالش را گذرانندیم، ۴۶ سال و ۴۷ سال دیگر باقی مانده [است]. نه؛ از لحاظ مکان هم نیست که ما بگوییم: ما از این‌جا حرکت می‌کنیم به طرف مثلاً شرق یا غرب عالم یا شمال یا جنوب عالم، تا بینیم که ولی عصر عجله الله فرجه کجا است و به او برسیم، نه.

نزدیک شدن ما به امام زمان عجله الله فرجه یک نزدیک شدن معنوی است؛ یعنی شما در هر زمانی تا پنج سال دیگر، تا ده سال دیگر، تا صد سال دیگر که بتوانید کیفیت و کمیت جامعه اسلامی را افزایش بدهید، امام زمان عجله الله فرجه ظهور خواهد کرد.^۱ امروز کار ذهنیت غلط مردم دنیا را به آن‌جا رسانده است که فریاد عدالت‌خواه یک ملت انقلابی، در میان عربده‌های مستانه قدرت‌گرایان و قدرتمندان گم می‌شود. این یک گره است.

امروز مستضعفان آفریقا و آمریکای لاتین، میلیون‌ها انسان گرسنه آسیا و آسیای دور، میلیون‌ها انسان رنگین‌پوستی که از ستم تبعیض نژادی رنج می‌برند، چشم امیدشان به یک فریادرس و نجات‌بخش است و قدرت‌های بزرگ نمی‌گذارند، ندای این نجات‌بخش به گوش آن‌ها برسد. این یک گره است.

۱. فصلنامه انتظار، ش ۲، ص ۲۸.

فرج یعنی باز شدن این گره‌ها. دید را وسیع کنیم. به داخل خانه خودمان و زندگی معمولی خودمان محدود نشویم. در سطح دنیا «انسانیت» فرج می‌طلبند؛ اما راه «فرج» را نمی‌داند. شما ملت انقلابی مسلمان، باید با حرکت منظم خود در تداوم انقلاب اسلامی، به فرج جهانی انسانیت نزدیک بشوید و شما باید به سوی ظهور مهدی موعود عجله تعالی فرجه و انقلاب نهایی اسلامی بشریت - که سطح عالم را [فرا] خواهد گرفت و همه این گره‌ها را باز خواهد کرد - قدم به قدم، خودتان نزدیک شوید و بشریت را نزدیک کنید. انتظار «فرج» این است.^۱

۸ ما باید بدانیم که ظهور ولی عصر عجله تعالی فرجه همان طور که با این انقلاب ما یک قدم نزدیک شد، با همین انقلاب ما باز هم می‌تواند نزدیک‌تر بشود؛ یعنی همین مردمی که انقلاب کردند و خود را یک قدم به امام زمانشان نزدیک کردند، می‌توانند باز هم یک قدم و یک قدم دیگر و یک قدم دیگر، همین مردم خودشان را به امام زمان عجله تعالی فرجه نزدیک‌تر کنند.

چطور؟ هرچه شما بتوانید دایره این مقدار از اسلامی که من و شما در ایران داریم (مبالغه نمی‌کنیم، اسلام کامل، البته نیست؛ اما بخشی از اسلام را این ملت توانسته در ایران پیدا کند)، همین مقدار از اسلام را هرچه شما بتوانید در آفاق دیگر عالم، در کشورهای دیگر، در نقاط تاریک و

مُظلم دیگر، گسترش و اشاعه بدهید؛ همان مقدار به ظهور ولیّ امر و حجّت عصر عجلتو کمک کردید و نزدیک شدید. ... نزدیک شدن ما به امام زمان عجلتو نزدیک شدن معنوی است؛ یعنی شما در هر زمانی تا پنج سال دیگر، تا ده سال دیگر، تا صد سال دیگر که بتوانید کیفیت و کمیت جامعه اسلامی را افزایش بدهید، امام زمان عجلتو ظهور خواهد کرد. اگر بتوانید در درون خود، جامعه‌تان - همان جامعه انقلابی - تقوا، فضیلت، اخلاق، دین‌داری، زهد، نزدیکی معنوی به خدا را در خود و دیگران تأمین کنید، پایه و قاعده ظهور ولیّ عصر عجلتو را مستحکم‌تر کردید و هرچه بتوانید از لحاظ کمیت و مقدار، تعداد مسلمانان مؤمن و مخلص را افزایش بدهید، باز به امام زمان و زمان ظهور ولیّ عصر عجلتو نزدیک‌تر شدید.

پس می‌توانیم قدم به قدم، جامعه خود و زمان و تاریخ خود را به تاریخ ظهور ولیّ عصر عجلتو نزدیک کنیم. نکته دوم این است که ما امروز در انقلاب خودمان، حرکت‌ها و روش‌هایی داریم. این روش‌ها باید به کدام سمت حرکت کند؟ این نکته، بسیار شایان توجه است. ما یک محصلی را در نظر می‌گیریم که این محصل مثلاً می‌خواهد در دانش ریاضی استاد بشود؛ حالا مقدمات کار او را چگونه باید فراهم کنیم. باید جهت‌تعلیماتی که به او می‌دهیم، جهت ریاضی باشد. معنا ندارد که ما یک نفری را که می‌خواهیم ریاضی دان بشود، بیاییم درس فقه - مثلاً - به او یاد بدهیم. یا آن کسی که می‌خواهد فقیه بشود، بیاییم

درس طبیعی - مثلاً - به او بدهیم. باید مقدمات، متناسب با نتیجه و غایت باشد.^۱

اولین قدم برای حاکمیت اسلام و نزدیک شدن ملت‌های مسلمان به عهد ظهور مهدی موعود علیه السلام به وسیله ملت ایران برداشته شده است و آن، ایجاد حاکمیت قرآن است.^۲

۱۸. رهبری حضرت مهدی در دوران غیبت کبرا به چه شکلی است؟

رهبری حضرت در دوران غیبت، زمینه‌های مختلفی را در بر می‌گیرد که به پاره‌ای از آن‌ها اشاره می‌کنیم:

الف. زمینه‌سازی برای دوران ظهور

حضرت با درایت و مدیریت الهی و با احاطه علمی به حوادث و رویدادها، به گونه‌ای برنامه‌ریزی و ایفای نقش می‌کند که در نهایت به ظهور، منجر شود. در این میان، اطلاع رسانی به مردم و آگاهی آنان از ناهنجاری‌های وضع موجود و زیبایی‌های دوران ظهور، توسط منتظران، بسیار مهم است. امام عصر علیه السلام با برخی اقدامات، باعث آگاهی انسان‌ها از واقعیات می‌شود، تا برای پذیرش ظهور آماده گردند. گاه این آگاهی‌ها به صورت ناخواسته از طریق دشمنان به اطلاع مردم می‌رسد.

۱. همان، ص ۴۲.

۲. همان، ص ۴۵.

ب. پرورش یاران

قیام اصلاحی حضرت به یاورانی نیاز دارد که در این مسیر در کنار حضرت باشند و او را در اجرای دین خدا و برقراری عدالت همراهی کنند. اینان باید از افرادی باشند که خود در جاده صلاح و تقوا حرکت کرده، به تعبیر قرآن «عباد صالح» باشند. تقوا و تزکیه نفس نیز به مربی نیاز دارد؛ لذا خداوند یکی از وظایف پیامبران و حجت‌های الهی را تزکیه نفوس مردم شمرده است. امام عصر علیه السلام با توجه به احاطه بر قلب و روح انسان‌ها، مؤمنان شایسته را تحت تربیت قرار می‌دهد.

ج. حفظ دین

حفظ دین به دست حضرت، راه‌های مختلفی دارد؛ از جمله:

۱. پاسخ‌گویی به سؤالات علمی: با توجه به نیاز علما و مردم برای برداشت صحیح از دین و رفع ابهامات و یافتن پاسخ سؤالات، از جمله کارهای امام، پاسخ دادن به سؤالات و رفع ابهامات و دستگیری علمی به صورت الهام یا تشریح و ملاقات‌های خاص یا به گونه‌ای دیگر است.

۲. عنایت به علما: بر اساس دستور امامان علیهم السلام به ویژه وجود مقدس امام مهدی علیه السلام وظیفه مردم در عصر غیبت، رجوع به علما و کارشناسان دین است.

علما از طرف امام عصر علیه السلام سرپرستی امور مردم را به عهده دارند. آن حضرت با کمک و عنایات ویژه به علما، آنان را در سرپرستی امور، هدایت و کمک می‌کند که این هدایت می‌تواند به شکل

هدایت ظاهری یا باطنی باشد.

از منظر دیگر، می‌توان به فواید امام غایب اشاره کرد.^۱

۱۹. آیا شمشیر ذوالفقار، نزد حضرت مهدی علیه السلام است؟ لطفاً درباره آن توضیح دهید؟

بررسی روایات نشان می‌دهد میراث نبوی و آنچه از آن حضرت به یادگار مانده است، در اختیار ائمه قرار می‌گیرد. امام باقر علیه السلام به جابر فرمود:

ای جابر! با مردی از نسل حسین، میان رکن و مقام بیعت می‌شود که همراه او سلاح رسول خدا و زره و شمشیر او است.^۲

در حدیثی از امام صادق علیه السلام آمده است:

اگر کسی ادعا دارد شمشیر رسول خدا نزد او است پس نشانه‌های آن را بگویند؛ ولی نمی‌تواند. و من نشانه‌های آن را به شما می‌گویم.^۳

امام رضا علیه السلام نیز در تأیید این مطلب می‌فرماید:

از نشانه‌های امام معصوم علیه السلام در هر زمان آن است که «سلاح»، «زره»، «پرچم» و «شمشیر» رسول خدا باید نزد او باشد و اکنون همه نزد من است.

۱. در سؤال ۴۲، دفتر اول به این بحث پرداخته شده است.

۲. مستدرک الوسائل، ج ۱۱، ص ۳۸.

۳. کافی، ج ۱، ص ۲۳۲.

طبق روایات، این میراث هم اکنون نزد امام دوازدهم است.
پیامبر ﷺ می‌فرماید:

حضرت مهدی هنگام قیام، عمامه‌ام را بر سر می‌نهد، زره‌ام
را به تن کرده، شمشیرم، ذو الفقار را حمایل خواهد کرد.^۱

طبق نقلی، یعقوب سراج از امام صادق علیه السلام پرسید: «فرج شیعه
چه زمانی می‌رسد؟» امام علیه السلام فرمود:

.... از علامات فرج، خروج صاحب الامر از مدینه به
سوی مکه همراه میراث رسول خدا است. پرسید: «میراث
رسول خدا چیست؟» فرمود: شمشیر، زره، عمامه و پرچم
رسول خدا صلی الله علیه و آله. پس شمشیر را از نیام خارج ساخته، زره
رسول خدا را می‌پوشد و از خدا اذن ظهور می‌خواهد...^۲

«ذوالفقار» نام شمشیر مخصوص رسول خدا صلی الله علیه و آله بوده است که
بر اساس بعضی روایات، جبرئیل آن را آورد و رسول خدا صلی الله علیه و آله آن را
به حضرت علی علیه السلام داد. سپس به امامان بعد و آن‌گاه به دست امام
زمان علیه السلام رسید.

شمشیر ذو الفقار از طرف طول، خطی داشت که شبیه خط
مهره‌های کمر شده بود ... و حلقه آن از نقره بود.^۳
بر اساس این حدیث، وسط شمشیر از طرف طول خطی شبیه

۱. همان، ج ۵۲، ص ۳۶۱.

۲. کافی، ج ۸، ص ۲۲۵.

۳. «انما سمی سیف امیر المؤمنین ذوالفقار لانه کان فی وسطه خط فی طول فشیبه بفقار الظهر ... و

کانت حلقته فضة» (همان، ج ۳، ص ۳۱۰).

خط مهره‌های کمر انسان است؛ لذا به آن ذوالفقار گفته‌اند.
در حدیث دیگری از امام صادق درباره وجه تسمیه آن آمده
است:

ذوالفقار به هر کس اصابت می‌کرد، از دنیا و آخرت و
بهشت محروم می‌شد.^۱

بنابراین کیفیت این شمشیر همانند شمشیر معمولی است و آثار
آن، متأثر از زننده آن است. گویی کنایه از این است که هر کس
مقابل امام زمان قرار گیرد، از سعادت دنیا و آخرت محروم خواهد شد.

۲۰. توجه و عنایت حضرت به مردم و شیعیان در دوران غیبت چگونه است؟
کاوش در روایات نشان می‌دهد امام زمان علیه السلام همیشه و همواره به
شیعیان توجه می‌کند. از امام زمان علیه السلام نقل شده است که فرمود:

إنا غیر مهملین لمراعاتکم و لاناسین لذکرکم و لولا ذلک
لنزل بکم اللأواء و اصطلمکم الأعداء؛^۲
ما در رسیدگی و سرپرستی شما کوتاهی و اهمال نکرده،
یاد شما را از خاطر نبرده‌ایم. اگر جز این بود، دشواری‌ها و
مصیبت‌ها بر شما فرود می‌آمد و دشمنان، شما را از بین
می‌بردند.

بنابراین امام مهدی حتی در زمان غیبت همراه و همگام با مردم
است و چون طبیعی درد آشنا، مردم را مورد عنایت و دلجویی قرار

۱. ر.ک: بحارالانوار، ج ۴۲، ص ۵۸.

۲. همان، ج ۵۳، ص ۱۷۵.

می‌دهد. در حدیثی از حضرت علی علیه السلام آمده است:

به پروردگار علی قسم! حضرت مهدی بین مردم است و در مسیر رفت و آمد مردم و خانه و بازار مردم، در شرق و غرب عالم تردد دارد. با مردم سخن می‌گوید و بر ایشان سلام می‌کند.

از تأمل در این روایت معلوم می‌شود امام همراه و همنشین با مردم است. همواره به محبان اهل بیت علیهم السلام نظر دارد. عنایت امام به مردم - به ویژه شیعیان - گاه در قالب دفع بلا از ایشان و گاه در قالب دعا برای شیعیان و در پاره‌ای موارد، به هدایت مردم از طرق مختلف و به وساطت و عنایت به علمای دین صورت می‌گیرد. گاه نیز امدادی غیبی به لطف امام دوازدهم برای شیعیان صورت می‌پذیرد. لذا آن حضرت چون پدری مهربان^۱ که همواره مراقب فرزندان خویش است و رفتار فرزند از دید پدر مخفی نیست، و گرفتاری‌های فرزند پدر را نگران می‌کند، مراقب شیعیان و دوستداران خود هستند. و شیعیان در زمان غیبت حضرت همواره مورد عنایت و توجه حضرت هستند.

۲۱. این حدیث که می‌فرماید: «مهدی عدالت را وارد خانه‌های مردم می

کند، همچنان که سرما و گرما وارد خانه‌ها می‌شود» به چه معنا است؟

برای فهم این روایت اشاره به چند نکته که از امام صادق علیه السلام نقل

۱. طبق حدیثی طولانی از امام رضا علیه السلام در: کافی، ج ۱، ص ۲۰۰.

شده ضروری است:

۱. در متون اسلامی، توجه خاصی به عدالت شده است. قرآن کریم به

مؤمنان سفارش می‌کند:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُونُوا قَوَّامِينَ لِلَّهِ شُهَدَاءَ بِالْقِسْطِ وَ
لَا يَجْرِمَنَّكُمْ شَنَا نُ قَوْمٍ عَلَىٰ أَلَّا تَعْدِلُوا اعْدِلُوا هُوَ أَقْرَبُ لِلتَّقْوَىٰ
وَ اتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ؛

ای کسانی که ایمان آورده‌اید! برای خدا به داد برخیزید و
به عدالت شهادت دهید، و دشمنی گروهی، شما را از
اجرای عدالت باز ندارد. عدالت پیشه کنید که آن به تقوا
نزدیک تر است و از خدا پروا دارید که خدا به آنچه انجام
می‌دهید، آگاه است.^۱

۲. در عصر ظهور حضرت مهدی علیه السلام عقول انسان‌ها کامل می‌شود.

تکامل عقول و درک بالای انسانی، از مهم‌ترین عوامل و زمینه‌های
تحقق عدالت در جامعه انسانی است؛ زیرا مردم به خوبی عظمت
عدالت را درک کرده و بدان پایبند خواهند بود. ابن ابی‌یعفور از امام
باقر علیه السلام روایت می‌کند:

إِذَا قَامَ قَائِمُنَا وَضَعُ يَدَهُ عَلَىٰ رُؤُوسِ الْعِبَادِ فَجَمَعَ بِهَا عُقُولَهُمْ
وَ كَمَلَتْ بِهَا أَحْلَامَهُمْ؛

چون قائم ما قیام کند، دستش را بر سر بندگان نهد؛ پس به
وسیله آن، عقل و خرد آن‌ها کمال یابد.^۲

۱. مائده: ۸

۲. کمال الدین، ج ۲، باب ۵۸، ح ۲۲، ص ۵۹۶.

بنابراین تکامل‌پذیری انسان، موجب گرایش او به عدالت خواهد شد.

۳. عدم رعایت حقوق دیگران همیشه از روی علم و آگاهی نیست؛ بلکه گاهی به علت جهل به آن است. در چنین صورتی شخص تصور می‌کند این کار ظلم نیست؛ در حالی که اگر واقعیت برای او بیان شود، هرگز دست به ظلم و ستم نمی‌زند.

در زمان حکومت حضرت مهدی عجل الله فرجه حق به تمام و کمال آشکار و وظایف و حقوق متقابل افراد کاملاً روشن می‌شود و حضرت، همه زوایای روابط انسانی، اجتماعی، الهی و... را روشن می‌کند؛ لذا برای عامل به عدالت، نقطه مبهمی وجود ندارد تا در اثر آن، ظلمی صورت گیرد.^۱

۴. از عوامل بسیار مؤثری که گاهی انسان‌ها را به سوی بی‌عدالتی و ظلم و ستم سوق می‌دهد - علاوه بر نفس اماره انسان‌ها - وجود شیطان و وسوسه‌های او است؛ به طوری که بعضی اوقات در اثر این وسوسه‌ها، انسان به قتل و تجاوز و... می‌پردازند. طبق روایات، شیطان در عصر ظهور امام دوازدهم از بین خواهد رفت. در پی این اتفاق و از بین رفتن این عامل انحراف، عقل و خرد رشد نموده، تکامل می‌یابد و بستر گرایش و پذیرش عدالت پدید می‌آید. بعد از بیان این مقدمات به بررسی حدیث می‌پردازیم:

فراگیری عدالت و گسترش آن حتی به درون خانه‌ها و خانواده‌ها

۱. همان، ص ۳۷۲؛ بحار الانوار، ج ۵۲، ص ۳۲۲.

و تشکیل خانواده بر اساس عدالت، کاری دشوار و از نظر نظام‌های حقوقی و اخلاقی بسیار سخت است. روشن است که خاستگاه اصلی تصحیح روابط اجتماعی و سامان یابی جامعه، خانواده است. در این محیط کوچک و هسته نخستین زیست گروهی، افراد می‌آموزند چگونه شؤون یک دیگر را مراعات کرده، حق و حقوق متقابل را در نظر داشته باشند.

در نتیجه و در این فضا، روحیه عدالت طلبی و عدالت خواهی به تمام نقاط و زوایای زندگی انسان نفوذ می‌کند و هیچ جایی پیدا نمی‌شود، مگر اینکه عدالت در آنجا جاری شود. تشبیه گسترش عدالت و فراگیری دادگری، به نفوذ گرما و سرما، از باب تشبیه معقول به محسوس است؛ زیرا گرما و سرما، سرعت انتقال و نفوذ پذیری بالایی دارند و هر جا منفذی باشد، به سرعت از آنجا عبور کرده، به نقطه دیگر منتقل می‌شوند. اگر در فضای خانه قرار بگیرد، به سرعت تمام فضای خانه را پر می‌کنند؛ لذا عدالت مهدوی نیز به سرعت گسترش می‌یابد و به خانه‌ها نفوذ می‌کند. اهل خانه و خانواده هم تحت تأثیر این فضا قرار گرفته، برای رشد و کمال خود و حفظ حقوق اطرافیان تلاش می‌کنند.

۲۲. چه اموری موجب جلب دعای حضرت در حق انسان می‌شود؟

بررسی و مرور سیره اهل بیت علیهم‌السلام نشان می‌دهد آن بزرگواران همواره به جامعه -به ویژه شیعیان- عنایت داشته، ایشان را مورد دعای خویش قرار می‌دهند. عبد الله بن ابان زیات از حضرت رضا

دعا درخواست کرد. امام به او فرمود: ' آیا [فکر می‌کنید] برای شما دعا نمی‌کنم؟' رهروان ولایت، همواره مشمول دعای امام هستند؛ هر چند برخی عوامل، موجب جلب بیشتر مودت و محبت امام و در نتیجه، افزایش دعا برای آنان می‌شود.

در اندیشه اسلامی امور ذیل در جلب توجه بیشتر حضرت مهدی علیه السلام و دعای ایشان مؤثر شناخته شده است:

۱. توسل: امامان علیهم السلام هر کدام در عصر خود و امام عصر در این زمان، واسطه فیض الهی‌اند؛ از این رو توسل به آن بزرگوار، بهره ما را از برکات ایشان بیشتر خواهد کرد.

۲. دعا و احسان کردن در حق حضرت: به حکم فطرت و عقل، هر انسانی شکر منعم را بر خود لازم می‌داند. از طرف دیگر، مسلم است که در احسان و کرم به کریمان، از لطف و کرم بیشتری بهره مند می‌گردیم و هر چه طرف احسان ما کریم تر باشد، بهره ما از کرم او بیشتر خواهد بود.

محال است در حق حضرت دعا کنیم، برای سلامتی حضرتش صدقه بدهیم و...؛ اما حضرت پاسخی ندهد یا همانند و هم اندازه احسان ما، کرم و لطف نماید. قطعاً کرم آن بزرگوار که قابل قیاس با کرم دیگران نیست، به مراتب بالاتر از احسان و کرم ما خواهد بود.

۳. تهذیب نفس: تهذیب نفس بدون عمل به تکالیف شرعی به دست نمی‌آید. عمل به تکالیف است که موجبات خشنودی حضرت

را در پی دارد. کسی که باعث سرور یوسف زهرانی^{علیه السلام} شود از دعای خیر آن حضرت بی‌نصیب نخواهد ماند. حضرت در نامه‌ای به شیخ مفید می‌فرماید:

هر یک از شما [شیعیان] باید اعمالی انجام دهد که دوستی ما را به دنبال آورد و از اعمالی که باعث ناراحتی و نارضایتی ما می‌شود، دوری کند...^۱

۲۳. آیا یاران امام زمان^{علیه السلام} جوان هستند و امام زمان در حکومت خود از جوانان استفاده می‌کند؟

امیر بیان حضرت علی^{علیه السلام} در کلامی نورانی می‌فرماید:

ان اصحاب القائم شباب لا كهول فيهم إلا كالكحل في العين
أو كالملح في الزاد و أقل الزاد الملح؛
یاران قائم جوان هستند. میان آن‌ها پیرمرد یافت نمی‌شود
مگر به مانند سرمه در چشم و نمک در طعام، که کمتر از
هر ماده در طعام نمک آن است.

حضرت بقية الله الاعظم^{علیه السلام} برای تشکیل حکومت خود از جوانان، استفاده می‌کند؛ همان‌گونه که رسول اعظم^{صلی الله علیه و آله و سلم} در صدر اسلام از این عناصر بسیار مؤثر استفاده نمود و آنان نیز به یاری او شتافتند؛ از این روی پیامبر^{صلی الله علیه و آله و سلم} می‌فرماید:

إن الله بعثني بشيراً و نذيراً، فخالفتني الشباب و خالفتني
الشیوخ؛

خداوند، مرا به پیامبری برانگیخت؛ پس جوانان با من پیمان بستند و یاری ام کردند و بزرگسالان به مخالفتم برخاستند.^۱

این روحیه ایثار و جان فشانی جوانان مهاجر و انصار و در رأس آنان وجود نازنین اسد الله الغالب، علی بن ابی طالب علیه السلام بود که پایه های دین نوپای اسلام را مستحکم کرد. مهدی موعود علیه السلام به عنوان ذریه رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم و ادامه دهنده سیره و روش جد بزرگوارش نیز در سیره حکومتی خود از این ذخیره عظیم بهره برده، از آنان در جایگاه‌ها و پست‌های کلیدی استفاده کند و این انتخاب، خبر از ویژگی‌های انسانی والای این قشر عظیم در عصر ظهور می‌دهد که مورد توجه و عنایت حضرت می‌باشند.

۲۴. به نظر شما آیا ظهور نزدیک است؟

دوره زمانی ما، همراه با حوادثی است که امید انسان را به نزدیک بودن ظهور حضرت، افزایش می‌دهد؛ از جمله:

۱. گسترش مباحث مهدویت در سطوح مختلف جامعه؛ به این معنا که توجه مردم به حضرت و پذیرش آنان در این باره بالا رفته است.

۲. ظهور انقلاب اسلامی که منادی و معرف حقایق اسلام - در حد ممکن - بود، باعث توجه بیشتر جهانیان به اسلام شد. روحیه کفر ستیزی و مبارزه با ظلم میان ملت‌ها، به ویژه مسلمانان بیشتر

۱. ر.ک، جوان، ج ۲، ص ۲۴۸، به نقل از جوانان یاوران مهدی.

شده است؛ به گونه‌ای که گرایش به اسلام، یکی از جریاناتی است که منافع غرب را به خطر انداخته است. برخی علما نیز معتقدند اسلام، در انقلاب ایران تجلی یافته است. مردم با حقیقت قیام امام زمان عجل الله تعالی فرجه آشنایی بیشتری پیدا کرده، برای ظهور اصلی و قیام جهانی حضرت، آماده می‌شوند.

۳. آنچه در روایت‌های متعدد درباره وضعیت آخرالزمان به تصویر کشیده شده است، در زمان ما قابل مشاهده است و این احساس به انسان دست می‌دهد که شاید دوران آخرالزمانی که روایات به آن اشاره کرده است، همین زمان ما باشد.

۴. حرکت عمومی کشورها و جوامع به سوی وحدت و هم‌گرایی و به عبارت دیگر، توجه به تشکیلات بین‌المللی و اتحادیه‌های منطقه‌ای و فاصله گرفتن از جزء‌گرایی، ملتها را به این نتیجه رسانده است که برای آینده بهتر، باید مرزها را به حداقل رساند و جهان را دهکده‌ای کوچک دانست. طبعاً این پدیده، نیاز به یک قانون عمومی و بین‌المللی را تشدید می‌کند و این رویداد آمادگی را برای پذیرش یک حاکمیت فراگیر، افزوده است.

۵. ظلم و ستم بیش از حد و روزافزون دولت‌های استکباری به کشورهای فقیری که به صورت‌های گوناگون در جریان است، از یک سو و لجام گسیختگی فرهنگی و فکری و عملی از سوی دیگر و درماندگی مکاتب مختلف در اصلاح بشریت که باعث هرج و مرج در زندگی بشر شده است، از جهت سوم، این واقعیت را اثبات کرده که آینده روشن، فقط در سایه حاکمیت فردی آسمانی است.

«الوین تافلر» صاحب نظریه «موج سوم» چنین اعتراف کرده

است:

فهرست مشکلاتی که جامعه ما [غرب] با آن مواجه است، تمامی ندارد. با دیدن فروپاشی پیاپی نهادهای تمدن صنعتی در حال نزاع، به درون غرقاب بی‌کفایتی و فساد، بوی انحطاط اخلاقی آن نیز مشام را می‌آزارد؛ در نتیجه، موج ناخشنودی و فشار برای تغییرات، فضا را انباشته است. در پاسخ به این فشارها، هزاران طرح ارائه می‌شود که همگی ادعا دارند اساسی و بنیادی و حتی انقلابی‌اند؛ اما بارها و بارها مقررات و طرح‌های جدید - که برای حل مشکلات ارائه می‌کنند - بر وخامت مشکلات ما می‌افزایند و این احساس عجز و یأس را دامن می‌زنند که هیچ فایده‌ای ندارد. این احساس برای هر نظام دموکراسی خطرناک است و نیاز شدید به وجود مردِ سوار بر اسب سفید ضرب‌المثل‌ها را هر چه بیشتر دامن می‌زند.^۱

۲۵. وضعیت دین در آخرالزمان و حفظ آن توسط مؤمن چگونه خواهد بود؟

گوهر دین، هماهنگ با فطرت بشر بوده، همواره مورد توجه جامعه قرار گرفته است. به خلاف تلاش فراوان بشر برای گرایش به دین، پیدایش بدعت‌ها و خرافات - به ویژه در دوره آخرالزمان - موجب لغزش عده زیادی در حفظ دین خواهد شد؛ لکن بررسی

۱. فصلنامه انتظار، ش ۳، ص ۹۸.

روایات نشان می‌دهد حتی در عصر غیبت نیز شیعیان مخلص، همانند مجاهدان و مدافعان زمان پیامبر به صورت آشکار و پنهان به حفظ دین پرداخته، جامعه را به آن دعوت می‌کنند. در حدیثی از امام سجاد علیه السلام آمده است:

مردم زمان غیبت امام دوازدهم که بر ولایت و امامت او استوار بوده، منتظر ظهورش هستند، بهتر از مردم هر زمان دیگری می‌باشند؛ چرا که خداوند متعال به ایشان عقل و فهم و معرفت به امام زمان خویش را عنایت کرده است و غیبت امام عصر، مانع از احساس حضور او نمی‌شود؛ چرا که ایشان شیعیانی راستین هستند و با اخلاص هر چه بیشتر، مردم را به دین دعوت نموده، به صورت پنهان و نهان، به دین‌داری می‌پردازند.^۱

به همین لحاظ وضعیت دین در آخر الزمان برای مهدی باوران مهدی یاور نه تنها رو به زوال و فساد نمی‌نهد، بلکه رو به رشد بوده، به حضور امام عصر می‌انجامد و موجب تجدید عهد و پیمان با آن امام همام و تلاش برای تسریع ظهور او می‌شود.

۲۶. آیا کتابی هست که دعاهای مربوط به حضرت، و نیز دعاهایی را که حضرت تعلیم داده‌اند، جمع‌آوری کرده باشد؟

ادعیه و زیارات مهدویت در منابع مختلف وجوامع روایی گوناگونی گردآوری شده است؛ از جمله در کتبی چون کفای، کمال

۱. کمال الدین، ص ۳۲۰.

الدین و دیگر کتب معتبر مهدویت به آن‌ها اشاره شده است. بررسی منابع مهدویت نشان می‌دهد شیخ طوسی بعد از غیبت کبرا در کتاب *مصباح المتعجد* جمع آوری مناسبی از مجموعه دعاهای مهدویت دارد. *صحیفه مهدیه* تألیف آقای سید مرتضی مجتهدی نیز در زمان معاصر کتابی است که مجموعه ادعیه و زیارات مهدوی را جمع آوری کرده است.

۲۷. لطفاً دربارهٔ زمان خواندن دعای عهد توضیح دهید؟

دعا و زیارت - به ویژه ادعیه و زیارات مهدوی - به دلیل برقراری ارتباط هر چه بهتر با خدا، مورد توصیه و اهتمام اهل بیت علیهم‌السلام قرار گرفته‌اند و انس و الفت با آنها، موجب افزایش بینش و بصیرت مهدی یاوران خواهد بود. جستار در خصوص آن‌ها - به ویژه دعای عهد - نشان می‌دهد خواندن دعای عهد به دوره زمانی خاصی همانند چهل روز اختصاص ندارد و شایسته است مهدی‌یاوران همواره با آن مانوس باشند.

۲۸. دعای «اللهم کن لولیک الحجة بن الحسن ...» به چه منظوری خوانده می‌شود؟

دعا در اندیشه اسلامی، رابطه انسان با خدا شناخته شده است؛ از این رو انس و الفت با آن، مورد توصیه و تأکید قرار گرفته است. در حدیثی از امام صادق علیه‌السلام آمده است:

علیکم بالدعاء فإنکم لاتقربون بمثله؛

بر شما باد به دعا که هیچ چیزی مانند دعا شما را به خدا نزدیک نمی‌کند.^۱

بنابراین گرایش به دعا در اندیشه اسلامی به ویژه در عصر غیبت، امری مطلوب و محبوب به شمار می‌آید و مهدی باوران می‌توانند به دعاهای وارده در عصر غیبت تمسک نمایند؛ از جمله دعا برای سلامتی امام دوازدهم علیه السلام که در آن از خداوند متعال خواسته می‌شود امام زمان علیه السلام را تحت حمایت کامل خود بگیرد و او را تا رسیدن به هدف نهایی‌اش که استقرار عدل در سراسر زمین است، از هر جهت یاری کند. حال به توضیح اجمالی این دعا می‌پردازیم:

ابتدای دعا از لفظ «الله» مدد می‌گیریم. «الله» اسم خاص خداوند است و همه صفات کمالی او را در بر می‌گیرد. استفاده از این لفظ، نشانه آن است که مطلبی بزرگ، مهم و فراگیر را از خداوند مسألت می‌کنیم.

سپس اراده خداوند را خواستاریم. «کن» اراده خداوند است که دو گونه می‌باشد: تکوینی (مربوط به خلق و عالم هستی) و تشریحی (مربوط به قوانین). ما در این دعا، اراده از نوع اول را - که حتمیت داشته و تخلف از آن معنا ندارد - خواستاریم.

در ادامه دعا، لفظ «ولی» را برای امام عصر علیه السلام به کار می‌گیریم. «ولی خدا»، یعنی کسی که برگزیده خدا است و میان او و خدا، مانع و فاصله نیست. بر این اساس او برترین مخلوق خداوند است و کسی

۱. رک: کافی، ج ۱، ص ۴۶۷، ح ۶

از او به خدا نزدیک‌تر نیست. در معنای «ولی»، «سرپرستی» نیز نهفته است؛ پس او از طرف خدا سرپرست امور عالم است و در امور تصرف می‌کند. این بالاترین مقامی است که یک مخلوق می‌تواند داشته باشد؛ لذا اطاعت مطلق از او واجب است:

أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَأُولِي الْأَمْرِ مِنْكُمْ^۱

چرا که او ولی خداست به همین روی در ابتدای دعا آمده است: اللهم کن لولیک «الحجة بن الحسن». هر کس باید امام و رهبر خود را بشناسد و بداند هادی او چه کسی است. پیامبر ﷺ فرموده است:

من مات و لم يعرف امام زمانه مات میتة جاهلیة؛
کسی که بمیرد و امام زمانش را نشناخته باشد، به مرگ
جاهلی از دنیا رفته است.^۲

باید انسان بداند رهرو چه کسی است و به پیروی از او به کجا می‌رود. ما در این فراز، امام خود را معرفی می‌کنیم که او، همان امام مهدی علیه السلام فرزند امام حسن عسکری علیه السلام است.

در ادامه دعا، نیازهای خود را می‌خواهیم. خدایا! برای حضرت مهدی علیه السلام ولی، حافظ، قائد، ناصر، دلیل و عین باش.
«ولی» یعنی سرپرستی امور مهدی علیه السلام را خود به عهده بگیر و لحظه‌ای از او غافل نشو. پیامبر صلی الله علیه و آله مکرر می‌فرمود:

رب لا تکلنی الی نفسی طرفة عین ابداء؛

۱. (نساء: ۵۹) «خدا را اطاعت کنید و پیامبر و اولیای امر خود را [نیز] اطاعت کنید».

۲. کمال‌الدین، ج ۲، ص ۴۰۹، صحیح بخاری، ج ۵، ص ۱۳؛ صحیح مسلم، ج ۶، ص ۲۱.

پروردگارا! به اندازه چشم به هم زدنی مرا به خود وا
مگذار.^۱

از پیامبر در این باره پرسیدند. فرمود:

برادرم یونس لحظه‌ای به حال خود رها شد؛ سرانجامش
گرفتاری در شکم ماهی بود.

همه، نیازمند عنایت خداییم، و «ولی خدا» به دلیل مقام بلندش،
دستگیری بیشتر را می‌طلبد.

«حافظ» یعنی خدایا! تو او را از گزند حوادث و کیدها حفظ کن
و نقشه‌های دشمنان و شیاطین را درباره او، نقش بر آب کن. خدایا!
او را از بلاها و بیماری‌ها محافظت کن، تا بتواند به خوبی ولایت خود
را اعمال کند.

«قائد» یعنی رهبر و راهنمای او باش و مدیریت برنامه‌های او را
بر عهده بگیر. این انقلاب بزرگ جهانی، نیازمند راهبری‌ها و هدایت
های ویژه خداوند است.

«ناصر» یعنی خدایا! یاور و مددکار او باش. هر حرکتی که
بخواهد به سر انجام برسد، باید مورد حمایت و یاری خداوند که
قدرت مطلق بوده و در تحقق برنامه‌ها بهترین است قرار بگیرد.

«دلیل» یعنی خدایا! راهنما و دلیل او باش. اگر آدمی وارد جاده
ای شود که تا به حال در آن گام ننهاده است، متحیر می‌ماند؛ زیرا
نمی‌داند راه چگونه است. او به دلیل و راهنما نیاز دارد که او را

۱. کافی، ج ۷، ص ۲؛ بحارالانوار، ج ۱۶، ص ۲۱۷.

همراهی کرده، راه را برای او توضیح دهد. کاروان‌ها در زمان گذشته، برای رسیدن به مقصد، از دلیل و بلد، سود می‌جستند. ما از خداوند می‌خواهیم خودش دلیل و راهنمای امام باشد تا زمینه‌های ظهور او فراهم شود و با قیام زیبایش، عدالت را در جهان حاکم کند.

«عین»؛ یعنی چشم که مهم‌ترین عضو شناخت است. آدمی با چشم، کران تا کران جهان را مشاهده نموده، محیط خود را درک می‌کند. خطای دید، باعث خسارت جبران ناپذیری می‌شود. ما از خدا می‌خواهیم خودش «عین» باشد و امام از طریق او، جهان و حرکت خود را ببیند. دید خدایی خطا نداشته، بدون نقص و انحراف است.

سرانجام این اراده و عنایت‌های ویژه حضرت حق، آن است که زمین از آلودگی‌ها و نافرمانی‌ها به دست امام مهدی علیه السلام و با قیام آسمانی‌اش پاک شود و عبادت الهی بدون شرک محقق گردد: «يَعْبُدُونَنِي لَا يَشْرِكُونَ بِي شَيْئًا؛ من را عبادت کنند و چیزی را با من شریک نگردانند». ^۱ آن گاه، هدف خلقت تحقق می‌یابد. ما از خداوند می‌خواهیم این نعمت ارزشمند، پس از پدید آمدن، مدت‌های طولانی ادامه یابد تا انسان‌های زیادی در سایه این حکومت به سر انجام نیک نایل شوند.

۲۹. فتنه‌هایی که در آخرالزمان شیعیان را تهدید می‌کنند، کدامند و راه مقابله با آنها چیست؟

در روایات اهل بیت علیهم‌السلام از مواردی به عنوان فتنه‌های آخرالزمان یاد شده است که به برخی آنها به صورت فهرست‌وار اشاره می‌کنیم:

۱. جهل و عدم شناخت مناسب درباره وجود مقدس امام و نقش او در خلقت و هدایت مردم؛^۱
۲. دین‌شعاری و حرکت نمادین عده‌ای که خود را مسلمان می‌نامند؛ ولی قرآن و اسلام را کنار گذاشته‌اند؛^۲
۳. اسلام ستیزی: امام صادق علیه‌السلام از قول پیامبر صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم می‌فرماید: «اسلام با غربت ظاهر شد و به زودی نیز چنانکه بود به حال غربت برمی‌گردد، پس خوشا به حال غربا».^۳ مرحوم دوانی در توضیح می‌گوید: غربت دومی که پیامبر صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم فرمود، توسط مسلمانان در آخرالزمان به وجود می‌آید.
۴. دجال: در پی آمدن دجال، فتنه‌ای شکل می‌گیرد که مردم را به چالش کشیده، از خداوند متعال دور می‌کند؛ چرا که در ظاهری فریبنده و چهره‌ای جذاب ظاهر می‌شود.
امیرالمؤمنین، علی علیه‌السلام فرمود:

۱. ملاحم، ص ۶۰

۲. مهدی موعود، ص ۹۵۸.

۳. همان، ص ۹۵۹.

سعادت‌مند کسی است که او را تکذیب کند و شقی و بدبخت کسی است که او را تصدیق کند؛^۱

۵. تجاوز به جوامع اسلامی و شیعی و کشتار آنان؛^۲

۶. گسترش فساد و تباهی از یک سو، و ایجاد شک و تردید درباره ظهور امام موعود و به تمسخر گرفتن انتظار و ظهور، از سوی دیگر.^۳

بر عاشقان امام عصر علیه السلام و منتظران ظهورش لازم است در چند زمینه فعالیت کنند:

الف. بالابردن فهم و شناخت درباره امام و امامت، مفاهیم و آموزه های دین، مباحث مهدویت و مفاهیمی که در رابطه با این موضوع است؛^۴

ب. وحدت کلمه در سایه رهبری مرجعیت که طبق بیان پیشوایان دین - از جمله امام زمان علیه السلام - همه وظیفه دارند به آنها رجوع کنند؛^۵

ج. عمل به وظایف دین، کسب تقوا، دوری از فساد و جلوگیری از آن، امر به معروف و نهی از منکر؛

د. ایجاد روحیه نشاط و تلاش در خود و جامعه و حرکت به

۱. همان، ص ۹۶۵.

۲. عقد الدرر، ص ۳۳۳.

۳. غیبت نعمانی، ص ۲۵۳.

۴. کافی، ج ۱، ص ۳۷۱.

۵. کمال الدین، ج ۲، ص ۴۸۳.

سوی سازندگی و زمینه‌سازی برای ظهور.

اکنون یادآور می‌شویم که مهم‌ترین عامل برای مقابله با انواع فتنه‌ها در آخرالزمان، دو چیز است:

۱. معرفت و شناخت امام؛ امام صادق علیه السلام می‌فرماید:

امام خود را بشناس؛ پس همانا زمانی که امامت را شناختی، هیچ آسیبی به تو نخواهد رسید از اینکه امر ظهور، جلو بیفتد و یا عقب بیفتد.^۱

در روایتی دیگر می‌فرماید:

هر کس امام خویش را شناخت و آن‌گاه پیش از آنکه صاحب الامر قیام کند، از دنیا رفت، بسان کسی است که در سپاه آن حضرت حضور پیدا کرده است. نه؛ بلکه بسان کسی است که زیر پرچم او حاضر شده باشد.^۲

۲. رجوع به عالمان: ائمه تکلیف شیعه را در دوران غیبت کبرا، مشخص کرده‌اند. اسحاق بن یعقوب درباره تکلیف شیعیان در غیبت کبرا از امام مهدی علیه السلام پرسید و تویق (نامه) ذیل در پاسخ او صادر گردید:

... و أما الحوادث الواقعة فارجعوا فيها إلى رواة حديثنا فإنهم حجتي عليكم و أنا حجة الله عليهم؛^۳

۱. رک: کافی، ج ۱، ص ۳۷۱، ح ۱.

۲. غیبت نعمانی، ص ۳۲۹، ح ۲؛ اصول کافی، ج ۱، ص ۳۷۱.

۳. غیبت طوسی، ص ۲۹۰، ح ۲۴۷؛ کمال‌الدین و تمام‌النعمة، ج ۲، ص ۴۸۳، باب ۴۵، ح ۴.

... و اما در پیش آمدهایی که برای شما رخ می‌دهد، باید به
 راویان اخبار ما [دانشمندان علوم دینی] رجوع کنید. ایشان
 حجت من بر شما هستند و من، حجت خدا بر آنانم.

پس مهم‌ترین راه برون رفت از مشکلات در زمان غیبت، شناخت
 امام و تبعیت از فقهای بزرگ به ویژه ولی فقیه و رهبر جامعه
 اسلامی است. اگر این مهم به صورت کامل عملی شود، فرد و
 جامعه، در مقابل طوفان حوادث و خطرات و فتنه‌ها محفوظ خواهند
 ماند.

۳۰. آیا دعای ما، در ظهور حضرت علیه السلام تأثیر دارد؟

دعا در اندیشه اسلامی به عنوان رابطه انسان با خدا و خاستگاه
 ارزش‌ها شناخته شده است. انس و الفت با دعا، موجب تسریع در امر
 فرج و ظهور امام زمان علیه السلام خواهد شد. در روایتی از امام دوازدهم علیه السلام
 آمده است:

فأكثرو الدعاء بتعجيل الفرج فان ذلك فرجكم؛^۱

برای تعجیل فرج دعا کنید؛ چرا که آن، موجب گشایش امر
 شما خواهد بود.

مرور ادعیه مهدوی نشان می‌دهد، دعا ظرفیت مهدی باوران را
 در پذیرش آموزه امامت و مهدویت پرورش می‌دهد. چنانچه جامعه
 از دعا لب فرو بسته، فرج امام زمان علیه السلام را به عنوان خواسته خویش

۱. کمال الدین، ص ۴۸۵.

مطرح نکند، توفیقی برای اجابت خداوند نسبت به این نیاز بنیادی جامعه نخواهد بود.

در حدیثی از امام صادق علیه السلام آمده است:

ولو ان عبدا سد فاه و لم یسأل لم یعط شیئاً فسل تعط؛
اگر بنده خدا، لب به دعا نگشاید و از خداوند متعال نیاز
خود را درخواست نکند، خدا به او چیزی عطا نخواهد
کرد.^۱

اهتمام به دعاهای مهدوی در اندیشه اسلامی تا آنجا پیش می
رود که یونس بن عبدالرحمن می‌گوید: امام هشتم علیه السلام همواره
دستور می‌داد برای امام دوازدهم علیه السلام دعا کنند.^۲

به همین روی در اندیشه اسلامی وارد شده است:

از دعا ملول نباشید؛ چرا که دعا نزد خداوند متعال جایگاه
ویژه‌ای دارد.^۳

از دقت در مجموع روایات معلوم می‌شود، دعا تأثیر بسزایی در
تعیین سرنوشت و تغییر و تحول و تعالی جامعه اسلامی داشته،
حتی موجب تغییر تقدیر می‌شود. بنابراین انس و الفت با دعا،
موجب تغییر وضعیت کنونی جامعه و بهبود زمینه برای ظهور می
گردد و تمسک و توسل به خداوند متعال و اهل بیت علیهم السلام در قالب
دعا، موجب تسریع ظهور امام زمان علیه السلام خواهد شد.

۱. کافی، ج ۲، ص ۴۶۶.

۲. مصباح المتعجد، ص ۴۰۹.

۳. ر.ک: کافی، ج ۲، ص ۴۸۸.

۳۱. چه اعمال و ادعیه‌ای باعث خشنودی و خرسندی حضرت می‌شود؟
رضایت و خشنودی حضرت مهدی علیه السلام رضایت و خشنودی خداوند متعال است. برابر با آنچه از ناحیه مقدس امام دوازدهم علیه السلام وارد شده است، هماهنگی با اهل بیت علیهم السلام در میدان عمل، موجب تقرب به خداوند متعال و جلب رضایت بیشتر امام عصر علیه السلام می‌شود. در روایتی از ناحیه مقدسه آمده است:

فلیعمل کل امرء منکم بما یقرب به من محبتنا و یتجنب ما یدنیه من کراهتنا و سخطنا؛

هر یک از شما باید به گونه‌ای عمل کند که موجب تقرب به محبت ما شود و از آنچه موجب خشم و رنجش خاطر ما می‌شود، دوری گزیند.^۱

بررسی و مرور روایات نشان می‌دهد، عقلانیت و خردورزی، رضایت اهل بیت را فراهم می‌آورد؛ چرا که پرورش بصیرت و معرفت در پی آن شکل خواهد گرفت.^۲

انس و الفت با دعا و مداومت بر آن‌ها مورد توصیه و تأکید اهل بیت علیهم السلام - به ویژه در زمان غیبت - بوده است. مرور روایات نشان می‌دهد خواندن دعای معرفت در عصر غیبت مورد توجه و عنایت ائمه علیهم السلام بوده است.

به همین سبب وقتی زراره برای کسب تکلیف از امام صادق علیه السلام درباره اعمال عصر غیبت سؤال می‌کند امام صادق علیه السلام در پاسخ، خواندن دعای معرفت را توصیه می‌فرماید.

۱. رک: احتجاج طبرسی، ج ۲، ص ۳۲۳.

۲. رک: کافی، ج ۲، ص ۵۶.

۳۲. با توجه به سلاح‌های پیشرفته دشمنان، امام زمان علیه السلام چگونه با آن‌ها مقابله کرده، سرنوشت جهان و بشریت را تغییر می‌دهد؟

تحقیقات نشان می‌دهد اقتدار ابرقدرت‌ها در سیر تحول جوامع، ثبات ندارد؛ احتمال فروپاشی آن‌ها تا عصر ظهور و یا تغییر وضعیت آن‌ها از دشمنی به دوستی - به ویژه با مسأله مهدویت - بعید نمی‌نماید؛ برای نمونه تا چند دهه پیش، رژیم کمونیستی و نظام سیاسی آن، یکی از ارکان سیاسی و ابرقدرت جهان به شمار می‌رفت؛ اما امروزه این تفکر از بین رفته است.

انقلاب اسلامی ایران، معادلات خاورمیانه را بر هم زد و آینده دیگری را پیش روی تحلیل‌گران جهانی قرار داد. رژیم طاغوت در ایران - با آن همه امکانات نظامی و حمایت‌های سیاسی، جهانی - نتوانست در مقابل امام خمینی علیه السلام ایستادگی کند؛ آن رهبری که در ظاهر از امکانات نظامی و سیاسی برخوردار نبود و تنها به حمایت توده‌های مردمی و ایمان به هدف مقدس تکیه داشت. پس این احتمال که امکانات روز، با تغییر و تحولات زمانی، در مسیر حرکت امام زمان علیه السلام قرار گیرد، نه تنها غیر معقول و دور از واقع به نظر نمی‌رسد؛ بلکه سیر تحولات تاریخی، این احتمال را روز به روز تقویت می‌کند. از روایات مهدویت استفاده می‌شود در پیروزی انقلاب امام زمان علیه السلام چند شرط، نقش اساسی دارد؛ از جمله:

۱. آمادگی جهانی: هنگامی که آمادگی برای پذیرش امام زمان علیه السلام در بیشتر نقاط جهان پدید آمد، اقبال عمومی، بزرگ‌ترین اهرم برای روی آوردن به آن حضرت و روی گردانی از ظالمان و

ابر قدرت‌ها خواهد بود. اراده انسان‌ها، می‌تواند بزرگ‌ترین امکانات را به نفع خود و در جهت خواست خود در اختیار بگیرد؛ پس بعید نیست امام علیه السلام در زمان ظهور، از امکانات موجود آن زمان، ضد قدرت‌های مخالف استفاده کند. تحولات جهان نشان می‌دهد در دهه‌های اخیر، موج عظیم بیداری، حق طلبی و عدالت خواهی در جوامع مختلف - به ویژه در جوامع دینی و کشورهای اسلامی - به وجود آمده و این روند رو به افزایش است و امید می‌رود به صورتی پرورش یافته، بستر ظهور قرار گیرد.

۲. یاران فداکار: در هر انقلاب و حکومتی، یاران فداکار که از قدرت فکری و مدیریتی ویژه‌ای برخوردارند، نقشی تعیین کننده و اساسی دارند. امام زمان علیه السلام به کمک یاران شجاع، باایمان، وفادار و مدبر، می‌تواند بر دشمنان غلبه کند. ویژگی این یاران، در احادیث معصومان علیهم السلام به روشنی بیان شده است.

۳. برخورداری از امدادهای غیبی: امام زمان علیه السلام علاوه بر برخورداری از یاران فداکار و پذیرش عمومی، از امدادهای غیبی نیز برخوردار است. همراهی ملائکه و لشکر ترس، از این امدادها است. در روایات آمده است: «حضرت مهدی علیه السلام مؤید به لشکر ترس است»؛ یعنی، دشمن از او می‌ترسد. این ترس باعث می‌شود دشمن نتواند به درستی از امکانات خود بهره ببرد.

مجموعه عوامل یاد شده، باعث پیروزی آن حضرت و پیروانش

می‌شود.

۳۳. آیا نمی‌شود امام زمان عجل الله فرجه ظهور کند و جنگ‌هایی که می‌گویند در آخرالزمان اتفاق می‌افتد، رخ ندهد؟

بررسی و مرور روایات آخرالزمان نشان می‌دهد رخدادهای آخرالزمان از چند جهت می‌تواند مورد تحقیق قرار گرفته، و پاسخی برای سؤال فوق باشد.

ابتدا باید توجه داشت سند روایاتی که به وقوع جنگ در آخرالزمان می‌پردازند، از قوت چندانی برخوردار نبوده، بدون اشکال نیستند؛ به همین لحاظ قبول و پذیرش صد در صد آنها ممکن نیست.

از دیگر سو ستیز با امامت و مهدویت حادثه نوبنیادی نیست. از کاوش تاریخ در می‌یابیم انبیای الهی و پیروان واقعی آن‌ها، همواره مورد ستیز امام ستیزان و ولایت‌گریزان قرار گرفته‌اند؛ چنانکه در قرآن کریم اشاره شده است: وقتی به فرعون گفته شد: «از بنی اسرائیل فرزندی به دنیا می‌آید که پادشاهی و حکومت تو را از بین خواهد برد»، او ظلم و ستم بر بنی اسرائیل را شدت بخشید و حتی به دستور او، زنان باردار را شکم دریدند و برای مقابله با این پیامبر الهی، مادر و فرزندان زیادی را قربانی کردند.

در حدیثی از پیامبر صلی الله علیه و آله چنین روایت شده است:

پس از من فتنه‌هایی پدید می‌آید که راه نجاتی از آن نخواهد بود ....^۱

به همین روی در روایات متعددی خروج سفیانی را حتمی معرفی کرده‌اند که فلسفه خروج او، آغاز جنگ با حضرت مهدی علیه السلام است.

راوی می‌گوید: از امام صادق علیه السلام سؤال کردم که امام باقر علیه السلام فرموده‌اند: «خروج سفیانی از امور حتمی است که هنگام ظهور، واقع خواهد شد». امام صادق علیه السلام پاسخ دادند: «بله؛ خروج سفیانی از امور حتمی است»^۱.

بنابر این می‌توان از این گونه روایات چنین نتیجه گرفت که به هر حال، عده‌ای به جنگ با امام زمان علیه السلام بر می‌خیزند؛ هر چند برابر با روایات تمام جنگ افروزان - به ویژه سفیانی - قبل از رویارویی با امام زمان، در منطقه بیداء (بین مکه و مدینه) از بین خواهند رفت و هرگز موفق به مقابله با مهدی آل محمد علیهم السلام نخواهند شد. بررسی روایات نشان می‌دهد مهم‌ترین جنگ‌های آخرالزمان میان امام ستیزان و مهدی گریزان روی خواهد داد و نزاع، میان دشمنان خواهد بود. بنابراین خطری مسلمانان و مهدی یاوران را تهدید نمی‌کند. در روایتی از امام صادق علیه السلام آمده است:

حضرت، هنگامی ظهور می‌کند که یک سوم مردم از بین رفته باشند». راوی سؤال می‌کند: «پس در عصر ظهور چه کسی باقی خواهد ماند؟» امام صادق علیه السلام فرماید: «آیا دوست ندارید شما به رغم کشمکش دشمنان، باقی بمانید»^۲.

۱. همان، ص ۶۵۲ ح ۱۴.

۲. ر.ک: همان، ص ۶۵۶ ح ۲۹.

۳۴. آیا فعالیت‌های غرب، در روند ظهور تأثیری دارد؟ اصولاً غریبان چه نقشی در جریان ظهور حضرت مهدی علیه السلام دارند؟

تحلیل و بررسی اندیشه منجی موعود در ادیان ابراهیمی نشان می‌دهد، باورداشت موعود در جوامع غربی و ظهور او در آخرالزمان، موجب رهایی و نجات جامعه از مشکلات شناخته شده است. از منظر قرآن کریم، تحقق وعده الهی مبنی بر ظهور منجی موعود، امری مسلم به شمار آمده، بشارت به آمدن منجی موعود در ادیان ابراهیمی یهود و مسیحیت را تأیید می‌کند:

و لقد كتبنا في الزبور من بعد الذكر أن الأرض يرثها عبادي الصالحون.^۱

از این رو، پرورش موعود باوری و پرداختن به وجود منجی در ادیان ابراهیمی اسلام و یهود و مسیحیت، نقطه عطف این ادیان به شمار آمده، موجب برقراری پیوند با آموزه مهدویت می‌شود. منجی گرایی در غرب، به مثابه موعود باوری در اندیشه اسلامی بوده، موجب تلاقی ارزش‌ها و گرایش به نقاط مشترک موعود باوران و منجی گرایان خواهد شد. این در حالی است که منابع و مستندات الهیاتی غرب، چهره‌ای شفاف و ماهیتی معین از موعود آخرالزمان ترسیم نمی‌کند و تحقیقات تناقض‌گویی‌های متعددی درباره منجی را نشان می‌دهد. از دیگر سو، اندیشه سیاسی غرب در پی دستیابی به منافع از پیش تعیین شده غرب در سایه منجی گرایی غربی مبتنی بر ترویج

۱. انبیاء: ۱۰۵.

مسیحیت صهیونیستی و یهودی می‌باشد. در نتیجه این اندیشه بنیادین در غرب با وضعیت کنونی به تسریع ظهور نمی‌انجامد؛ هرچند به رغم دشمنی غرب با این آموزه و ستیز با مهدویت، اخلاص چندانی نیز در روند ظهور مشاهده نخواهد شد و بعید نیست چالش‌هایی برای مهدی‌یوران به دنبال داشته، موجب تشدید فتنه‌های آخرالزمان و سخت‌تر شدن دوران امتحان برای منتظران باشد.

به همین دلیل سیاست غرب، ستیز با مهدویت را در پیش گرفته، نوعی دشمنی با مهدویت به شمار می‌آید؛

برای نمونه، می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

الف. تهیه فیلم‌های ضد دینی و ضد مهدوی مانند «مردی که فردا را دید» مشهور به «پیش‌گویی‌های نوسترآداموس»؛
ب. مهدی‌تراشی و حمایت از چنین حرکت‌هایی که باعث تردید مردم در اصل اندیشه مهدویت است؛

ج. تهیه بازی‌های کامپیوتری ضد دینی، ضد اخلاقی و ضد مهدوی برای تأثیرگذاری در تفکر و رفتار نسل آینده مانند بازی کامپیوتری «جنگ خلیج فارس» یا «یا مهدی»؛

د. مقابله با حرکت‌های عدالت‌خواهی در جوامع دنیا و توسل به قدرت نظامی برای سرکوبی آن، مانند حمله آمریکا به افغانستان، عراق و توطئه مستقیم و غیر مستقیم برای سرکوبی حرکت عظیم عدالت‌طلبی در جمهوری اسلامی ایران از آغاز تا کنون.

در غرب، چهار گروه مشغول فعالیتند که عبارتند از: متفکران
د. متفکران مادی، سیاستمداران عدالت‌خواه و سیاستمداران

قدرت طلب که هر یک از این چهار گروه نوعی اثر منفی یا مثبت در زمان ظهور حضرت مهدی عج خواهند داشت.

۳۵. در زمان ظهور آیا انسان به محض کوچک ترین اشتباه و خطا، مجازات می‌شود؟ اصولاً امام زمان عج درباره چه گناهایی اقدام به مجازات می‌کند؟ آیا راه توبه باز است؟

این سؤال دارای سه بخش است:

۱. با استناد به روایات می‌توان گفت: امام زمان عج به محض تحقق خطا، از آن مطلع شده، بر اساس عدالت که یکی از مهم ترین فلسفه‌های ظهور حضرت عج است، اقدام خواهد کرد.^۱

اشتباهات و خطاهای انسان به دو دسته تقسیم می‌شود:

الف. خطاهایی که در شرع مقدس اسلام برای آن‌ها کیفر دنیایی قرار داده شده است و حاکم اسلامی اجرای آن‌ها را به عهده دارد؛ مانند سرقت اموال، قتل، و ....

ب. خطاهایی که از نظر دین، دارای کیفر و عذاب است؛ ولی خداوند برای آن‌ها کیفر دنیایی قرار نداده است و عذاب و عقوبت آخرتی دارند؛ هر چند آثار نامطلوب دنیایی برای انسان به همراه خواهند داشت.

یکی از برنامه‌های مهم حضرت، اجرای عدالت در همه زمینه‌ها، از جمله قضاوت و اجرای صحیح مقررات حقوقی است؛ از این رو

۱. بحار الانوار، ج ۵۲، ص ۳۹۰.

افرادی که دچار خطای نوع اول بشوند، مجازات خواهند شد. می‌توان گفت: درباره خطاهایی که مربوط به حق الناس است - مثل فردی که مال مردم را خورده است - حضرت هنگام ظهور، با اتخاذ برنامه‌هایی، به این امور رسیدگی می‌کند، تا حق افراد داده شود؛ اما درباره خطاهایی که مربوط به مردم نیست؛ بلکه افراد، اطاعت الهی را رعایت نکرده، واجبات را ترک کرده، یا محرماتی را انجام داده‌اند، حضرت مردم را به توبه و بازگشت به سوی خداوند دعوت نموده، آنان را به جبران اشتباهات گذشته تشویق و ترغیب می‌کند. حضرت، تجلی رحمت و عفو بی‌کران الهی است؛ از این رو در نخستین برخورد، از باب رحمت وارد می‌شود؛ نه از راه مجازات و شدت بر مردم.

۳. راه توبه هیچ وقت به روی انسان بسته نیست. اگر انسان به واقع از اشتباه خود پشیمان باشد، مورد عفو قرار می‌گیرد. حضرت برای هدایت می‌آید؛ به همین علت، ابتدا از مردم می‌خواهد به راه حق برگردند. البته باید بدانیم اگر گناه زیاد شد، در مواردی انسان توفیق توبه را از دست می‌دهد؛ به همین سبب یک منتظر سعی می‌کند به «گناه» گرفتار نشود و اگر خدای نکرده مرتکب اشتباهی شد، توبه کند.

۳۶. منظور از صیحه آسمانی چیست؟

منظور از صیحه آسمانی، ظاهراً صدایی است که در آستانه ظهور حضرت مهدی علیه السلام از آسمان شنیده شده همه آن را می‌شنوند. در

روایات از این نشانه ظهور، با تعبیر مختلفی یاد شده است؛ مانند صیحه، ندا، فزعه و صوت. احتمال دارد هر یک از آن‌ها، نشانه جداگانه‌ای باشد و شاید هم تعبیر گوناگونی برای یک واقعه است که هر یک از آن‌ها به یک بُعد از آن حادثه اشاره می‌کند؛ یکی به بلند بودن آن صدا و دیگری به وحشتناک بودن آن و...
امام باقر علیه السلام می‌فرماید:

نداکننده‌ای از آسمان، نام قائم را صدا می‌زند؛ پس هر کس در شرق و غرب، آن را می‌شنود. از وحشت این صدا، افراد خفته بیدار می‌شوند و فرد ایستاده، می‌نشیند، و کسی که نشسته است، می‌ایستد. رحمت خدا بر کسی که از این صدا عبرت بگیرد و ندای وی را اجابت کند! زیرا صدا، صدای جبرئیل روح الامین است...^۱

با توجه به مجموع روایاتی که در این رابطه وجود دارد، می‌توان چنین نتیجه گرفت:

۱. صیحه، از نشانه‌های حتمی ظهور است؛
۲. این صدا از آسمان شنیده می‌شود و به گونه‌ای است که همه مردم روی زمین، آن را به زبان خود می‌شنوند؛
۳. محتوای این پیام آسمانی، دعوت به حق و حمایت و بیعت با امام مهدی علیه السلام است؛

۴. صاحب صدا، جبرئیل است و مردم را به حق دعوت می‌کند. درباره زمان این صیحه نیز دو دسته روایت داریم. برخی وقوع آن

۱. غیبت نعمانی، ص ۲۵۴.

را در ماه رجب و بعضی نیز در ماه رمضان بیان کرده‌اند.^۱

۳۷. چنانچه امام زمان علیه السلام به قرآن و سنت پیامبر صلی الله علیه و آله عمل می‌کند؛ آوردن «کتاب جدید» در روایات به چه معنا می‌باشد؟

خداوند متعال، آخرین سفیر خود را، با رویکرد ظهور و نمود کتاب و سنت در جامعه به حکومت می‌رساند. حرکت حضرت مهدی علیه السلام در جهت استمرار حرکت انبیا و اولیای الهی علیهم السلام و مبیین و مفسر قرآن است. در روایتی از امام صادق علیه السلام آمده است که رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود:

قائم، از اولاد من است. اسمش، اسم من و کنیه‌اش، کنیه من و شمائلش، شمائل من و سنتش، سنت من است. مردم را به فرمانبرداری من و شریعت من وامی‌دارد و به کتاب پروردگارم فرا می‌خواند. هر کس او را اطاعت کند، مرا اطاعت کرده و هر کس از او نافرمانی کند، مرا نافرمانی کرده است. هر کس غیبت او را انکار کند، مرا انکار کرده و هر کس او را تکذیب کند، مرا تکذیب کرده است. هر کس او را تصدیق کند، مرا تصدیق کرده است. شکایت کسانی را که درباره او مرا تکذیب کنند و گفتار مرا در شأن او منکر شوند و امت مرا گمراه کنند، به خدا می‌برم (و زود) باشد که ستمکاران بدانند به کجا بازگشت می‌کنند.^۲

۱. موعودنامه، ص ۴۶۴.

۲. کمال‌الدین، ص ۴۱۱.

به تصریح این روایت، کتاب امام زمان علیه السلام همان قرآن است که به آن عمل می‌کند و سنت او نیز همان سنت حضرت محمد صلی الله علیه و آله است. در این باره، روایت دیگری هم هست که به همین مطالب می‌پردازد و بیانگر آن است که امام زمان علیه السلام هر چه بگوید، از قرآن است.

ولی بر اساس یک دسته از روایات، امام زمان علیه السلام امر جدید می‌آورد و به کتاب جدید عمل می‌کند؛ از جمله نعمانی در کتاب *الغیبه* خود آورده است:

يقوم القائم بامر جديد و كتاب جديد و قضاء جديد...؛
قائم، با امر جدید و کتاب جدید و قضای جدید قیام می‌کند.^۱

سید محمد صدر رحمته الله در توجیه عبارت «کتاب جدید» می‌نویسد:
مراد از کتاب جدید، آن است که امام زمان علیه السلام برای مردم، تفسیر جدیدی از کلام و کتاب خدا، قرآن ارائه می‌کند؛ تفسیری که بسیار عمیق است. یا اینکه حضرت مهدی علیه السلام قواعد عام جدیدی را، در تفسیر قرآن کریم بیان می‌کند که روش تازه‌ای در تفسیر و فهم قرآن به حساب می‌آید.^۲

فهم قرآن و تفسیر آن و پی بردن به بطن‌های قرآن، کار هر کسی نیست. با اینکه در عصر غیبت، علمای اسلام در تفسیر و تبیین قرآن کریم بسیار زحمت کشیده‌اند؛ اما چون در عصر غیبت

۱. غیبت نعمانی، ص ۲۳۸.

۲. تاریخ ما بعد الظهور، ج ۳، ص ۴۵۳.

بوده و دسترسی به امام غایب علیه السلام تقریباً غیر ممکن بوده است؛ بنابراین در تفسیر و تبیین حقایق قرآن نتوانسته‌اند بسیاری از حقایق، بطون و اشارات قرآن را بیان کنند؛ اما چون حضرت مهدی علیه السلام به همه اسرار کتاب الهی آگاه است و یک حکومت جهانی تشکیل می‌دهد، ناگزیر باید همه احکام فردی و اجتماعی مورد نیاز آن جامعه را از قرآن، استخراج و در جامعه، اجرا کند.

به باور ما در قرآن هر چیزی که مورد نیاز هدایت بشر باشد، وجود دارد و امام زمان علیه السلام همه آن‌ها را بیان کرده، به مرحله عمل در می‌آورد. ممکن است قوانین و قواعد تفسیر قرآن تغییر یابد و حقایقی مطرح شود که در عصر ظهور تازگی داشته، تصویر جدیدی از کتاب و سنت تصور شود. بر این اساس کتاب جدید؛ یعنی تفسیر نو و بیان اموری که تا آن زمان کسی آن‌ها را بیان نکرده است، یا تأسیس قواعد و اصولی در تفسیر که تا آن زمان، بی‌سابقه بوده است.

در زمان غیبت، بدعت‌هایی در دین پدید می‌آید و احکامی از قرآن و اسلام طبق میل مردم، تأویل و تفسیر می‌شود. بعضی از حدود و احکام چنان فراموش می‌شود که گویی، اصلاً از اسلام نبوده است. وقتی حضرت مهدی علیه السلام ظهور کرد، بدعت‌ها را باطل و احکام خدا را همان‌گونه که صادر شده است، آشکار می‌سازد و تجدید آن‌ها به مثابه دین جدید تلقی می‌شود؛ بنابراین حضرت مهدی علیه السلام برای بیان و اجرای احکام اسلام و دستورات کتاب الهی و تفسیر و تبیین و تأویل قرآن قیام می‌کند و احکام قرآن را به معنای واقعی کلمه،

در سرتاسر جهان، حاکم می‌سازد.

آن حضرت، دستورات زندگی را در زمان ظهور و تشکیل حکومت جهانی اسلام، از قرآن کریم استفاده می‌کند و قانون اساسی حکومت او برای اداره جامعه جهانی اسلامی، همان قرآن کریم و سنت پیامبر ﷺ است و کتاب جدیدی ندارد.

۳۸. صدای حضرت در زمان ظهور چگونه به گوش، همه می‌رسد؟

تحقیقات نشان می‌دهد حضرت مهدی علیه السلام هنگام ظهور بر دیوار کعبه تکیه می‌کند و ۳۱۳ یار ویژه او گرد هم می‌آیند. سپس حضرت، آیه ۸۸ از سوره هود «بقیه الله خیر لکم ان کنتم مومنین» را تلاوت می‌کند. بعد از تلاوت این آیه شریف، حضرت به یاران خویش می‌فرماید: «أنا بقية الله في أرضه و خليفته و حجه عليكم...». بعید نیست ندای امام دوازدهم علیه السلام از طریق یاران خاص حضرت به گوش دیگران برسد؛ چرا که در روایت آمده است:

هنگام ظهور، یاران ویژه امام عصر که شمار آن‌ها به ده هزار نفر می‌رسد، نزد او حاضر می‌شوند و امام زمان ظهور خواهد کرد.^۱

بنابراین به رغم اشاره روایات به این مطلب، اظهار نظر قطعی در خصوص شنیدن صدای امام دوازدهم علیه السلام هنگام ظهور، امری ناممکن است. مسلم، این است که برابر روایات، فراخوان امام دوازدهم علیه السلام به

۱. ر.ک: کمال الدین، ص ۳۳۱.

سوی حقیقت و عدالت، در سطح جهانی و گسترده صورت گرفته، به گوش همه جهانیان خواهد رسید؛ از این رو اظهار نظر قطعی درباره اینکه صدای حضرت چگونه به اهل عالم می‌رسد، دشوار و حتی ناممکن است. برخی احتمال داده‌اند این اعلام جهانی از طریق اعجاز صورت می‌گیرد و برخی تحقق اعجاز را فقط در صورت ضرورت می‌دانند و می‌گویند: «با توجه به وسایل پیشرفته فعلی، به اعجاز نیازی نیست و حضرت از طریق رسانه می‌تواند ندای دعوت خود را به گوش جهانیان برساند».

به علاوه، ندای حضرت با ندای آسمانی که از علایم ظهور شمرده شده، متفاوت است. ندای آسمانی، از علایم ظهور است و برای اعلام ظهور و آمادگی عمومی مردم برای این امر صورت می‌گیرد و شاید یک بار بیشتر نیز واقع نشود. نیز ممکن است به گونه‌ای باشد که همه در یک لحظه آن را بشنوند؛ اما دعوت حضرت، می‌تواند در طول زمان - هر چند کوتاه - به گوش مردم برسد؛ بدین گونه که ابتدا مردم حاضر در مسجدالحرام دعوت را بشنوند و سپس رسانه‌ها منعکس کنند.

سخن آخر اینکه مهم این است که حضرت، دعوت خود را به روشنی و درستی به همه جهانیان می‌رساند؛ هر چند کیفیت دقیق آن بر ما پوشیده باشد.

۳۹. نتایج معرفت به امام چیست؟

بررسی مسأله مهدویت و مرور عصر غیبت نشان می‌دهد طولانی

شدن غیبت امام دوازدهم عجله پیامدهایی را به دنبال خواهد داشت و منتظران در این دوران، در پاره‌ای موارد با مشکلات و ناملایماتی همراه خواهند بود. شک و شبهه، امام ستیزی و ولایت گریزی، از پدیده‌هایی است که در عصر غیبت و ایام انتظار امام دوازدهم عجله روی خواهد داد؛ به همین لحاظ معرفت به امام زمان عجله موجب رهایی جامعه از مشکلات ناشی از غیبت آن حضرت خواهد بود؛ زیرا شناخت امام در اندیشه اسلامی، جدا کننده حق از باطل شناخته شده است. امام جواد عجله فرمود:

له غيبة یكثر أيامها ویطول أمدها فینتظر خروجه المخلصون
 وینکره المرتابون ویستهزء بذکره الجاحدون ویکذب فیہ
 الوقاتون ویهلک فیها المستعجلون وینجو فیها المسلمون؛^۱
 برای او غیبتی است که روزهایش بسیار و پایانش به طول
 می‌انجامد پس مخلصان انتظارش را می‌کشند و دو دلان او
 را انکار می‌کنند و انکار کنندگان یاد او را به استهزاء
 می‌گیرند و وقت‌گذاران درباره او دروغ می‌گویند و
 عجله‌کنندگان در امر غیبت نابود می‌شوند و پذیرندگان در
 امر غیبت نجات می‌یابند.

به همین لحاظ همراهی و هماهنگی با مهدویت، از آثار معرفت
 امام دوازدهم به شمار می‌آید. اهتمام به انتظار و آثار آن در اندیشه
 اسلامی، به مثابه پیوستن به نجات از فتن آخرالزمان و مدعیان
 دروغین است.

۱. کمال الدین، ص ۳۷۸.

بنابراین حرکت صحیح در مسیر امامت و مهدویت و مبارزه با مدعیان دروغین و مقاومت مقابل افرادی که شتاب زده و به دور از آگاهی و معرفت، به تعیین وقت ظهور می‌پردازند، از آثار انتظار است. از دیگر سو هوشیاری در مقابل افرادی که برای مصداق یابی علایم و شرایط، به هر پدیده‌ای در عصر غیبت دست می‌یازند تا علامتی از علایم ظهور را بر آن تطبیق کنند، از آثار مترتب بر انتظار حضرت مهدی علیه السلام به شمار می‌آید.

۴۰. آیا همه یاران حضرت، جوان بوده، افراد کهن سال میان آنان نیست؟
چرا بیشتر آن‌ها جوان هستند؟

تحلیل و بررسی مسأله مهدویت نشان می‌دهد از منظر آیات قرآن و روایات، این آموزه به گروه خاص یا قشر خاص و یا سن ویژه‌ای اختصاص ندارد. برابر با منابع معتبر و مستند، مهدویت یک آموزه فراملیتی و فراجنسیتی خواهد بود؛ به همین روی تفکیک و تجزیه مهدی باوران به اقشار متفاوت و گروه‌های سنی مختلف چندان قابل دفاع نیست. البته در برخی روایات از حضور چشمگیر جوانان در یاری امام دوازدهم علیه السلام یاد شده است، ولی به رغم صدور این روایات، نمی‌توان حضور افراد غیر جوان در میان یاران امام دوازدهم علیه السلام را در اقلیت تصور کرد؛ چرا که طبق ساختار زبان روایات که برای انتقال معارف اهل بیت علیهم السلام به جامعه به کار گرفته شده است، بعید نیست ادبیات آن‌ها از باب اشاره به توانمندی مهدی باوران باشد؛ به همین لحاظ به نظر می‌آید صدور روایاتی که در

آن‌ها به حضور پرشور جوانان در میان مهدی یاوران پرداخته شده است، به منظور تبیین توانمندی و قوت مهدی یاوران به ویژه دفاع از آموزه مهدویت و ولایت و امامت باشد. به همین لحاظ در روایت آمده است:

یاران حضرت، همه جوان هستند و افراد کهن سال و پیر، مانند سرمه در چشم و نمک در غذا اندک هستند.

بیشتر یاران انبیا و پیشوایان گذشته علیهم‌السلام نیز جوان بودند. در جوان، شور و خروش بیشتر است. جوان از حالت محافظه کاری کمتری برخوردار بوده، برای حرکت و تلاش، آمادگی بیشتری دارد. دل‌کندن و جدا شدن از زندگی و دنیا در جوان راحت‌تر و بیشتر است. امام صادق علیه‌السلام فرمود: «جوانان را دریاب. آنان زودتر از دیگران به کار خیر روی می‌آورند.»^۱ تاریخ صدر اسلام نیز گواه بر این مطلب است. پیامبر گرامی اسلام صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم در کلامی فرمود:

خداوند مرا به پیامبری برانگیخت؛ جوانان با من پیمان بستند و بزرگسالان به مخالفتم برخاستند.

۴۱. آینده سیاست از دیدگاه شیعه چگونه خواهد بود؟

از دیدگاه شیعه، آینده سیاست (دولت)، بسیار روشن و خوش بینانه است. تاریخ، برای رسیدن به آن جامعه مطلوب و آرمانی در حرکت است. مدینه‌ای فاضله به دست مهدی‌باوران و به رهبری

۱. رک: کافی، ج ۸، ص ۹۳، ح ۶۶

مصلح موعود و با یاری امدادهای الهی به وجود خواهد آمد و حرکتی جدید و رو به تعالی و تکامل، بدون کاستی و نقص آغاز خواهد شد. سیاست در این جامعه کمال گرا بر اساس نظام امامت شکل می‌گیرد. مستضعفان - به ویژه صالحان - نقش اساسی در اداره و کنترل امور دارند و ثروت اندوزان و غوغا سالاران از بین می‌روند. دور نمای این «جامعه موعود» را چنین می‌توان تصویر کرد:

دولت مهدوی، سراسر گیتی از شرق و غرب عالم را فرا خواهد گرفت و حکومت او، بر اساس جهان بینی الهی و ایدئولوژی اسلام خواهد بود. آیین یکتا پرستی و توحید، همگانی شده، معنویت و اخلاق در همه جا گسترش خواهد یافت. ولایت و امامت مهدی علیه السلام مورد پذیرش بشریت قرار گرفته، عدالت، امنیت و سعادت نمود خواهد یافت. مردم به کمال نهایی و هدف غایی خود می‌رسند و روح عبادت و عبودیت بر جوامع حاکم خواهد شد. ترس و ناامنی از بین رفته، امنیت و آرامش همه جا را فرا خواهد گرفت. فساد، ستم و تباهی از جهان ریشه کن خواهد شد. برکتهای بی‌شمار آسمان، نازل می‌شود و نعمتهای بی‌کران زمین، آشکار می‌گردد و گنجینه‌ها و معادن آن استخراج خواهد شد. علوم، صنعت و فن آوری، پیشرفت خارق العاده‌ای یافته و خرد و عقل مردم کامل خواهد شد و وعده خداوند متعال مبنی بر تشکیل حکومت الهی در سطح جهانی تحقق خواهد یافت.

۴۲. آیا یاران حضرت مهدی علیه السلام همه از اقوام گذشته هستند یا ما هم می‌توانیم از یاران حضرت باشیم و به او کمک کنیم؟ اگر پیش از ظهور از دنیا رفتیم، آیا راهی هست که برگردیم و در رکاب حضرت با دشمنان بجنگیم؟

هنگامی که بنیان‌گذار حکومت واحد جهانی، حضرت مهدی موعود علیه السلام بر اساس عدالت و آزادی واقعی، مأمور به تشکیل حکومت می‌شود، ۳۱۳ نفر از یاران خاص او اطراف شمع وجود مقدسش جمع می‌شوند. آن‌ها در واقع فرماندهان لشکری و کشوری دولت مهدی علیه السلام می‌باشند. طبق روایات، دولت امام مهدی علیه السلام از انسان‌های وارسته و متقی تشکیل می‌یابد مانند: هفت نفر از اصحاب کهف، یوشع وصی موسی علیه السلام، مؤمن آل فرعون، سلمان فارسی، مالک اشتر، ابودجانه انصاری و قبیله همدان.

امام صادق علیه السلام می‌فرماید:

هنگامی که حضرت قائم آل محمد علیه السلام قیام کند، هفده تن را از پشت کعبه زنده می‌کند که عبارتند از: پنج تن از قوم موسی علیه السلام که به حق قضاوت کرده، با عدالت رفتار می‌کنند، هفت تن از اصحاب کهف، یوشع وصی موسی، مؤمن آل فرعون، سلمان فارسی، ابودجانه انصاری و مالک اشتر.^۱

بنابراین یاران حضرت، هم از افرادی هستند که در زمان ظهور زنده‌اند و هم از افرادی هستند که پیش از ظهور از دنیا رفته‌اند و هنگام ظهور دوباره زنده می‌شوند.

۱. تفسیر عیاشی، ج ۲، ص ۳۲؛ اثبات الهداة، ج ۳، ص ۵۵۰.

البته باید توجه داشت رجعت، مخصوص یاران خاص نیست؛ زیرا در روایات به صورت مطلق از بازگشت گروهی از مؤمنان نیز سخن به میان آمده است. به عبارت دیگر، این امید را داریم که زمان ظهور را درک کرده، در رکاب حضرت باشیم. آنچه از قرآن و روایات استفاده می‌شود، این است که گروهی از مؤمنان که پیش از ظهور از دنیا رفته‌اند، به اذن خدا به دنیا برمی‌گردند و در رکاب حضرت جزء یاران او خواهند بود. یاران آن بزرگوار، هم از افرادی هستند که در زمان ظهور زنده‌اند و هم از کسانی‌اند که پیش از ظهور از دنیا رفته‌اند و دوباره زنده می‌شوند؛ لذا از ما خواسته شده است هر روز صبح دعای عهد بخوانیم. امام صادق علیه السلام در روایتی فرمود:

هر کس قبل از صبح این دعا را بخواند، از یاران قائم علیه السلام خواهد بود و اگر پیش از ظهور بمیرد، دوباره زنده شده، از قبر خارج می‌گردد.

در متن این دعا نیز از خدا می‌خواهیم اگر قبل از ظهور از دنیا رفتیم، دوباره زنده شویم: «اللهم إنْ حالَ بَینی وَ بَینَهُ الْمَوْتَ...».

۴۳. آیا امام زمان علیه السلام منتظر است و مانند منتظران برای ظهورش تلاش می‌کند؟
 امام زمان علیه السلام بیش از هر کس دیگری با زیبایی دوران طلایی ظهور آشنا و آگاه است. آن بزرگوار به خوبی می‌داند مردم در دوران ظهور، به رشد و تعالی بی‌نظیری دست می‌یابند و جامعه انسانی به بهترین صورت ممکن شکل گرفته، آن گونه که شایسته و زیبنده زندگی بشری است تحقق می‌یابد. او که بر بندگان و مخلوقات خدا

بسیار مهربان است، آرزو دارد انسان‌ها به زندگی در خور خود رسیده، بتوانند درجات کمال را طی کنند.

سید بن طاووس می‌فرماید:

در سرداب مقدس، سحرگاهی صدای حضرت را شنیدم که می‌فرمود: خدایا! همانا شیعیان را از نور ما و باقی طینت ما آفریده شده‌اند. خطاهای آن‌ها را به ما ببخش و آن‌ها را از آتش جهنم نجات ده.^۱

آن حضرت واقعا منتظر است؛ منتظر آماده شدن مردم است تا خداوند اذن ظهور دهد. این سنت الهی است که تا مردم عوض نشوند، خداوند نیز سرنوشت مردم را عوض نکند.^۲ پس امام، هم دعا می‌کند و هم برای این کار آماده است؛ اما مشکل اصلی، آماده شدن شرایط ظهور است که باید فراهم شود تا حضرت ظهور کند.

۴۴. پایتخت حکومت حضرت مهدی علیه السلام کجا است؟

بررسی روایات نشان می‌دهد مقر و مرکز حکومت آن حضرت، شهر کوفه است.

مفضل از امام صادق علیه السلام پرسید: «خانه مهدی علیه السلام در کجا خواهد بود و مؤمنان در کجا جمع می‌شوند؟» حضرت فرمود: «مقر حکومت او، شهر کوفه است و در مسجد جامع کوفه به دادگری می‌پردازد. بیت المال در مسجد سهله، واقع در زمین‌های صاف و مسطح و

۱. مهربی کران، ص ۲۹۱.

۲. رعد: ۱۱.

روشن نجف و کوفه است»^۱.

امیرالمؤمنین علیه السلام در یک خبر غیبی، چنین می‌فرماید:

گویی هم اکنون به شیعیانمان در مسجد کوفه می‌نگرم که خیمه‌ها زده‌اند و قرآن را بدان گونه که نازل شده، به مردم می‌آموزند. بدانید که قائم ما چون قیام کند، آن مسجد را بازسازی خواهد کرد و قبله آن را استوار خواهد ساخت.^۲

۴۵. چه کسانی مقابل حضرت ایستاده، با او به مبارزه مسلحانه بر می‌خیزند؟

عصر ظهور، آموزه مهدویت مورد استقبال عمومی قرار می‌گیرد. بسیاری از مردم با امام مهدی علیه السلام و حقیقت دعوت و قیام او آشنا شده، به او می‌پیوندند؛ هرچند گروه‌هایی نیز به مقابله با حضرت بر می‌خیزند. بررسی روایات به تقابل تعدادی اندک از مهدی ستیزان و امام‌گریزان اشاره می‌کند؛ از جمله:

۱. برخی فرق انحرافی

تفکر انحرافی بعضی افراد، موجب فاصله گرفتن از امامت شده، ستیز ایشان با مهدویت را در پی خواهد داشت. در روایتی از امام باقر علیه السلام آمده است:

وقتی قائم علیه السلام قیام کرد، در کوفه حدود ده هزار نفر از فرقه بتریه [شاخه‌ای از زیدیه] برضد حضرت خروج کرده، می

۱. مهدی موعود، ص ۱۱۵۸.

۲. غیبت نعمانی، ص ۲۳۳.

گویند: «برگرد به آنجایی که آمده‌ای. ما به فرزندان فاطمه نیازی نداریم». همه آن‌ها به دست حضرت به هلاکت می‌رسند.^۱

۲. لشکر سفیانی

سفیانی، سوریه و عراق را تحت سیطره خود قرار می‌دهد و هنگام ظهور به مبارزه با حضرت می‌پردازد. اینان مخالفان جدی دین و آرامش مردم هستند و در ایام سلطه خود، عده زیادی را از بین می‌برند. در حدیثی از امام باقر علیه السلام آمده است:

وقتی قائم ظهور می‌کند، حضرت حرکت می‌کند؛ در حالی که با دشمنان می‌جنگند تا به سرزمین بیداء می‌رسد که دو گروه از لشکریان سفیانی مقابل حضرت قرار می‌گیرند
.....^۲

۳. گروه‌هایی از اهل کتاب

مسیحیان و یهودیان، هنگام ظهور، ابتدا مقابل حضرت صف آرایی کرده، آماده جنگ می‌شوند؛ ولی نزول حضرت عیسی علیه السلام و نماز خواندن ایشان پشت سر امام مهدی علیه السلام و نیز آشکار شدن الواح اصلی تورات، توسط امام زمان علیه السلام باعث می‌شود عده زیادی از اهل کتاب، دین اسلام را بپذیرند. همچنین برخی صلح کرده و گروهی نیز به جنگ می‌پردازند. در حدیثی از امام باقر علیه السلام آمده است:

زمانی که حضرت مهدی علیه السلام قیام کند بعد از شام، به

۱. بحار الانوار، ج ۵۲، ص ۳۳۸.

۲. همان، ص ۱۸۷، ج ۱۳.

سمت روم لشکری می‌فرستد که آنها مجبور به درخواست
امان و صلح می‌شوند.^۱

دلیل مخالفت و مقاومت برابر مهدویت، ناشی از عدم درک
درست از دین و حقیقت انسانیت، دنیا طلبی، روحیه لجاجت و
تعصب است. شایان ذکر است هیچ یک از مخالفان و معاندان، در
ستیز و رویارویی با امام دوازدهم علیه السلام موفق نخواهند شد.

۴۶. آیا زمان ظهور، از وسایل پیشرفته استفاده می‌شود؟

بررسی روایات مهدویت نشان می‌دهد، عصر ظهور، زمان رخ داد
معرفت زایی و نوآوری علمی است. براساس روایات، علومی که تا قبل
از ظهور در اختیار مردم خواهد بود دو حرف (قسمت) از بیست و
هفت حرف علم است. در زمان ظهور، همه علوم، یعنی بیست و
هفت حرف در اختیار مردم قرار می‌گیرد؛ بنابراین، مردم با دریای
علوم رو به رو شده، از آن بهره می‌برند. طبق روایات دیگری عقل‌ها
کامل می‌شود؛ از این رو مردم درک بالاتری خواهند داشت و از
علوم، بیشتر و بهتر استفاده خواهد شد؛ بنابراین حرکت جامعه به
گونه‌ای است که موجب رشد و تکامل معنوی انسان می‌شود و این
پدیده، با گسترش رفاه و پیشرفت و توسعه اجتماعی منافاتی ندارد.

۱. حدیث ۳۷۲، ج ۱۸۰.

۴۷. منظور از این حدیث «نحن صنائع ربنا و الخلق بعد صنائعنا...» که از امام زمان علیه السلام در توقیعی صادر شده، چیست؟

نقل شده است معاویه نامه‌ای به امیرالمؤمنین علیه السلام نوشت که: فلانی و فلانی بر تو مقدم هستند و اولویتی بر آنها نداری. حضرت در جواب نوشت:

اگر خداوند از خودستایی نهی نکرده بود، بعضی از فضایل خودم را بیان می‌کردم، تا بدانی چه کسی مقدم است و چه کسی فضیلت دارد: خداوند، ما را خلق کرد و بعد، مردم را به خاطر ما خلق کرد.^۱

در روایات دیگری به این مضمون و مطلب اشاره شده است؛ مانند «لولاک لما خلقت الأفلاک»، که خطاب به پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله است؛ یعنی، اگر وجود تو نبود، افلاک و موجودات را خلق نمی‌کردم. امیرالمؤمنین علیه السلام نمی‌خواهد بگوید خدا، ما را خلق کرد و ما، دیگران را آفریدیم تا خالق مردم باشیم؛ بلکه می‌فرماید: «میوه سرسبد خلقت ما هستیم و ما از دیگران افضل هستیم».

شارحان و مفسران کلام حضرت علی علیه السلام در این باره به طور مفصل بحث کرده‌اند. باید توجه داشت که در کلام حضرت علی چنین آمده است: «صنائع لنا»، نه اینکه «صنائعنا» و معنای این دو جمله، فرق می‌کند.

همچنین این حدیث را مرحوم شیخ طوسی در کتاب الغیبة^۲ از ابو

۱. شرح اصول کافی، ج ۱۲، ص ۲۲۹.

۲. غیبت طوسی، ص ۲۸۵، ح ۲۴۵.

عمرو عمری از امام زمان علیه السلام نقل کرده که بخشی از آن حدیث این است:

... نحن صنائع ربنا و الخلق بعد صنائعنا...؛

ما دست پرورده‌های پروردگاریم و سایر مخلوقات خداوند، دست پرورده‌های ما هستند.

دو تفسیر در این باره وجود دارد که مانعی در جمع این دو نیست. در ذیل به آن‌ها اشاره می‌کنیم:

۱. همانا اهل بیت علیهم السلام در عقاید و اعمال دینی، نیازمند مردم نیستند و آنچه از جانب خداوند به واسطه پیامبر صلی الله علیه و آله به آنان رسیده است، آن‌ها را کفایت می‌کند؛ در حالی که امت در این امور، به اهل بیت محتاج علیهم السلام هستند و تنها رجوع به کتاب و سنت، آنان را کفایت نمی‌کند.

۲. نعمت‌های خداوند بر اهل بیت علیهم السلام بدون واسطه نازل می‌شود؛ در صورتی که نعمت‌هایی که خداوند بر مردم نازل می‌کند، با واسطه اهل بیت علیهم السلام است.^۱

۴۸. در روایت آمده است امام زمان علیه السلام چهار مسجد را تخریب می‌کند؛ آن مساجد کدامند و چرا تخریب می‌شوند؟

امام عصر علیه السلام از بین برنده همه آثار شرک و نفاق است؛ از این رو عاشقان، هر صبح آدینه، زمزمه «این هادم ابنیة الشرك و النفاق» را سر

۱. ر.ک: شرح نهج البلاغه، ص ۴۵۱؛ نهج البلاغه، ج ۳، ص ۳۶؛ بحار الانوار، ج ۸، ص ۵۳۶.

داده، منتظرند حضرت ظهور کند و کاخ ظلم و ستم و بناهای نفاق را نابود سازد؛ از جمله آن حضرت مساجدی را که به شکرانه کشتن امام حسین علیه السلام بنا شده است، ویران خواهد کرد.

امام محمد باقر علیه السلام درباره این مساجد می‌فرماید:

در کوفه به دلیل شادمانی ناشی از کشتن امام حسین علیه السلام چهار مسجد ساخته شد؛ مسجد اشعث، جریر، سماک و شبت بن ربیع.^۱

ابوبصیر می‌گوید امام محمد باقر علیه السلام فرمود:

هنگامی که قائم ما قیام کند، چهار مسجد را در کوفه ویران می‌کند....^۲

البته این مساجد، اکنون موجود نیست؛ ولی ممکن است بعدها گروهی از روی دشمنی با اهل بیت علیهم السلام آن‌ها را دوباره بسازند.^۳ قرآن^۴ می‌فرماید:

و آن‌هایی که مسجدی اختیار کردند که مایه زیان و کفر و پراکندگی میان مؤمنان است، و [نیز] کمین‌گاهی است برای

۱. بحار الانوار، ج ۴۵، ص ۱۸۹.

۲. همان، ج ۵۲، ص ۳۳۳.

۳. برگرفته از کتاب از حسین تا مهدی، ص ۳۰.

۴. سوره مبارک توبه، آیات ۱۰۷ تا ۱۱۰، «وَالَّذِينَ اتَّخَذُوا مَسْجِدًا ضِرَارًا وَكُفْرًا وَتَفْرِيقًا بَيْنَ الْمُؤْمِنِينَ وَإِرْصَادًا لِمَنْ حَارَبَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ مِنْ قَبْلُ وَلَيَحْلِفُنَّ إِنْ أَرَدْنَا إِلَّا الْحُسْنَىٰ وَاللَّهُ يَشْهَدُ إِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ لَا تَقُمْ فِيهِ أَبَدًا لِمَسْجِدٍ أُسِّسَ عَلَىٰ التَّقْوَىٰ مِنْ أَوَّلِ يَوْمٍ أَحَقُّ أَنْ تَقُومَ فِيهِ فِيهِ رِجَالٌ يُحِبُّونَ أَنْ يَتَطَهَّرُوا وَاللَّهُ يُحِبُّ الْمُطَهَّرِينَ أَمَّنْ أُسِّسَ بُنْيَانُهُ عَلَىٰ تَقْوَىٰ مِنَ اللَّهِ وَرِضْوَانٍ خَيْرٌ أَمْ مَنْ أَسَّسَ بُنْيَانَهُ عَلَىٰ شَفَا جُرُفٍ هَارٍ فَانْهَارَ بِهِ فِي نَارِ جَهَنَّمَ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ».

کسی که قبلاً با خدا و پیامبر او به جنگ برخاسته بودند و سخت سوگند یاد می‌کنند که جز نیکی قصدی نداشتیم؛ و [اما] خدا گواهی می‌دهد که آنان قطعاً دروغ گو هستند. هرگز در آن مکان نیست. مسجدی که از روز نخستین بر پایه تقوا بنا شده، سزاوارتر است که در آن [به نماز] ایستی. در آن [مسجد]، مردانی‌اند که دوست دارند خود را پاک کنند، و خدا کسانی را که خواهان پاکی‌اند، دوست می‌دارد. آیا کسی که بنیاد [کار] خود را بر پایه تقوا و خشنودی خدا نهاده، بهتر است یا کسی که بنای خود را بر لب پرتگاهی مشرف به سقوط پی‌ریزی کرده و با آن در آتش دوزخ فرو می‌افتد؟ خدا گروه بیدادگران را هدایت نمی‌کند.^۱

این مساجد، از مصادیق بارز بناهای کفر و نفاقند که باعث گمراهی می‌شوند. از آنجا که وظیفه امام مهدی علیه السلام از بین بردن همه مظاهر شرک و کفر و الحاد و فساد است، هر مسجدی را که از روی نفاق و شرک و ریا و ... ساخته شده باشد، خراب می‌کند و این عمل حضرت، حرکت در مسیر قرآن است. باید مظاهر گمراهی و فساد بشریت را از بین برد، تا این بشر رنجور و خسته از ظلم و ستم های فراوان جاهلان و معاندان، نفس راحتی کشیده، راه سعادت را با هدایت امام معصوم طی کند.

۴۹. شیوه قضاوت حضرت بقیه الله علیه السلام چگونه خواهد بود؟

دوران ظهور، دوران اجرای کامل احکام و مقررات دین اسلام در ابعاد گوناگون زندگی انسانی است. در آن روزگار، وضعیت فرهنگی، علمی، اجتماعی و اقتصادی مردم و جامعه بر اساس ارزش‌ها شکل گرفته، وهنجارها در جامعه نهادینه می‌شود. امنیت، همه جا را فرا گرفته، نیازهای مختلف مردم به درستی تأمین می‌شود. با رشد عقول، نگاه مردم به دنیا تغییر می‌کند و آن را مقدمه سعادت آخرت قرار می‌دهند. با از بین رفتن کینه‌ها و رذایل، برادری و تعاون و صفا و صداقت، شیرینی خود را به کام انسان‌ها می‌چشانند. طبیعی است که در این زندگی، مرافعه و خصومت و تقابل، به تعامل تبدیل می‌شود. در روایات آمده است:

ولو قد قام قائمنا... لذهب الشحناء من قلوب العباد؛

هنگام قیام قائم، کینه‌ها از دل‌های بندگان، می‌رود.^۱

بررسی روایات مربوط به سیره و روش امام مهدی علیه السلام حاکی از هماهنگی سنت آن حضرت با سنت سایر اهل بیت علیهم السلام است.

از پیامبر اعظم صلی الله علیه و آله نقل شده است:

سنته سنتی یقیم الناس علی ملتی و شریعتی و یدعوهم

الی کتاب ربی عزوجل؛

سیرت و سنت او، سیرت و سنت من است. مردم را بر دین و آیین من به پا خواهد داشت و آنان را به کتاب پروردگارم دعوت می‌کند.^۲

۱. رک: خصال، ص ۶۲۶

۲. بحار الانوار، ج ۵۱، ص ۷۳، ح ۱۹.

از امام صادق علیه السلام نیز آمده است:

ان قائمنا اهل البيت اذا قام لبس ثياب علي عليه السلام و سار بسيرة
علي عليه السلام؛

همانا قائم ما اهل بيت، هنگامی قیام کند، [همچون] لباس
علي عليه السلام می‌پوشد و به سیره علي عليه السلام عمل می‌کند.^۱

در حدیث دیگری از امام صادق علیه السلام نقل شده است:

هنگامی که قائم آل محمد صلوات الله وسلامه عليه قیام کند به [مانند] حکم
کردن حضرت داوود عليه السلام و حضرت سلیمان عليه السلام حکم می
کند؛ [یعنی] بینه و گواه از مردم نمی‌خواهد.^۲

البته این روایات متعدد است. با توجه به سیره این بزرگواران و
تاریخ زندگی ایشان، روشن می‌شود که حرکت حکومتی ایشان بر
اساس دستورات خداوند می‌باشد. خداوند برای رسیدن به اهداف، از
جمله قضاوت عادلانه و دادن حق به صاحبش، راه و روشی قرار داده
است که منطبق بر عقل و فطرت انسانی نیز می‌باشد. البته انبیا و
اولیای خدا در مواردی که صلاح باشد از خارق عادت و علم ویژه
خود نیز بهره می‌برند؛ همان گونه که قضاوت‌های حیرت‌انگیز
امیرالمؤمنین علیه السلام یا حضرت داوود عليه السلام در کتاب‌ها ذکر شده است.

بنابراین، می‌توان نتیجه گرفت قضاوت کردن امام زمان علیه السلام در
زمان ظهور، به همان روشی است که در دین به آنها امر شده است.
البته با توجه به این مطلب که آن حضرت در برخی موارد و بر

۱. کافی، ج ۱، ص ۴۱۱، ح ۴.

۲. بحار الانوار، ج ۵۲، ص ۳۲۰، ح ۲۴.

اساس شرایط، از علم ویژه و خرق عادت نیز بهره خواهد برد. این نکته مهم است که روند دادرسی و قضاوت و صدور حکم و اجرای احکام به گونه‌ای است که حق هر کسی حتماً به وی می‌رسد و خطا و اشتباه در آن راه ندارد. حتی اگر خطایی صورت گرفت، به علت حضور ظاهری امام معصوم و امکان دسترسی به او، اشتباه جبران می‌شود.

گفتنی است قضاوت در زمان ظهور، فقط توسط امام عصر علیه السلام صورت نمی‌گیرد؛ بلکه نمایندگان آن حضرت نیز در مناطق مختلف به این امر مشغول خواهند بود. شاید عدم استفاده از راه‌های عادی قضاوت و استفاده از خرق عادت و علم ویژه، از خصایص حضرت مهدی علیه السلام باشد.

۵۰. آیا جنیان نیز مانند شیعیان به یاری حضرت مهدی علیه السلام می‌آیند؟

قرآن کریم می‌فرماید:

وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ؛

و جن و انس را خلق نکردم مگر برای این که مرا عبادت کنند.

از این آیه استفاده می‌شود که جنیان نیز مانند انسان، دارای تکلیف هستند؛ یعنی دارای عقل، اختیار و اراده بوده، مکلف هستند احکام الهی را اجرا کنند. پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و سلم، پیامبر جن و انس است. خداوند می‌فرماید:

وَحُشِرَ لِسُلَيْمَانَ جُنُودُهُ مِنَ الْجِنِّ وَالْإِنْسِ وَالطَّيْرِ فَهُمْ
يُوزَعُونَ^۱

و سپاهیان سلیمان از گروه جن و انس و مرغان [هر گروه
تحت فرمان رئیس خود] در رکابش گردآورده شدند.

این آیه و آیات مشابه، بیانگر حضور جنیان در کنار انبیا است؛ به
همین دلیل از آنجا که امام زمان عجله الله تعالی فرجه، امام جن و انس است و همان
گونه که انسان‌ها مقابل حضرت تکلیف داشته، باید به تکالیف خود
عمل کنند، جنیان نیز مقابل حضرت تکلیف دارند و طبق روایات،
امام عصر علیه السلام را یاری می‌کنند. در حدیثی از امیرالمؤمنین علیه السلام آمده
است:

خداوند، حضرت مهدی علیه السلام را با جن و شیعیان مخلص
یاری می‌کند.^۲

۵۱. درباره ابعاد انتظار امام مهدی علیه السلام توضیحاتی ارائه کنید؟

ابعاد انتظار از یک منظر عبارت است از:

۱. توانمندی فکری

بناهای فکری اگر بخواهد از تزلزل و انحراف به دور بماند، باید
دارای پایه‌های عمیق و محکم فکری باشد، همان‌گونه که
پیامبر صلی الله علیه و آله می‌فرماید:

لكل شيء دعامة و دعامة هذا الدين الفقه. و الفقيه الواحد

۱. نمل: ۱۷.

۲. ارشاد القلوب، ج ۲، ص ۲۸۶.

اشد علی الشیطان من الف عابد؛

برای هر چیز، پایه‌ای است. اساس دین اسلام، فهم عمیق است و یک فقیه در برابر شیطان، از هزار مسلمان عبادت گزار [بدون شناخت] محکم‌تر و اثر گذارتر است.^۱

بنابراین یکی از ابعاد انتظار، تقویت ریشه‌ها و بنیان‌های فکری شخص است؛ تا توانایی تقابل با آرا و نظرات مکاتب دیگر را داشته باشد.

۲. توانمندی روحی

منتظر باید در زمینه‌های روحی نیز از آمادگی بالایی برخوردار باشد که در کوران حوادث و ناملایمات از پا نیفتد، و ظرفیت وجودی خود را برابر گرفتاری‌ها و مشکلات بالا ببرد.

یکی از یاران امام باقر علیه السلام پرسید: «فرج شما چه هنگام است؟» آن حضرت فرمود: «هیئات، هیئات لاتکون فرجنا حتی تغربلوا ثم تغربلوا یقولها ثلاثا حتی یذهب الکرد و یبقی الصفو؛

هرگز، هرگز، فرج ما نمی‌رسد، تا اینکه غربال شوید، و باز هم غربال شوید، و باز هم غربال شوید تا کدورت‌ها، رفته صفا بماند.^۲

پس منتظر در این دوران پرمخاطره، روحیه خود را در پناه قرآن و عترت علیهم السلام حفظ کرده، با نشاط و بالندگی، چشم به راه امام خوبان خواهد بود.

۱. نهج الفصاحه، ح ۹۰.

۲. اثبات الهداة، ج ۷، ص ۲۴.

۳. برنامه‌ریزی

منتظر، خود باید و جامعه را برای آمدن موعود آماده کرده، و برای استقبال از یوسف زهرا علیها السلام برنامه‌ریزی نماید. این امر، مانند هر کار دیگر، نیازمند طرح و نقشه جامع و تعیین اهداف و ارزش‌ها است.

اینجا است که منتظر می‌تواند زمینه و شرایط را با بینش و آگاهی بیشتر فراهم کرده، در مقابل توفان‌های روزگار بایستد.

۴. توانمندی در عمل

قرآن درباره توانمندی پیامبران در عرصه عمل می‌فرماید:
لقد أرسلنا رسلنا بالبینات و أنزلنا معهم الكتاب و المیزان؛
انبیا، افزون بر بینات، همراه کتاب و میزان بوده‌اند.

در نگرش دینی، افراد با بینش صحیح از آن عمل، به ارزش می‌رسند. انسان منتظر نیز، نیازمند کتاب و میزان است، تا دستورات و تعالیم او را بشناسد و در صورت نیاز، با میزان‌ها و معیارها، راه صحیح را تشخیص دهد.

از منظر دیگر، انتظار دارای ابعاد فردی و اجتماعی است. ابعاد فردی عبارتند از:

الف. تکامل در اصول دین

در این بُعد، انسان منتظر، متوجه مبدأ عالم و خدای جهان می‌شود. انسان منتظر، همواره چشم به راه فرجی است که به قدرت مطلق الهی، تحقق خواهد یافت و او را به عنوان خلیفه خداوند در

زمین و واسطهٔ میان خدا و بندگان می‌داند؛ لذا توجه به او، همواره توجه به خداوند را به همراه دارد.

منتظران، چشم انتظار کسی هستند که همهٔ اوصاف پیامبر ﷺ در او جمع است؛ چرا که از اهل بیت پیامبر ﷺ بوده، به حق، همانام و هم کنیهٔ پیامبر ﷺ است، عدالت را در تمام عالم گسترش می‌دهد می‌گویند: عدالت او مثل عدالت امیرالمؤمنین علی علیه السلام است و در ظهور او، صحبت از رجعت و برگشتن مردگان از قبرها است. پس منتظر در تمام زندگی روزانه خود با تمام اصول دین سر و کار دارد و اثر آن، تقویت عقاید یک منتظر است.

ب. بعد دین‌داری

انتظار باعث می‌شود منتظر در دوران غیبت، در امر دین خود مواظبت بیشتر داشته، از هرگونه سستی و انحراف دوری گزیند. امام صادق علیه السلام می‌فرماید:

برای صاحب این امر غیبتی طولانی است. در این دوران، هر کس باید تقوا پیشه سازد و به دین خود چنگ زند.

ابعاد اجتماعی

الف. امر به معروف و نهی از منکر

با توجه به اینکه رضای امام عصر علیه السلام را در عملی شدن معروف در جامعه و ترک منکرات در میان شیعیان و منتظران می‌دانیم، یک منتظر، مقابل این دو عمل الهی نمی‌تواند بی‌تفاوت باشد. او، نه تنها خود، بلکه تلاش دارد جامعه را به سمت معروف و ترک منکرات

سوق دهد که نتیجه آن، رضایت امام زمان خود خواهد بود.

ب. اخلاق اسلامی

امام صادق علیه السلام می‌فرماید:

هر کس خوش دارد در شمار یاران قائم باشد، باید در عصر انتظار، مظهر اخلاق نیک اسلامی باشد. اگر او پیش از قیام قائم علیه السلام در گذرد، پاداش او مانند کسانی است که قائم را درک کرده، به حضور او می‌رسند.^۱

لذا یک منتظر، با اخلاق اسلامی و زیبای خود، بیانگر روی خوش و معطر امام زمان خود در جامعه خواهد بود.

ج. فرهنگی

در بخش فرهنگی، کسی منتظر واقعی آن حضرت است که علاوه بر خودسازی به دگرسازی نیز بپردازد، تا از این طریق، زمینه ظهور آن حضرت را فراهم کند.

امام باقر علیه السلام به عبدالحمید واسطی فرمود:

به خدا قسم! کسی که خودش را در راه خدا وقف کند، خدای سبحان برای او راه گشایشی قرار می‌دهد. خدا رحمت کند بنده‌ای را که خود را وقف ما کند! خدا رحمت کند بنده‌ای را که امر ما را احیا نماید!....^۲

۱. غیبت نعمانی، ج ۵۲، ص ۱۴۰.

۲. بحار الانوار، ج ۵۲، ص ۱۲۶.

۵۲. انتظار فرج چه فوایدی دارد؟

بعضی از فواید انتظار فرج عبارتند از:

۱. امید: انتظار در انسان امید ایجاد می‌کند. شخصی که منتظر آینده‌ای روشن است، هرگز در مشکلات و سختی‌ها امید خود را از دست نمی‌دهد و برای آنچه وعده داده شده، تلاش می‌کند.
۲. صبر: کسی که منتظر است، اهل صبر و تحمل می‌شود و اگر در راه رسیدن به هدف، به موانعی برخورد کند، بردباری نموده و با یاد امام زمان علیه السلام دوران سخت غیبت را سپری می‌کند.
۳. آمادگی: اگر انسان، منتظر امام خود باشد، خود و جامعه را برای ظهور او آماده می‌کند؛ از گناه و سستی پرهیزداشته، و به دنبال عدالت می‌رود. او شهر و کشور خود را آماده ظهور می‌کند. می‌کوشد عدالت را در جامعه برقرار سازد و سعی می‌کند کارهای ثواب و نیک را ترویج داده، کارهای گناه و بد را بزدايد. تبلور این آمادگی می‌تواند در موارد زیر باشد:
  - الف. خودسازی فردی: کسی که منتظر حکومت مصلح است، خود نیز باید صالح باشد؛ یعنی منتظر واقعی نمی‌تواند نقش تماشاگر داشته باشد؛ بلکه حتماً باید در صف مصلحان باشد. پس نخست باید خودش را اصلاح کند.
  ۲. خودیاری اجتماعی: منتظر، بعد از آنکه خودش را اصلاح کرد، باید درباره دیگران نیز بی‌تفاوت نباشد و در اصلاح آنان نیز بکوشد.
  ۳. غرق نشدن در فساد محیط: وقتی در جوامع، فساد شیوع یافت، انسان منتظر خود را پاک نگه می‌دارد؛ زیرا به اصلاح جهان

امید دارد. تنها در این صورت است که منتظر، دست از تلاش و کوشش برای حفظ پاکی خویش و حتی برای اصلاح دیگران برنخواهد داشت.

۴. پایداری برابر رهبری‌های فاسد و مبارزه با فساد: منتظر واقعی، هیچ‌گاه برابر رهبران فاسد و ستمگر خضوع نکرده و سرتسلیم فرو نمی‌آورد؛ بلکه در مبارزه همیشگی با فساد و حاکمان فاسد به سرمی‌برد و منتظر تشکیل حکومت عدل اسلامی است.

۵۳. اولین شخص بیعت کننده با حضرت، چه کسی است؟

جبرئیل علیه السلام، نخستین کسی است که با آن حضرت دست بیعت می‌دهد. امام صادق علیه السلام می‌فرماید:

هنگامی که خداوند به قائم اجازه خروج و قیام می‌دهد، او از روی منبر مردم را به یاری و ایمان به خود دعوت می‌کند و آن‌ها را به خدا قسم داده، به سوی حقوق الهی دعوت می‌کند. نیز آن‌ها را به اجرای روش و سنت رسول خدا می‌خواند. خداوند تبارک و تعالی جبرئیل را نزد آن حضرت در کنار حطیم [در مکه] می‌فرستد. جبرئیل می‌پرسد: «به چه چیز دعوت می‌کنی؟» آن حضرت پاسخ جبرئیل را می‌دهد. آن‌گاه جبرئیل می‌گوید: «من اولین کسی هستم که با تو بیعت کرده، دعوت تو را می‌پذیرم، دست خود را بده تا بیعت کنم» و دست خود را بر دست «قائم» می‌کشد؛ سپس ۳۱۳ نفر با آن حضرت بیعت می‌کنند و

حضرت در مکه اقامت می‌نماید تا یارانش به ده هزار نفر برسند. آن‌گاه از مکه به سوی مدینه رهسپار می‌شود.^۱

۵۴. آیا با ظهور امام زمان علیه السلام همه انسان‌های کافر کشته خواهند شد و فقط یاران واقعی آن حضرت، باقی می‌مانند؟ آیا افراد دیگری که در مرتبه پایین‌تر ایمانی هستند، باقی نمی‌مانند؟

درباره قتل و کشتار در دوران ظهور، برخی افراط می‌کنند و از امام زمان علیه السلام و یاران او چهره‌ای خشن ارائه می‌دهند. برخی نیز تفریط کرده، می‌گویند: امام، از طریق ولایت و تصرف تکوینی و اعجاز، همه را مطیع می‌کند.

واقعیت، این است که سیاست امام علیه السلام همان سیاست پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله است. گاهی مقتضای عدالت و گستردن آن بر جامعه، این است که دشمنان سرسخت و لجوج را که هرگز با حکومت حق کنار نمی‌آیند، از سر راه بردارند. به یقین، قبل از ظهور و مقارن با آن، ستمگران خون‌ریزی بر جهان حاکمند که از هیچ جنایتی فروگذار نمی‌کنند. در چنین وضعیتی، برابر امامی که برای برپایی عدل و داد قیام می‌کند، بی‌تردید گروه‌های معاندی که دستشان به خون بشریت آلوده شده است و حق مردم را غصب کرده‌اند یا پست و مقامشان به خطر افتاده، مقابل حرکت و نهضت اصلاح‌گرایانه امام، ایستادگی می‌کنند. اینان کسانی هستند که کشته خواهند شد؛ اما کسانی که

۱. منتخب‌الانثر، ص ۵۸۰. در این کتاب یازده حدیث در موضوع بیعت با امام زمان علیه السلام و کیفیت آن آمده است.

چنین نیستند، هر چند مسلمان نباشند، کشته نخواهند شد. بر اساس روایات، امام زمان عجل الله فرجه برابر اهل کتاب (یهود و نصارا) نیز سیاست نرمش و مدارا را در پیش خواهد گرفت. در ابتدای امر، اهل کتاب، با پرداخت جزیه، در حکومت حضرت، به صورت مسالمت‌آمیز زندگی می‌کنند؛^۱ اما بعد از اتمام حجت و برطرف شدن موانعی که بر سر راه هدایت و ایمان افراد وجود دارد و تشکیل مدینه فاضله و زمینه بسیار مناسبی که در جهت رشد و شکوفایی ایمان و فطرت الهی انسان‌ها مهیا می‌شود، عده بسیار زیادی ایمان می‌آورند و دیگر کسی گمراه باقی نمی‌ماند، مگر افراد لجوج که در عین تمام‌شدن حجت، کفر می‌ورزند. این افراد عنود و لجوج، محکوم به فنا هستند. خلاصه سخن اینکه در آغاز ظهور، به جز افراد عنود و ظالمی که برابر عدالت حضرت می‌ایستند، کسی کشته نخواهند شد، حتی از کفار؛ اما در دوران شکوفایی علم و ایمان و مدینه فاضله و عدل مهدوی، دیگر بهانه‌ای برای کفر و نپذیرفتن اسلام باقی نمی‌ماند. حضرت مهدی عجل الله فرجه مظهر رحمت پرودگار است. او می‌آید تا با ظهورش بشریت را از شرک و فساد و حکومت ستمگران نجات دهد و انسان‌ها در سایه حکومت عدل او، راه راستی را طی کنند؛ بنابراین در زمان ظهور و حاکمیت او، به جز یارانش، افراد بسیاری از مردمان به حیات خود ادامه داده، تحت راهنمایی‌های او به سمت خیر و صلاح گام برمی‌دارند.

۱. بحارالانوار، ج ۵۲، ص ۳۷۶ و ۳۷۱. «ابوبصیر می‌گوید: به امام صادق ع عرض کردم: «صاحب الامر با اهل ذمه، یهود و نصارا چه خواهد کرد؟» فرمود: «مانند پیامبر اکرم ص با آنان مصالحه می‌کند. آن‌ها هم با کمال خواری جزیه می‌دهند.»

۵۵. مطابق حدیث پیامبر گرامی اسلام صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ که فرمود: «من مات و لم يعرف امام زمانه مات ميتة جاهلية» چرا نشناختن امام، مرگ جاهلی را به دنبال خواهد داشت؟

ابتدا لازم است به خود حدیث توجه شده، پیام‌هایی که از آن قابل برداشت است، مورد توجه قرار گیرد.

پیامبر اکرم صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ در این حدیث شریف، با به کار بردن عبارت «امام زمانه»، هم به حقیقت و ماهیت مقام امام اشاره می‌فرماید و هم به وجود امام در هر زمان. «امام» کسی است که پس از پیامبر در جایگاه او قرار گرفته، وظایف پیامبر را در رهبری و هدایت مردم بر عهده دارد. او حافظ و نگه دارنده دین به صورت کامل و مفسر و مبین آیات الهی متناسب با نیاز مردم است. او همانند پیامبر، شخصی معصوم و تربیت یافته پروردگار است که بر قلوب انسان‌ها احاطه داشته، عهده دار تزکیه و تهذیب نفوس آنان است. او کسی است که با آشنایی کامل از مقررات دین، باید در رأس حکومت جامعه انسانی قرار گیرد، تا اجتماع بشری را به درستی رهبری کند و محیطی اسلامی و سالم برای رشد و تعالی افراد فراهم آورد. بلندی مقام امامت از آنجا روشن می‌شود که خداوند آن را «عهد» خود دانسته و از دسترسی انسان‌های ظالم به دور داشته است. قرآن می‌فرماید:

وَ إِذِ ابْتَلَىٰ إِبْرَاهِيمَ رَبُّهُ بِكَلِمَاتٍ فَأَتَمَّهُنَّ قَالَ إِنِّي جَاعِلُكَ لِلنَّاسِ إِمَامًا قَالَ وَمِنْ ذُرِّيَّتِي قَالَ لَا يَنَالُ عَهْدِي الظَّالِمِينَ؛

و چون پروردگار ابراهیم، او را با کلماتی بیازمود، و وی همه را به انجام رسانید. [خدا به او] فرمود: «من تو را

پیشوای مردم قرار دادم». [ابراهیم] پرسید: «از دودمانم [چطور]؟» خداوند فرمود: «پیمان من به پیدادگران نمی‌رسد.»^۱

کلمه «ظالم» در آیه شریف، مطلق بوده و شامل هر نوع ظلم و گناه، حتی ظلم به نفس می‌شود و تمام عمر انسان را در بر می‌گیرد؛ از این رو امام باید فردی معصوم از هر نوع خطا در طول حیات خود باشد.

پیامبر ﷺ نشناختن چنین امامی را مساوی با مرگ جاهلی قرار داده است؛ مرگی که کفر و جهالت و ضلالت از مشخصه‌های آن است. نقطه مقابل مرگ، حق و راستی و حرکت طبق خواست او و بر اساس دین او است. حال که نشناختن امام، مرگ غیر دینی است، پس شناختن او و پیروی از او، باعث می‌شود مرگ انسان طبق دین باشد و ختم به خیر و سعادت شود. روشن است که امام باید تجسم کامل دین خدا باشد؛ به عبارت دیگر، اسلام و قرآن ناطق باشد. اکنون روشن می‌شود که علاوه بر شناخت شخص امام از نظر اسم و نسب، باید به بُعد شخصیتی او که همان حقیقت ولایت و امامت است، توجه نمود.

۵۶. تعداد امامان و امر امامت به ویژه مهدویت، در روایات چگونه مطرح شده است؟

روایات متعددی در منابع معتبر وجود دارد که طبق آن‌ها از پیامبر صلی الله علیه و آله درباره تعداد امامان علیهم السلام آمده است: خلفا و امامان پس از من دوازده نفرند. شیخ طوسی ۲۵ روایت از منابع شیعه و سنی برای اثبات این مطلب در کتاب *الغیبة* می‌آورد.^۱ اسود بن سعید همدانی نیز نقل می‌کند:

شنیدم جابر بن سمره می‌گفت که شنیدم رسول خدا می‌گفت: «بعد از من، دوازده خلیفه و امام، خواهد بود که همه از قریش هستند». ^۲ وقتی حضرت محمد صلی الله علیه و آله به خانه برگشت، قریش پیش او آمده، گفتند: «پس از آن، چه خواهد شد؟» فرمود: «سپس هرج و مرج خواهد بود». ^۳

در حدیث دیگری از جابر بن عبد الله انصاری آمده است:

محضر حضرت فاطمه زهرا علیها السلام مشرف شدم. مقابلش لوحی بود که نام‌های جانشینان پیامبر صلی الله علیه و آله دیده می‌شد. شمردم، دوازده اسم بود و ^۴ آخرین آنان قائم بود. سه اسم از آن‌ها محمد و چهار اسم آن‌ها علی بود.^۱

۱. ر.ک: غیبت، ص ۱۲۶-۱۵۶.

۲. «... عن الأسود بن سعید الهمدانی، قال سمعت جابر بن سمره يقول: سمعت رسول الله صلی الله علیه و آله يقول: «يكون بعدی اثني عشر خلیفه، کلهم من قریش»، قال: فلما رجعت إلی منزله أتته قریش فقالوا: «ثم یكون ماذا؟» فقال: «ثم یكون هرج».

۳. همان، ص ۱۲۷ و ۱۲۸.

۴. عن ابی جعفر علیه السلام، عن جابر بن عبد الله الانصاری قال: «دخلت علی فاطمه علیها السلام و بین یدیها

بر این اساس می‌توان گفت فقط شیعه امامیه، توفیق درک مفهوم این گونه احادیث را داشته‌اند و در شناختن تعداد خلفای بعد از رسول ﷺ به فهمی صحیح نائل شده‌اند.

آیت الله مکارم شیرازی در این باره می‌نویسد:

این احادیث که در بعضی، عزت اسلام را در گرو دوازده خلیفه و در بعضی دیگر، بقاء و حیات دین را تا قیامت، در گرو آن دانسته و همه را از قریش و در بعضی، همه را از بنی هاشم معرفی کرده، بر هیچ مذهبی از مذاهب اسلامی، جز مذهب شیعه، تطبیق نمی‌کند؛ چرا که توجیه آن، طبق اعتقاد اهل تشیع کاملاً روشن است؛ در حالی که علمای اهل سنت در توجیه آن، گرفتار بن بست شدیدی شده‌اند. آیا منظور، خلفای چهارگانه نخستین، به اضافه خلفای بنی امیه و بنی عباس می‌باشد؟ در حالی که می‌دانیم، نه تعداد خلفای نخستین دوازده نفر بوده، نه به انضمام بنی امیه و نه بنی عباس. این عدد دوازده، با هیچ حسابی تطبیق نمی‌کند. به علاوه میان خلفای بنی امیه، کسانی مثل «یزید» و در میان بنی عباس، کسانی همچون «منصور دوانیقی» و «هارون الرشید»، بودند که در ظلم و استکبار و جنایت اینها، احدی تردید ندارد و ممکن نیست آن‌ها به عنوان خلفای پیامبر و مایه عزت و سربلندی اسلام محسوب

....→
[لوح مکتوب] فيه أسماء الأوصياء فعددت اثني عشر آخرهم القائم، ثلاثة منهم محمد و اربعة منهم علي.

۱. کمال الدین، ص ۲۶۹.

شوند! هر قدر معیارها را نیز ساده فرض کنیم، باز آنها قطعاً بیرونند. از این‌ها که بگذریم، عدد دوازده را، در هیچ مورد جز ائمه دوازده‌گانه شیعه نمی‌یابیم.^۱

۵۷.. آیا میان «جهانی شدن» و «جهانی سازی» فرقی هست؟ آیا این روند، به حکومت حضرت منتهی می‌شود یا خیر؟

جهانی شدن، یعنی حرکت همهٔ جوامع به سوی جهانی وحدت یافته که همه چیز در سطح جهانی آن، مطرح می‌شود. در حقیقت، جهانی شدن به معنای آزادی مطلق کسب و کار، برداشته شدن همهٔ موانع جریان یافتن سهل و آسان سرمایه و نفوذ آن در همهٔ عرصه‌ها، حرکت روان اطلاعات و امور مالی و خدماتی، تداخل فرهنگ‌ها، آن هم به سوی یکسان شدن است. تمام این امور در مقیاس جهانی رخ می‌دهد و هدف آن، دستیابی به بازار واحد جهانی فارق از موانع تولید و سرمایه گذاری و خدمات و اشتغال خواهد بود.

در این پروسه، جهانی شدن اقتصاد، مهم بُعد است و سیاست و فرهنگ تا حد زیادی تحت تأثیر نظام سرمایه داری می‌باشد. همچنین جهانی شدن، یک روند و حرکت تدریجی، طبیعی و تکاملی برای ایجاد جهانی با ارزش‌های مشترک و احترام به مبانی فرهنگی دیگران است. امروزه این روند طبیعی به سوی اهداف خاص اقتصادی، سیاسی، نظامی و فرهنگی قدرت‌های سلطه جو سوق داده شده است.

۱. پنجاه درس اصول عقاید برای جوانان، ص ۳۰۳.

قدرت‌های پیشرفته غربی و صاحبان شرکت‌های بزرگ اقتصادی تجاری و ... این روند را در خدمت منافع خود گرفته، به نوعی خود را به این فرایند طبیعی (جهانی شدن) تحمیل کرده‌اند. آن‌ها به نوعی جهانی کردن را به میل خود و در جهت اهداف خود پدید آورده، سیر طبیعی آن را دچار انحراف کرده‌اند. به این پروژه جدید «جهانی‌سازی» گفته می‌شود.

به عبارت دیگر جهانی شدن یک سیر و روند طبیعی برای حرکت جوامع به سوی فناوری پیشرفته و استفاده بهینه از قابلیت‌های علمی و طبیعی در پرتو استعدادهای انسانی است؛ اما وقتی این حرکت و روند طبیعی در اختیار تفکر عده‌ای خاص قرار گیرد و به نوعی با اعمال اراده، این مسیر طبیعی را به سوی اهداف خاص و از پیش تعیین شده سوق دهند، این حرکت را از جهانی شدن به جهانی‌سازی تبدیل کرده‌اند؛ برای مثال می‌توان از «انرژی اتمی» را که در اختیار قدرت‌های خاصی قرار دارد، نام برد. امروزه جهانی‌سازی دقیقاً همان غربی‌سازی و آمریکایی‌سازی است؛ یعنی تحت سلطه قرار دادن کل جهان از سوی آمریکا با در اختیار گرفتن اهرم‌های تعیین کننده در اقتصاد جهانی و سیاست جهانی. در نهایت، فرهنگ آمریکایی به عنوان یک پروژه نهایی در دستور کار قرار می‌گیرد.

قابل توجه، اینکه می‌توان حکومت جهانی حضرت مهدی علیه السلام را در راستای جهانی شدن تلقی کرد و در صورت عدم انحراف اساسی در مسیر آن، می‌توان آن را منتهی به حکومت عدل جهانی حضرت

مهدی علیه السلام دانست که حاکمیت عدالت در همه ابعاد سیاسی، فرهنگی، اقتصادی و ... است؛ اما جهانی‌سازی که برنامه‌ای بر اساس منافع و اهداف قدرت‌های سلطه در جهان است، به هیچ وجه نمی‌تواند با حکومت مهدوی و اهداف و برنامه‌های آن هماهنگ باشد؛ بلکه یکی از اهداف اساسی حکومت جهانی حضرت مهدی علیه السلام قطع هرگونه سلطه فرهنگی، سیاسی، نظامی و اقتصادی از سوی قدرت‌های استعمارگر و ظالم در جهان خواهد بود.

در نتیجه باید گفت حکومت جهانی حضرت مهدی علیه السلام بنا بر آیات و روایات، حتمی است؛ لذا اگر جهانی شدن به آن سمت حرکت کند، حضرت برای تشکیل حکومت جهانی خود، موانع کمتری دارد و گرنه حضرت برای این کار بزرگ، موانع بیشتری سر راه خود خواهد داشت.^۱

۱. برای مطالعات بیشتر درباره جهانی شدن، رک: الف. کتاب‌ها

- جهانی شدن، فرهنگی آزمونی برای تمدن‌ها؛ ژرارلو کلو، ترجمه سعید کامران؛
- آینده جهان، رحیم کارگر؛

- جهانی شدن قتل عام اقتصادی؛ فریبرز رئیس دانا؛

- جهانی شدن قدرت و دموکراسی؛ مارک پلاتنر، ترجمه سیروس فیضی؛

- بزرگان و بازندگان جهانی شدن؛ لستر تارو، ترجمه مسعود کرباسیان؛

- جهانی شدن و جنگ؛ ترجمه لطفعلی سمینو؛

- فصلنامه انتظار، شماره ۶، مقاله «جهانی شدن و حکومت حضرت مهدی علیه السلام»؛

- فصلنامه انتظار، شماره ۷، مقاله «جهانی شدن و مقایسه آن با حکومت واحد جهانی حضرت مهدی علیه السلام»؛

- فصلنامه انتظار، شماره ۱۴، مقاله «جهانی‌سازی، عدالت اقتصادی و مهدویت»؛

- جهانی‌سازی، دکتر سید رضا نقیب سادات؛

۵۸. ظهور، چگونه می‌تواند خاستگاه ارادی داشته باشد؟

تحقق این امر، دلایل مختلفی دارد؛ از جمله اینکه: در فطرت انسان‌ها، حق طلبی و عدالت خواهی نهفته شده است. در درون جان و خمیرمایه آنان رشد و تعالی، مهر ورزی و نیک خواهی، آسایش و آرامش همگانی، بیزاری از ظلم و فریب کاری، نفرت از تباهی و آلودگی نهادینه شده است. انسان‌ها، واقعاً زیبایی و رفاه را برای همه خواسته، از مشکلات و کاستی‌های دیگران رنج می‌برند؛ لذا هنگام بروز بلاها، به یاری یک دیگر برمی‌خیزند. طبیعی است انسانی که دارای حیات اجتماعی است، زمانی می‌تواند به امیال فطری خود پاسخ دهد که جامعه، تحت مدیریت صحیح قرار گیرد. آدمی وقتی می‌بیند مکتب‌های دست ساز بشر و حاکمیت انسان‌های بریده از

→

- جهانی شدن و دین، دبیرخانه دین پژوهان کشور؛

- جهانی شدن و مخالفان آن، مسعود کرباسیان؛

- تحولات جهانی در اندیشه‌های امپراطوری جدید، محمد کاظم؛

- گریز از یکسان سازی جهانی، دکتر محمد مددپور؛

- تهاجم یا تفاوت فرهنگی، دکتر بلخاری؛

- پایان تاریخ، محمود رضوی؛

- سال دو هزار، چهار گفت‌وگو در مورد آخرالزمان، حسن مرتضوی؛

- پیشوای آخرالزمان، شفیعی سروستانی، بلخاری؛

ب. پایان نامه‌ها

- حکومت جهانی حضرت مهدی و جهانی شدن، شهریار نجف پور؛

- بررسی ویژگی‌های عمده جامعه جهانی در حکومت فراگیر حضرت مهدی علیه السلام، مهدی

همتی؛

- ویژگی‌های حکومت جهانی حضرت مهدی علیه السلام، سید عبد اللطیف سجادی؛

منابع فوق در کتابخانه مرکز تخصصی مهدویت قم موجود است.

خدا، نه تنها نتوانسته‌اند محیط مطلوب را فراهم آورد؛ بلکه با فراوانی ظلم و فساد، دردهای بی‌شماری را بر او تحمیل کرده‌اند، از درون جان، آرزو می‌کند که روزی انسان کامل بیاید و در سایه سار حکومتش، حقیقت زیبایی خویش را جلوه‌گر سازد؛ بنابراین ظهور امام مهدی علیه السلام امری است که فطرت، آن را می‌طلبد و خداوند در پاسخ به این نیاز فطری، ظهور منجی را نوید داده است.

اگر از راه عقل بخواهیم به این مطلب بنگریم، می‌توانیم بگوییم: یکی از صفات زیبای الهی، لطف است. هر جا فیض الهی امکان داشته باشد، لطف او می‌طلبد که این فیض را برساند؛ از این رو امامت — طبق تعریف شیعه — پس از رحلت پیامبر صلی الله علیه و آله معنا پیدا می‌کند؛ چرا که وجود امام و راهبری او، انسان را به خدا نزدیک‌تر و از معصیت دورتر می‌کند. حال اگر مردم به گونه‌ای آماده پذیرش مدیریت و حاکمیت امام معصوم شدند، تا در سایه حکومت او، به سوی تعالی و قرب الهی حرکت کنند، لطف خدا می‌طلبد ظهور چنین فردی را رقم بزند.

۵۹. آیا صحیح است که در عصر ظهور، پستی و بلندی‌های زمین رفع شده، بُعد مسافت، مانع دید نخواهد شد؟

مرور روایات مهدویت نشان می‌دهد موانع ظهور امام دوازدهم علیه السلام رو به کاهش نهاده است و در آستانه ظهور، به طور کامل از بین خواهند رفت؛ به همین لحاظ می‌توان از مضمون سؤال که از روایات مهدویت برداشت شده است، چنین استفاده نمود بینش و بصیرت

جامعه افزایش می‌یابد و از جایگاه امام عصر علیه السلام آگاهی می‌یابند و به بهترین شکل او را حس می‌کنند؛ گویی او را می‌بینند و مانعی از شناخت امام پیش روی جامعه قرار نمی‌گیرد. در حدیثی از امام صادق علیه السلام آمده است:

وهو الذی تطوی له الأرض ویذل له کل صعب؛^۱

حضرت مهدی علیه السلام همان شخصیتی است که زمین برای او به حرکت در می‌آید و مانعی مقابل ظهور او تاب نمی‌آورد. طبق این روایت، می‌توان گفت حرکت زمین کنایه از پذیرش حکومت آن حضرت در حد گسترده و نامحدود است؛ چرا که با ارتقاء دیدگاه جامعه و رشد فکری انسان‌ها، مقابل اندیشه مهدویت و حکومت امام دوازدهم علیه السلام مقاومت نخواهد شد. گویی همه پستی و بلندی‌های آن کنار رفته‌اند تا جامعه شاهد تحقق عدالت در سرتا سر جهان باشد؛ به همین روی تعبیر روایت، کنایه از فراگیر بودن حکومت امام دوازدهم علیه السلام و ظهور او خواهد بود. بعید می‌نماید در عصر ظهور، ظاهر زمین تغییر یافته، پستی و بلندی آن دچار تحول غیر طبیعی شود.

۶۰. ولادت امام دوازدهم علیه السلام چگونه اثبات می‌شود؟

ولادت امام دوازدهم علیه السلام از منظر شیعیان آن حضرت امری مسلم به شمار می‌آید؛ شهادت شاهدانی چون حضرت حکیمه خاتون دختر

۱. رک: کمال الدین، ص ۳۷۸.

امام جواد علیه السلام گواه این ادعاست.^۱ از آن جا که ولادت امام دوازدهم علیه السلام به صورت پنهانی انجام گرفت بیم آن بود که شیعیان در شناخت آخرین حجّت پروردگار به اشتباه و گمراهی گرفتار آیند. امام عسکری علیه السلام وظیفه داشت تا فرزند خود را به گروهی از بزرگان شیعه و افراد مورد اعتماد معرفی کند تا آنان نیز خبر ولادت او را به دیگر پیروان اهل بیت علیهم السلام برسانند و بدین ترتیب ضمن معرفی آن بزرگوار، تهدیدی نیز متوجّه وجود آن آخرین سفیر حق نگردد.

«احمد بن اسحاق» که از بزرگان شیعه و پیروان ویژه امام یازدهم علیه السلام است می‌گوید:

خدمت امام عسکری علیه السلام شرفیاب شدم و می‌خواستم در مورد امام پس از او سؤال کنم؛ ولی پیش از آن که سخنی بگویم فرمود: «ای احمد! همانا خدای متعال از آن زمان که آدم را آفریده، زمین را از حجّت خود خالی نگذاشته است و تا قیامت نیز چنین نخواهد کرد! به واسطه حجّت خدا، بلا از اهل زمین برداشته می‌شود و [به برکت وجود او] باران باریده و بهره‌های زمینی بیرون می‌آید.»

عرض کردم: ای پسر رسول خدا! امام و جانشین پس از شما کیست؟! آن حضرت با شتاب به درون خانه رفت و بازگشت در حالی که پسری سه ساله که رویش همانند ماه تمام می‌درخشید بر دوش خویش داشت و فرمود: «ای احمد بن اسحاق! اگر نزد خدای متعال و حجّت‌های او گرامی نبودی، این پسر را به تو نشان نمی‌دادم!

همانا او هم نام و هم کنیه رسول خداست و کسی است که زمین را از عدل و داد پر می‌کند همان گونه که از ظلم و ستم پر شده باشد.»

گفتم: سرور من! آیا نشانه‌ای هست که قلبم به آن آرام گردد؟!
[در این هنگام] آن کودک، لب به سخن گشود و به زبان عربی روان گفت:

«أَنَا بَقِيَّةُ اللَّهِ فِي أَرْضِهِ وَالْمُنْتَقِمُ مِنْ أَعْدَائِهِ... مِنْ بَقِيَّةِ اللَّهِ فِي أَرْضِهِ...»
که از دشمنان خدا انتقام خواهم گرفت؛ ای احمد بن اسحاق، پس از این که با چشم خود می‌بینی در پی نشانه مباش!!»

احمد بن اسحاق گوید: پس [از شنیدن این سخنان] با شادمانی از خانه امام علیه السلام بیرون شدم...^۱

همچنین محمد بن عثمان^۲ و چند تن دیگر از بزرگان شیعه نقل می‌کنند: چهل نفر از شیعیان نزد امام یازدهم گرد آمدیم. آن حضرت، فرزندش را به ما نشان داد و فرمود: «پس از من، این امام شما و جانشین من است. از او فرمان برید و بعد از من در دین خود پراکنده نشوید که هلاک خواهید شد و [بدانید که] پس از امروز او را نخواهید دید...»^۳

گفتنی است که یکی از برنامه‌های دینی و سنت‌های سفارش

۱. کمال الدین، ج ۲، باب ۳۸، ح ۱، ص ۸۰

۲. او دومین نائب خاص امام مهدی علیه السلام در دوره غیبت صغری است که در بخش غیبت، شرح حال او خواهد آمد.

۳. کمال الدین، ج ۲، باب ۴۳، ح ۲، ص ۱۶۲.

شده، عقیقه کردن و ولیمه دادن برای نوزاد است و آن کشتن گوسفند و طعام دادن به گروهی از مردم است که برای سلامتی و طول عمر فرزند تأثیر فراوان دارد. امام حسن عسکری علیه السلام بارها برای فرزندش عقیقه کرد^۱ تا ضمن عمل به این سنت نیکوی پیامبر صلی الله علیه و آله گروه‌های بسیاری از شیعیان را از ولادت امام دوازدهم آگاه سازد. محمد بن ابراهیم گوید:

امام عسکری علیه السلام برای یکی از شیعیان خود، گوسفند سر بریده‌ای فرستاد و فرمود: «این از عقیقه فرزندم «محمد» است.»^۲

۶۱. سیمای جهان در دوران پیش از قیام حضرت مهدی علیه السلام چگونه خواهد بود؟

جهان در آستانه ظهور را می‌توان چنین تصور کرد: گروهی از مردم برای کسب منافع بیشتر، به ظلم و ستم رو می‌آورند. اینان برای به دست آوردن امکانات بیشتر از هیچ جنایتی روی گردان نبوده، به استثمار مردم اقدام می‌کنند.^۳ در کنار استفاده از ابزار ظلم، فساد را نیز در جامعه رواج می‌دهند. آنان می‌کوشند با فریب مردم و کشاندن آنان به ورطه فساد، حاکمیت ظالمانه خود را ادامه دهند و در این راستا عده‌ای را به دامن فساد می‌کشانند؛ در نتیجه: وضع حکومت‌ها، استبدادی^۴ و افراد آن، فاسد و ظالم‌هستند و حکومت‌ها

۱. همان، باب ۴۲.

۲. همان، ص ۱۵۸.

۳. ملاحم، ص ۷۷.

۴. غیبت نعمانی، ص ۲۵۳؛ غیبت طوسی، ص ۲۷۴.

ضعیف و زودگذر و متزلزلند.

از اسلام و قرآن فقط اسمی باقی می‌ماند و مساجد زیبا، اما بدون جمعیت، فراوان است.^۱

عواطف انسانی ضعیف می‌شود و رحم و دلسوزی وجود ندارد. انواع فسادهای اخلاقی به صورت علنی و بدون نهی و جلوگیری در جامعه انجام می‌شود.^۲

ترس و اضطراب، فراگیر و راه‌ها ناامن می‌شود. جنایتهای هولناک صورت می‌گیرد و مردم، آرزوی مرگ می‌کنند. مرگ‌های ناگهانی و زلزله و جنگ و فتنه و بیماری و مرگ زیاد می‌شود.^۳

باران و محصولات کشاورزی کاهش یافته و رودها و چشمه‌ها خشک می‌شوند و گرانی و فقر و گرسنگی و عدم رونق تجارت و بازار، بیداد می‌کند.

در مقابل این گروه، برخی دیگر از مردم که دین را ضامن سعادت، و دولت امام مهدی علیه السلام را شایسته جامعه و منزلت انسان‌ها می‌دانند، ضمن تقویت درونی باورهای دینی، زمینه‌سازی برای دوران ظهور را سرلوحه برنامه‌های خود قرار می‌دهند. آن‌ها سعی می‌کنند مردم را با امام مهدی علیه السلام و واقعیت‌های حکومت او آشنا کنند تا آماده پذیرش ظهور شوند.^۴

۱. بحار الانوار، ج ۵۲، ص ۳۳۳.

۲. همان، ص ۳۸۰.

۳. همان.

۴. احتجاج، ج ۲، ص ۲۶۰؛ بحار الانوار، ج ۲، ص ۶.

در آستانه ظهور، حرکت این دو گروه به اوج می‌رسد و هریک با تلاش فراوان می‌کوشند مردم را با خود هم‌رأی کنند. نتیجه این تقابل، خواست عمومی مردم برای ظهور است.^۱

برابر با روایات مهدویت قطع به یقین خواسته مهدی یاوران تحقق می‌یابد.

۶۲. پیشرفت و شکوفایی علمی و معنوی در دوران ظهور حضرت مهدی علیه السلام چگونه خواهد بود؟

درباره شکوفایی و پیشرفت در جامعه پس از ظهور، به صورت عام و کلی به چند گزینه می‌توان اشاره کرد:

۱. اجرای دستورات اسلام با عمل به کتاب خدا و احیای سنت پیامبر صلی الله علیه و آله و از بین بردن بدعت‌ها.

امیرالمؤمنین علیه السلام فرمود:

[حضرت مهدی] آنچه از کتاب و سنت مرده است را زنده می‌کند.^۲

امیرالمؤمنین علیه السلام درباره آموزش قرآن؛ فرمود:

گویی شیعیانم را می‌بینم که در مسجد کوفه، گرد آمده‌اند و با برپایی چادرهایی، قرآن را به همان ترتیبی که نازل شده است، به مردم آموزش می‌دهند.^۳

۱. احقاق الحق، ج ۱۳، ص ۳۲۴.

۲. نهج البلاغه، خطبه ۱۳۸.

۳. همان، ج ۵۲، ۳۶۴.

همچنین آن حضرت درباره توجّه به عبادت فرمود:
 مردم در روزگار مهدی به عبادت و دین، روی می‌آورند و
 نماز را به جماعت برگزار می‌کنند.^۱
 درباره رشد اخلاق و صفات پسندیده و از بین رفتن رذایل و
 صفات ناپسند، از امیرالمؤمنین علیه السلام چنین نقل شده است:
 هنگامی که قائم ما قیام کند، کینه‌های بندگان از یک دیگر
 از دل‌هایشان زدوده می‌شود.

در روایتی امام باقر علیه السلام فرمود:
 هنگامی که قائم ما قیام کند، دستش را بر سر بندگان می
 گذارد و اخلاقشان را به کمال می‌رساند.^۲

۲. شکوفایی علم و دانش

امام صادق علیه السلام می‌فرماید:

دانش، ۲۷ حرف است و همه آنچه پیامبران آورده‌اند، فقط
 دو حرف از آن است و مردم تا کنون جز با آن دو حرف
 با حرف‌های دیگر آشنایی ندارند. هنگامی که قائم قیام کند،
 ۲۵ حرف دیگر را بیرون می‌آورد و میان مردم، نشر و
 گسترش می‌دهد. آن دو حرف را نیز ضمیمه کند و مجموع
 ۲۷ حرف را میان مردم گسترش می‌دهد.^۳

امام باقر علیه السلام درباره فراگیری حکمت فرمود:

۱. عقد الدرر، ص ۱۵۹.
 ۲. بحار الانوار، ج ۵۲، ص ۳۳۶.
 ۳. همان.

در روزگار مهدی علیه السلام به اندازه‌ای به شما حکمت و فهم داده می‌شود که یک زن در خانه‌اش، طبق کتاب خدا و سنت پیامبر قضاوت می‌کند.^۱

نیز فرمود: در زمان او به شما حکمت داده می‌شود.^۲

۳. امنیت فراگیر در عرصه‌های مختلف

خداوند می‌فرماید:

وليبذلنهم من بعد خوفهم امنأ؛ ترسشان را به امنیت و آرامش مبدل می‌کند.^۳

۴. اقتصاد شکوفا و سالم

امام صادق علیه السلام فرمود: «در دولت مهدی علیه السلام ربا از بین می‌رود».^۴
درباره عمران و آبادی، امام باقر علیه السلام فرمود:

در زمان حکومت مهدی علیه السلام روی زمین، ویرانه‌ای باقی نمی‌ماند، مگر آنکه آباد می‌شود».^۵

همچنین محصولات کشاورزی فراوان می‌شود.

پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم فرمود:

رودخانه‌ها، پر از آب می‌شوند و چشمه‌سارها به جوشش آمده، لبریز می‌گردند. زمین، چند برابر محصول می‌دهد.^۶

۱. همان، ج ۵۲، ص ۳۵۲.

۲. همان.

۳. نور: ۵۵.

۴. منتخب الاثر، ص ۴۷۴.

۵. همان، ص ۶۰۶.

۶. بحار الانوار، ج ۵۲، ص ۳۰۴.

۵. سلامتی جسم و روان

امام باقر علیه السلام فرمود: هر کس قائم را درک کند، اگر به بیماری دچار شود، شفا یابد و چنانچه دچار ناتوانی باشد، توانا و نیرومند شود.^۱

۶۳. وظیفه جامعه اسلامی در برابر اخباری که از سوی حضرت مهدی علیه السلام می‌رسد، چیست؟

خبرهایی که از ناحیه حضرت مهدی صادر می‌شود، بر دو گونه‌اند: دسته اول خبرهایی هستند که به صورت مکتوب، ثبت و ضبط شده است. صحت و سقم این گونه اخبار با سنجش و بررسی آنها در علم حدیث شناسی و علم رجال، مشخص خواهد شد. دسته دوم، خبرهایی‌اند که در هیچ یک از منابع حدیثی و روایی یافت نمی‌شود و چه بسا به صورت یک ادعا مطرح شوند. در این صورت چنانچه این خبر مطابق آموزه‌های مهدوی، هماهنگ با آیات قرآن و سنت و سیره و روش و منش اهل بیت علیهم السلام و نیز قابل تطبیق با واقعیات تاریخی باشد، می‌توان آن را پذیرفت لکن همان‌گونه که از ناحیه امام دوازدهم علیه السلام توصیه شده است؛ شایسته است منتظران آن حضرت در این‌گونه موارد به علما مراجعه نمایند.^۲ در غیر این صورت، دلیلی بر پذیرش آنها وجود ندارد. امام صادق علیه السلام در پاسخ سؤال مفضل بن عمر از کیفیت برخورد با این گونه ادعاها فرمود:

۱. همان، ج ۵۲، ص ۳۳۵.

۲. کمال الدین، ص ۴۸۴.

هرگاه شخصی مدعی مهدویت شد، از او چیزهایی را سؤال کنید که مانند او پاسخ می‌دهد (با مقایسه پاسخ او نسبت به کلام امام علیه السلام او را مورد سنجش قرار دهید).^۱

بنابراین بایسته است اخبار با آموزه مهدویت مقایسه شوند. چنان چه هماهنگی بین این گونه اخبار و آموزه مهدویت نباشد، دلیلی بر پذیرش آنها وجود ندارد. شایان ذکر است در نظر گرفتن ویژگی‌های شخصی حضرت برای تشخیص چهره مدعی از چهره واقعی نیز لازم است؛ چرا که ممکن است در پاره‌ای موارد، سخنی هماهنگ با مهدویت از سوی غیر امام صادر شود. به همین لحاظ هوشیاری در این گونه اخبار نیز زینت بخش فراست و زیرکی منتظران خواهد بود

۶۴. در نامه حضرت مهدی علیه السلام به شیخ مفید به چه مطالبی اشاره شده است؟

نامه‌های حضرت به شیخ مفید که در منابع شیعی نقل شده، سه مورد است که یکی در صفر ۱۰۴۱۰ ق و دیگری در شوال ۱۲۴۱۲ ق و توقیع سوم، در ذیحجه ۱۲۴۱۲ ق صادر شده است. در توقیع سوم آمده است:

«اما بعد، سلام بر توای دوست با اخلاص در دین که در اعتقاد به ما از روی علم و یقین امتیاز داری! در منظر تو، خداوندی را که جز او خدایی نیست، سپاس گزارده و از

۱. ر.ک: کافی، ج ۱، ص ۳۴۰.

[سوی] او بر آقا و مولا و پیامبرمان حضرت محمد صلی الله علیه و آله و سلم و نیز خاندان پاکش درود و رحمت فرستادیم.

تو را - که برای یاری حق، [کار می‌کنی] خداوند توفیقت را دوام بخشد و پاداشت را به سبب سخنانی که با صداقت از جانب ما می‌گویی، افزون گرداند - آگاه می‌کنیم که به ما اجازه داده شده که تو را به شرافت مکاتبه مفتخر سازیم و موظف کنیم که آنچه به تو می‌نویسیم به دوستان ما که نزدت هستند، برسانی. تا خداوند به اطاعت از خود گرامی‌شان بدارد و با حراست و عنایت خود، امورشان را کفایت نموده، مشکلاتشان را برطرف سازد.

پس تو - که خداوند با یارانش در برابر دشمنان که از دینش خارج شده‌اند، تأییدت نماید - به آنچه که یسار آور و متذکر می‌شوم، متوجه باش و در رساندن و ابلاغ آن به کسانی که به آنها اعتماد داری، طبق آنچه که برای تو - اگر خدا بخواهد - ترسیم و تعیین می‌کنیم، عمل نما.

ما اگرچه هم اکنون در مکانی دور از جایگاه ستمگران، سکنی گزیده‌ایم که خداوند صلاح ما و شیعیان با ایمان ما را مادامی که حکومت دنیا به دست تبهاران است، در این کار به ما ارائه فرموده است؛ در همه حال بر اخبار و احوال شما آگاهیم و هیچ چیزی از اوضاع شما برای ما پنهان و مخفی نیست. از لغزش‌هایی که از برخی شیعیان سر می‌زند از وقتی که بسیاری از آنان میل به بعضی از کارهای ناشایسته نموده‌اند که نیکان گذشته از آن احتراز می‌نمودند و پیمانی را که از آنان برای توجه به خداوند و دوری از

زشتی‌ها گرفته شده است را پشت سر انداخته‌اند، اطلاع داریم.

گویی آنان نمی‌دانند که ما شما را رها نکرده و یادتان را از خاطر نبرده‌ایم که اگر جز این بود، بلاها و مصیبت‌ها بر شما فرود می‌آمد و دشمنان، شما را ریشه‌کن می‌کردند؛ پس تقوای الهی را پیشه کنید و ما را یاری دهید تا از فتنه‌هایی که به شما روی آورده، نجاتتان دهیم؛ فتنه و آشوبی که هر کس مرگش فرا رسیده باشد، از آن دور نماند و هر آنکه به آرزوی خود رسیده باشد، از ورطه آن به سلامت می‌رود و آن فتنه، نشانه نزدیکی حرکت و جنبش ما و آگاه کردن شما به امر و نهی ما است. خداوند نور خود را تمام خواهد کرد، گرچه مشرکان را خوش نیاید.

به تقیه چنگ زنید؛ چرا که هر آتشی که جاهلیت را برافروزد، گروه‌های اموی آن را شعله‌ور ساخته و با آن، گروه هدایت شده را بیمناک سازند. من عهده‌دار نجات کسی هستم که در آن فتنه برای خود مقام و جایگاهی نجوید و در عیب‌جویی از آن، به راهی پسندیده گام گذارد. از حادثه‌ای که هنگام فرا رسیدن جمادی الاولی در همین سال روی خواهد داد، عبرت بگیرید و از خوابی که شما را فرا گرفته است، برای حوادث بعدی آماده و بیدار شوید. به زودی از آسمان، نشانه روشن و آشکار و از زمین نیز علامتی همانند آن برای شما پدیدار می‌شود. در مشرق زمین حوادثی غمبار و نابسامان، روی خواهد داد و بعد از آن، گروه‌هایی که از اسلام روی گردانیده، خروج کرده‌اند،

بر عراق سلطه خواهند یافت و بر اثر بدکاری و سوء اعمال آنان، اهل عراق، دچار سختی معیشت می‌گردند. پس از مدتی، با هلاکت و نابودی فرمانروایی بدکار، ناراحتی‌ها برطرف می‌شود و سپس پرهیزکاران نیکوکار از هلاکت و نابودی [او] شاد می‌گردند.

کسانی که از گوشه و کنار دنیا به حج می‌روند، به همه آرزوها و اهداف خود می‌رسند و هرچه می‌خواهند در دسترس آن‌ها وجود خواهد داشت. ما نیز در آن وقت برای آسان کردن حج آنان بر طبق دلخواهشان، برنامه داریم که با انسجام و نظم ظاهر می‌شود.

بنابراین، هر یک از شما باید کاری کند که وی را به محبت و دوستی ما نزدیک نماید و از آنچه خوشایند ما نیست و باعث کراهت و خشم ما است، دوری گزیند؛ زیرا امر ما ناگهان فرا می‌رسد؛ هنگامی که توبه و بازگشت برای کسی سودی ندارد و پشیمانی او از گناه، وی را از کیفر ما نجات نمی‌بخشد.

خداوند، راه رشد و هدایت را به شما نشان دهد و به لطف و رحمت خود، وسایل توفیق را برایتان فراهم فرماید!

۶۵. جامعه منتظر، دارای چه ویژگی‌هایی است؟

انتظار، چشم به راه بودن و به معنای دقیق‌تر، امید به آینده روشن است. وقتی انسان، آینده را روشن و زیبا ببیند، سعی می‌کند

به سوی آن رفته، آن را نزدیک و نزدیک‌تر کند؛ زیرا انتظار، تنها یک حالت درونی نیست؛ بلکه در انسان ایجاد حرکت و نشاط می‌کند. انتظار، به جامعه هویت می‌بخشد؛ از این رو در روایات، انتظار، بهترین عمل شناخته شده است. در حدیثی نبوی آمده است:

أفضل أعمال أمتي انتظار الفرج؛

برترین کارهای امت من انتظار فرج است.^۱

به ویژه انتظار امام زمان علیه السلام که به تقویت بنیان‌های فکری و اعتقادی جامعه منتظر می‌انجامد.

بررسی انتظار و جامعه منتظر نشان می‌دهد، ویژگی‌های مهم جامعه منتظر عبارتند از:

وحدت و همدلی

جامعه منتظر، در حرکت به سوی هدف خویش، متحد و هماهنگ با امام خویش پیش می‌رود؛ چرا که راز موفقیت جامعه در رسیدن به سعادت و خوشبختی، همراهی و همیاری با امام خویش است. در کلامی از امام زمان آمده است:

ولو أن أشياعنا وفقهم الله لطاعته على اجتماع من القلوب في

الوفاء بالعهد عليهم لما تأخر عنهم اليمن بلقائنا؛

و اگر شیعیان ما، که خدا ایشان را به اطاعتش موفق فرماید،

در وفای به عهد بر عهده ایشان یکدل می‌بودند توفیق

دیدار ما، از آنها تأخیر نمی‌افتاد.

۱. بحار الانوار، ج ۵۲، ص ۱۲۲.

طبق این حدیث، چنانچه جامعه منتظر، راه وحدت و یکدلی را در وفای به عهد امام خویش، پیش گیرد، به فیض حضور امام زمان نایل خواهد شد.^۱

مقابله با بدعت‌ها

جامعه منتظر، مقابل بدعت‌ها و انحراف‌ها در دین و رواج منکرات، موضع می‌گیرد. در حرکتهای جمعی، مقابل آنها ایستادگی کرده، مانع رشد جریانات انحرافی و بدعت‌ها می‌شود.

بیزاری از دشمنان اهل بیت علیهم‌السلام

شناخت امام و پیروی و الگوگیری از او، سبب آشکار شدن زیبایی‌های اخلاقی می‌شود. در حدیثی از پیامبر صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم آمده است: خوشا به حال آنکه قائم خاندان مرا درک کند، در حالی که پیش از دوران قیام به او و امامان قبل از او اقتدا کرده، از دشمنان ایشان، اعلام بیزاری کرده باشد. آنان دوستان و همراهان من و گرامی‌ترین امت من نزد من هستند.^۲

داشتن اخلاق نیکو

به همین لحاظ جامعه منتظر، برای هماهنگی با امام زمان علیه‌السلام در اهتمام به رعایت محاسن اخلاق، همه تلاش و کوشش خود را به کار می‌گیرد. در حدیثی از امام صادق علیه‌السلام آمده است.

۱. احتجاج، ج ۲، ص ۶۵۶

۲. کمال‌الدین، ج ۱، ص ۵۳۵.

من سرّه أن يكون من أصحاب القائم فلينتظر و ليعمل بالورع
و محاسن الأخلاق و هو منتظر؛^۱
هر کس دوست دارد از یاران حضرت قائم علیه السلام باشد، باید
منتظر باشد و در حال انتظار به پرهیزگاری و اخلاق نیکو
رفتار نماید.

بینش و بصیرت دربارهٔ زمانه

روشن بینی و آگاهی جامعه از محیط پیرامون خود برای انتظاری
سازنده، یک ضرورت است؛ چرا که دوران غیبت، چالش‌هایی در
پیش دارد که بی‌توجهی و غفلت از آن‌ها به مثابه استقبال از خطر و
پیروی از مدعیان دروغین و گرایش به عرفان‌های کاذب و لغزش در
مسیر حقیقت است. شناخت زمان و موقعیت به ویژه از بعد
سیاسی-اجتماعی برای جامعه منتظر، از اهمیت زیادی برخوردار
است، چرا که این شناخت، به نجات جامعه از فتنه‌های عصر غیبت
کمک کرده، زمینه مقابله و مبارزه با مدعیان دروغین را فراهم
می‌کند. در حدیثی از امام صادق علیه السلام آمده است:

العالم بزمانه لاتهجم علیه اللّوابس؛^۲

آن‌کس که از وضع زمان خود آگاه است، مورد هجوم
«شبهات» قرار نمی‌گیرد.

۱. غیبت نعمانی، ص ۲۰۷.

۲. تحف العقول، ص ۳۵۶؛ بحار الانوار، ج ۷۵، ص ۲۷۰.

۶۶. علت ترس بعضی افراد از ظهور امام زمان علیه السلام چیست؟

ترس و وحشت از امام زمان و ظهور آن حضرت، عوامل مختلفی دارد. ترسیم تصویری خشن و چهره‌ای غضبناک از امام دوازدهم علیه السلام می‌تواند دلیلی برای این مسأله باشد. دلیل دیگر این مسأله عدم شناخت حضرت و حوادث عصر ظهور است؛ چرا که تصور این گونه افراد بر این است که اگر حضرت بیاید، آن‌ها را از دم تیغ می‌گذرانند؛ از این رو از ظهور حضرت می‌ترسند و گاهی هم با جسارت چنین بر زبان می‌آورند: «دوست ندارم حضرت ظهور کند، چون آدم گنهکاری هستم و اگر حضرت ظهور کند مرا می‌کشد».

گویا این افراد هیچ اطلاع و معرفتی درباره حضرت مهدی علیه السلام نداشته، پندار باطلی را از او که مظهر رحمت و رأفت و عطوفت الهی است دنبال می‌کنند؛ این در حالی است که او به امر خدا برای نجات انسان‌ها و راهنمایی آن‌ها به سعادت و کمال ظهور می‌کند. او همانند طبیب مهربانی است که بدی‌ها و تباهی‌ها را از جامعه انسانی دور می‌کند. او با اجرای عدالت، منافع و امکانات را در اختیار همه قرار داده، جلوی ظلم و ستم را می‌گیرد.

در دوران او، امنیت و آرامش فراگیر شده، برکات زمین آشکار می‌گردد و رشد علم به حد اعلای خود می‌رسد. با این وصف، ظهور او، باید آرزوی هر انسانی باشد.

۶۷. کیفیت خواندن نماز امام زمان علیه السلام در مسجد جمکران چگونه است؟

نماز امام زمان علیه السلام که به خواندن آن سفارش شده است دو

رکعت می‌باشد؛ در رکعت اول، سوره حمد را قرائت می‌کنیم وقتی به آیه شریف «ایاک نعبد و ایاک نستعین» رسیدیم، آن را صد بار تکرار می‌کنیم. پس از آن، ادمه سوره حمد را خوانده، پس از سوره حمد، یک سوره دیگر از قرآن را قرائت می‌کنیم و بعد به رکوع رفته و ذکر «سبحان ربی العظیم و بحمده» را هفت مرتبه می‌خوانیم و بعد سر از رکوع برداشته و به سجده می‌رویم و ذکر «سبحان ربی الاعلی و بحمده» را هفت بار تکرار می‌کنیم و بعد سر از سجده برداشته و در سجده دوم نیز آن را هفت بار تکرار می‌کنیم و رکعت دوم را نیز مانند رکعت اول می‌خوانیم. پس از اتمام نماز، یک بار «لا اله الا الله» گفته و سپس تسبیحات حضرت فاطمه زهرا علیها السلام را (۳۴ بار «الله اکبر»، ۳۳ بار «الحمد لله» و ۳۳ بار «سبحان الله») قرائت می‌کنیم و پس از آن، سر بر سجده گذاشته، صد بار ذکر شریف «اللهم صل علی محمد و آل محمد» را می‌خوانیم.^۱

۶۸. درباره چهره ظاهری و شمایل حضرت توضیح دهید؟

در روایات پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و اهل بیت علیهم السلام شمایل و اوصاف حضرت مهدی علیه السلام بیان شده است که به برخی از آن‌ها اشاره می‌شود: چهره آن بزرگوار گندمگون، پیشانی‌اش بلند و تابنده، ابروانش هلالی و کشیده، چشمانش درشت و سیاه، بینی‌اش کشیده، دندان‌هایش براق و روی او گشاده است.

۱. شایان ذکر است در مستدرک الوسائل و مفاتیح الجنان به هفت بار گفتن ذکر رکوع و سجود اشاره نشده است.

بر گونه راست آن حضرت، خالی مشکین قرار دارد. در میان شانه اش، اثری چون اثر نبوت دیده می‌شود و اندام مبارکش، متناسب و دل رباست.^۱

همچنین امام باقر علیه السلام فرمود:

مهدی در حالی قیام خواهد کرد که یک تار موی سفید در سر و محاسن او دیده نمی‌شود.^۲

همین معنا در کلام نورانی امام مجتبی علیه السلام آمده است که حضرت مهدی علیه السلام در شمایل انسانی کمتر از چهل سال، ظهور خواهد کرد.^۳

۶۹. چرا امامان علیهم السلام قبل از حضرت مهدی علیهم السلام برای تشکیل حکومت قیام مسلحانه انجام ندادند؛ ولی حضرت ولی عصر علیه السلام این کار را انجام می‌دهد؟

قیام مقابل حکومت ظالم از سوی اهل بیت، بدون زمینه آن، موفقیتی در پی نخواهد داشت. یکی از زمینه‌ها و شرایط لازم برای قیام مقابل دستگاه ظلم و ستم، اطاعت پذیری و ولایت مداری جامعه برابر امام خویش است؛ به گونه‌ای که به انعطاف پذیری در مقابل امام می‌انجامد. بررسی تاریخ نشان می‌دهد جامعه قبل از ظهور، در انعطاف پذیری برابر خواسته امام خویش تعلل ورزیده، به بهانه‌های مختلف از آن سرباز زده است. از دیگر سو بررسی شرایط ظهور نشان می‌دهد، یارانی وفادار و همراه با امام تا آخرین لحظات

۱. کمال الدین، ج ۲، ص ۳۶۷ و ص ۴۸؛ غیبت، ص ۲۱۴، و ص ۳۰۴، ح ۱۴.

۲. شرح الاخبار، ج ۳، ص ۳۰۸.

۳. کمال الدین، ج ۱، ص ۳۱۵.

به تعداد کافی نرسیده‌اند. در منابع معتبر مهدویت آمده است:

یکی از شیعیان امام صادق علیه السلام به نام سهل بن حسن خراسانی به آن حضرت می‌گوید: «چه چیز شما را از باز پس‌گیری حق خویش بازداشته است؛ در حالی که صد هزار شیعه پا در رکاب و شمشیرزن در اختیار شماست؟»

امام دستور می‌دهد تنور آتشی فراهم شود. چون شعله‌های آتش بالا گرفت رو به سهل کرده، می‌فرماید: «ای خراسانی! برخیز و در تنور بنشین». سهل که گمان کرده است امام از او خشمگین شده، شروع به عذر خواهی می‌کند و می‌گوید: «آقا! حرف خود را پس گرفتم. شما نیز از تصمیم خود منصرف شوید». امام می‌فرماید: «از تو گذشتم».

در این حال، هارون مکی از شیعیان راستین حضرت وارد شده، سلام می‌کند. امام صادق علیه السلام به او پاسخ می‌دهد و بدون هیچ مقدمه‌ای به او دستور می‌دهد نعلین خود را رها کرده، در تنور بنشیند. هارون مکی بی‌درنگ و بدون هیچ پرسشی، این کار را انجام می‌دهد. امام صادق علیه السلام در همان حال با مرد خراسانی گفت و گو می‌کند و درباره خراسان خبرهایی می‌دهد؛ چنانکه گویی خود شاهد آن بوده است.

پس از مدتی به سهل می‌فرماید: «برخیز ای خراسانی و داخل تنور را نگاه کن». سهل برخاسته، به داخل تنور می‌نگرد و با کمال تعجب می‌بیند هارون میان شعله‌های آتش چهار زانو نشسته است. آن‌گاه امام علیه السلام از او می‌پرسد: «در خراسان، چند نفر مثل هارون وجود دارد؟». خراسانی می‌گوید: «به خدا قسم! یک نفر هم این‌گونه سراغ ندارم».

حضرت می‌فرماید: «آگاه باش! زمانی که پنج نفر یاور و پشتیبان یافت نمی‌شود، اهل بیت قیام نمی‌کنند. ما بهتر می‌دانیم کدام زمان وقت قیام است.»^۱

وجود یاورانی شایسته و لایق برای پشتیبانی از قیام و انجام کارهای حکومت است. بدیهی است، وقتی انقلابی به وسیله رهبری آسمانی روی می‌دهد، یاورانی متناسب با آن می‌طلبند و درخشش در این میدان، بدون اطاعت‌پذیری و ولایت‌مداری ممکن نمی‌شود.

۷۰. در قرآن آمده است که ابلیس از خداوند تا روز قیامت مهلت خواست؛ اما خداوند فرمود: «الی یوم الوقت المعلوم» منظور از آن، کدام روز و وقت است؟

جریان گفت و گوی شیطان با خداوند و مهلت خواستن او تا روز قیامت، در سوره مبارک حجر (آیات ۳۷ و ۳۸) و سوره شریف ص (آیات ۸۰ و ۸۱) که در آن، درخواست شیطان و پاسخ خداوند متعال، این‌گونه مطرح شده است.

قال رب فانظرنی الی یوم یبعثون. قال فانک من المنظرین
الی یوم الوقت المعلوم؛
گفت: پروردگارا! پس تا روزی که برانگیخته می‌شوند مرا
مهلت بده گفت: پس تو از مهلت داده‌شدگان هستی، تا
روز معین و وقت معلوم.

منظور از «وقت معلوم» با توجه به سیاق آیه، غیر از روز قیامت

۱. سفینه البحار، ج ۸، ص ۶۸۱؛ مناقب آل ابی طالب علیهم‌السلام، ج ۴، ص ۲۳۷.

است؛ چون پاسخ خداوند به درخواست شیطان، به گونه‌ای است که می‌فهماند با اصل درخواست وی موافقت شده و خداوند اجازه و مهلت به شیطان داده است. «فانک من المنظرین؛ تو از مهلت داده‌شدگانی»؛ ولی مقدار مهلت مورد نظر شیطان را نپذیرفته است؛ زیرا شیطان پایان مدت مورد نظر خود را روز قیامت و فرا رسیدن رستاخیز عنوان کرده است؛ «الی یوم یبعثون»؛ اما خداوند متعال این مهلت را به «وقت معلوم» که زمان معین و مشخص در علم الهی است، منوط کرده است و این وقت معلوم، قطعاً غیر از روز قیامت، است.

اما اینکه «وقت معلوم» چه دوره و زمانی است، در روایاتی که ذیل این آیه وارد شده، پاسخ داده شده و مراد از آن را زمان ظهور حضرت بقیه الله علیه السلام معرفی کرده است.

اسحاق بن عمار می‌گوید: از امام صادق علیه السلام درباره این آیه سؤال کرده، منظور خداوند را از مدت مهلت دادن به شیطان جویا شدم. حضرت فرمود:

الوقت المعلوم یوم قیام القائم علیه السلام فاذا بعثه الله کان فی مسجد الکوفه و جاء ابلیس حتی یجثو علی رکبته فیقول: «یا ویلاه من هذا الیوم» فیاخذ بناصیته فیضرب عنقه. فذلک یوم الوقت المعلوم منتهی اجله؛^۱

مراد از وقت معلوم که خداوند شیطان را تا آن زمان مهلت داده است، در روزگار قیام قائم است. هنگامی که خداوند، او [= حضرت مهدی] را برانگیزد، حضرت در مسجد کوفه

۱. بحار الانوار، ج ۵۲، ص ۳۷۶.

استقرار می‌یابد. شیطان در حالی که با زانوهای خود به سوی حضرت می‌رود [کنایه از بازداشت و تسلیم شدن] در کوفه که مقر حکومت او است، آورده می‌شود. در آن لحظات شیطان از شدت خوف آن روز، فریاد و اوایلا سر می‌دهد. آن‌گاه حضرت مهدی عج پیشانی او را می‌گیرد و گردنش را می‌زند. این روز، همان روز معلومی است که خداوند در قرآن فرموده است.

مرحوم علامه طباطبایی رحمته الله نیز، در تفسیر این آیه می‌فرماید:

مراد از وقت معلوم که خداوند آن را آخرین مهلت برای شیطان قرار داده، روزی است که خداوند جامعه بشری را [با ظهور دولت کریمه حضرت مهدی عج] به تمام معنا اصلاح نماید و ریشه فساد را به کلی قطع فرماید؛ به گونه ای که کسی جز خداوند پرستیده نشود.^۱

درباره روایت امام صادق علیه السلام احتمال دارد مراد حضرت از کشتن شیطان محدود و بی‌تأثیر کردن اغواگری شیطان در آن زمان باشد و حضرت این معنای کنایی را در نظر داشته باشد؛ ولی ظاهر عبارت حضرت بر کشتن شیطان دلالت دارد. در هر حال، چه منظور کشتن شیطان باشد و چه از کار انداختن او، آنچه مسلم است این است که در عصر حاکمیت مطلق دین الهی در حکومت مهدوی، جامعه توحیدی خالص و به دور از هرگونه گناه و شرک، پایه‌ریزی می‌شود؛

۱. تفسیر المیزان، ج ۱۲، ص ۱۵۹.

«يَعْبُدُونَنِي لَا يُشْرِكُونَ بِي شَيْئًا»^۱.

در چنین دورانی که به برکت رهبری معصوم علیه السلام عقل‌های مردم به بیشترین رشد و شکوفایی رسیده، جامعه بر اساس اخلاق و تربیت الهی، ساخته می‌شود، نقشی برای شیطان و اغواگری او باقی نمی‌ماند؛ هر تفسیری که از کشته شدن و پایان مهلت او بشود، نتیجه یکی خواهد بود و شیطان در عملیات گمراه‌سازی مردم، به پایان کار خود خواهد رسید.

تذکر این نکته نیز لازم است که کشته شدن شیطان یا بی‌تأثیر بودن او، با تکلیف انسان‌ها منافاتی ندارد؛ زیرا انگیزه‌های معصیت، تنها وسوسه‌های شیطان نمی‌باشد؛ بلکه وسوسه‌های نفسانی و عوامل درونی و نیز انگیزه‌های بیرونی، از عوامل تحریک انسان به گناه است که همواره وجود دارد و راه معصیت، همچنان باز است. با این تفاوت که انسان‌های آن جامعه با توجه به رشد عقلانی فوق العاده و تربیت بی‌مانندی که در پرتو حکومت حضرت نصیب آنان می‌شود، با آگاهی و اختیار، از آلودگی و معصیت دوری کرده، راه اطاعت و بندگی الهی را پیش می‌گیرند. پس طبیعت انسان‌های آن زمان، تبدیل نمی‌شود؛ بلکه درجه‌اعلای آگاهی و ایمان آنان موجب می‌شود که انجام گناه، به حداقل ممکن برسد.

۷۱. حضرت مهدی علیه السلام در آستانه مبارزه خود از کدام یک از امدادهای الهی برخوردار است؟

مطابق روایات، خداوند متعال هنگام ظهور امام زمان علیه السلام امدادهای غیبی را به کمک آن حضرت خواهد فرستاد که از آن جمله است:

ایجاد رعب در دل دشمنان

یکی از راه‌های نفوذ بر دشمن که در علم نظامی از آن بهره‌گیری فراوان می‌شود، ایجاد ترس و خوف در قلوب دشمن است، تا از این راه تسلیم شوند.

نعمانی به سند خود از امام صادق علیه السلام نقل کرده که فرمود:

أمر الله عزوجل أن لاتستعجل به حتى يؤيده [الله] بثلاثة
[أجناد]: الملائكة، و المؤمنین، و الرعب؛^۱

خداوند عزوجل امر کرد تا درباره آن عجله نکنی تا اینکه او [مهدی علیه السلام] را به سه لشکر تأیید نماید؛ فرشتگان، مؤمنان و وحشت.

جذب همه مسلمانان

از دیگر تأییدات الهی در حق حضرت آن است که به عنایت الهی قیام خود را به گونه‌ای آغاز خواهد کرد که مورد اتفاق تمام مسلمانان است؛ از جمله:

الف. ظهور خود را از مسجد الحرام که مورد احترام تمام

۱. غیبت نعمانی، ص ۱۹۸.

مسلمانان است؛ شروع خواهد کرد.

ب. خطبه‌ای که در مسجد الحرام هنگام ظهورش می‌خواند، به امور مشترک و اتفاقی میان مسلمانان اشاره دارد.
ج. قیام خود را با همان شعارهای رسول خدا ﷺ شروع می‌کند.

تأیید از جانب فرشتگان

از جمله تأییدات الهی، کمک فرستادن ملائکه برای یاری حضرت و جنگ همراه حضرت بر ضد ظالمان است.
گنجی شافعی به سند خود از علی بن ابی طالب علیه السلام در حدیثی درباره حضرت مهدی علیه السلام نقل کرده که فرمود: «خداوند، او را به سه هزار ملائکه یاری خواهد کرد...»^۱

قندوزی حنفی از کتاب *اسعاف الراغبین*^۲ نقل کرده که در روایات فراوان آمده است هنگام ظهور، بالای سر حضرت فرشته‌ای ندا می‌دهد:
این، خلیفه خداست. او را متابعت و پیروی کنید ... همانا خداوند متعال او را با سه هزار فرشته یاری خواهد کرد...^۳

تابوت سکینه

با توجه به اینکه هم خود تابوت نزد ادیان الهی، به ویژه یهود و نصارا مقدس است و هم محتویات آن - که کتاب تورات و انجیل باشد - نزد آنها مقدس است، به واسطه آن، دل‌های بسیاری از اهل

۱. البیان، ص ۹۶.

۲. محمد الصبان المصری.

۳. ینابیع المودة، ص ۵۶۳.

کتاب به حضرت متمایل می‌شود.^۱

یاران خاص

بنابر روایات، یاران حضرت مهدی علیه السلام بازوی قدرتمند حضرت در این قیام بوده، از مهم ترین و کامل ترین امدادهای الهی می‌باشند. برخی ویژگی‌های آن‌ها عبارت است از:

عبادت و پارسایی؛^۲

عشق به امام؛^۳

قدرتمندی و جوان بودن؛^۴

نزول حضرت عیسی علیه السلام

نزول حضرت عیسی علیه السلام که باعث هدایت بسیاری از اهل کتاب می‌شود، این نزول، مشترک میان شیعه و اهل سنت می‌باشد. امام صادق علیه السلام می‌فرماید:

... و ينزل روح الله عيسى ابن مريم فيصلى خلفه ...؛^۵

سرانجام این مجموعه تزیین به نام امام دوازدهم علیه السلام و دعا برای فرج آن حضرت است که با دعا برای ظهور او گشایش بیشتری در امور منتظران رخ خواهد داد. به امید آنکه این گشایش با گسترش معرفت به آن امام همام تحقق یابد.

۱. همان، ص ۴۰۱؛ فتن، ص ۹۸.

۲. بحارالانوار، ج ۵۲، ص ۳۰۸.

۳. تفسیر عیاشی، ج ۲، ص ۵۶؛ بحارالانوار، ج ۵۲، ص ۳۴۱.

۴. غیبت طوسی، ص ۲۸۴.

۵. کمال الدین، ج ۲، ص ۳۳۰.

کتابنامه

۱. قرآن
۲. نهج البلاغة.
۳. صحیفه سجادیه.
۴. ابن طاوس، سیدعلی بن موسی، اقبال الاعمال، قم، مکتبه الاعلام الاسلامی، ۱۴۱۴ق.
۵. _____ جمال الاسبوع، تهران، موسسه الآفاق، ۱۳۷۱ش.
۶. _____ فلاح السائل، قم، مکتبه الاعلام الاسلامی، ۱۳۷۰ش.
۷. _____ کشف المهجة، نجف، منشورات المطبعة الحیدریه، ۱۳۷۰ق.
۸. _____ الملاحم و الفتن فی ظهور الغابک المنتظر، لبنان، موسسه اعلمی، ۱۴۲۳ق.
۹. بحرانی، محمدحسن، تحف العقول، قم، موسسه نشر اسلامی، چ ۲، ۱۳۶۳ش.
۱۰. تونه‌ای، مجتبی، موعودنامه، فرهنگ النبایی مهدویت، قم، نشر مشهور، ۱۳۸۳ش.
۱۱. حر عاملی، محمد بن حسن، اثبات الهدی، بیروت، موسسه اعلمی، ۱۴۲۵ق.
۱۲. _____ امل الآمل، بغداد، مکتبه الاتدلس، بی تا.
۱۳. خمینی، سید روح الله، صحیفه امام، قم، موسسه تنظیم و نشر آثار، چ ۴، ۱۳۸۵ش.

۱۴. حسینی مرعشی تستری، نور الله، *احقاق الحق*، آیت الله مرعشی نجفی، قم، انتشارات کتابخانه آیت الله مرعشی نجفی، بی‌تا.
۱۵. رضوانی، علی اصغر، *موعودشناسی*، قم، انتشارات مسجد جمکران، چ ۶، ۱۳۸۸ق.
۱۶. شاه‌آبادی، محمدحسن، *مهر بی‌کران*، قم، انتشارات مسجد مقدس جمکران، چ ۳، ۱۳۸۰ش.
۱۷. صافی، لطف الله، *متخب الاثر*، قم، موسسه سیره معصومه، ۱۴۱۹ق.
۱۸. صدر، سیدمحمد، *تاریخ بعد الثنهور*، تهران، دارالکتب الاسلامی، چ ۲، ۱۴۲۷ق.
۱۹. صدوق، محمد بن علی بن الحسین، *ثواب الاعمال*، قم، منشورات رضی، چ ۲، ۱۳۶۸ش.
۲۰. _____ *کمال الدین*، قم، موسسه نشر اسلامی، ۱۳۶۳ش.
۲۱. _____ *من لا یحضره الفقیه*، قم، موسسه نشر اسلامی، چ ۲، بی‌تا.
۲۲. _____ *خصال*، تحقیق محمد باقر کمره‌ای، تهران، انتشارات کتابچی، ۱۳۷۷ش.
۲۳. طباطبایی، محمدحسین، *تفسیر المیزان*، قم، جامعه مدرسین، بی‌تا.
۲۴. طبرسی، احمد بن علی، *احتجاج*، نجف اشرف، بی‌تا، ۱۳۸۶ش.
۲۵. طبری، محمد بن جریر، *دلائل الامامة*، قم، موسسه البعثة، ۱۴۱۳ق.
۲۶. طوسی، محمد بن حسن، *الغیبة*، قم، موسسه المعارف الاسلامیة، ۱۴۱۱ق.
۲۷. _____ *مصباح المتبجد*، بیروت، موسسه فقه الشیعة، ۱۴۱۱ق.
۲۸. عیاشی، محمد بن مسعود، *تفسیر عیاشی*، سیدهاشم رسولی محلاتی، بیروت، موسسه اعلمی، چ ۲، ۱۳۳۱ش.
۲۹. فؤادیان، محمدرضا، *از حسین تا مهدی*، قم، بنیاد فرهنگ‌ی مهدی موعود، چ ۳، ۱۳۸۲ش.
۳۰. قمی، عباس، *سفینه البحار*، قم، اسوة، چ ۲، ۱۴۲۲هـ.ق.
۳۱. قندوزی، سلیمان بن ابراهیم، *یتایع المودة لذو القربی*، قم، اسوة، ۱۳۸۴ش.
۳۲. کفعمی، ابراهیم بن علی، *مصباح کفعمی*، بیروت، موسسه الاعلمی، چ ۲، ۱۴۰۳ق.

۳۳. کلینی، محمد بن یعقوب، کافی، تهران، دارالکتب الاسلامیه، ج ۵، ۱۳۶۳ش.
۳۴. کیخی شافعی، محمد، *البيان في اخبار صاحب الزمان*، شلاوی، دار المحجة، ۱۴۲۱ق.
۳۵. مازندرانی، محمد صالح، *شرح اصول کافی*، بیروت، دارالاحیاء التراث العربی، بی تا.
۳۶. مجلسی، علامه محمد باقر، *بحار الانوار*، بیروت، مؤسسة اللواء، ج ۲، ۱۴۰۳ق.
۳۷. دوانی، علی، *مهدی موعود*، تهران، دارالکتب الاسلامی، ج ۲۹، ۱۳۷۸ش.
۳۸. مروزی، نعیم، *کتاب الفتن*، قم، دارالفکر، ۱۴۱۴ق.
۳۹. مشهدی، محمد بن جعفر، *المزار*، قم، نشر قیوم، ۱۴۱۹ق.
۴۰. مفید، محمد بن محمد بن نعمان، *المزار*، بیروت، موسسه اعلمی، ج ۲، ۱۴۱۴ق.
۴۱. مقدسی، یوسف بن یحیی، *عقد الدرر في اخبار المنتظر*، عبدالفتاح محمد الحلوه نصابیح، بی جا، بی تا، ۱۳۱۶ق.
۴۲. مکارم، ناصر، *تفسیر نمونه*، قم، دارالکتب الاسلامی، ج ۲۰، ۱۳۸۱ق.
۴۳. موسوی اصفهانی، میرزا محمد تقی، *مکیال المکارم*، بیروت، مؤسسة الاعلمی، ۱۴۲۱ق.
۴۴. نعمانی، محمد بن ابراهیم، *الغیبة*، قم، انوار المهدی، بی تا.
۴۵. نوری، میرزا حسین، *مستدرک الوسائل*، قم، آل البيت، ۱۴۰۸ق.